

Jordbrukets forhandlingsutvalg

Krav til ramme og fordeling ved jordbruksforhandlingene 2009

Arbeidsdokument av 28. april 2009

1	JORDBRUKSOPPGJØRET 2009 – NORSK MATPRODUKSJON VIKTIGERE ENN PÅ LENGE.....	5
2	GRUNNLAGET FOR FORHANDLINGENE	9
3	SPESIELLE UTFORDRINGER	10
3.1	WTO	10
3.1.1	Doha-runden	10
3.2	Mat – befolkning, energi, klima og økonomi	11
3.3	Energi og klima.....	12
3.4	Tollvern for melk og melkeprodukter.....	13
4	SENTRALE FORUTSETNINGER FOR KRAVET	16
4.1	Antall årsverk og antall bruk i jordbruket.....	16
4.2	Arealutviklingen	17
4.3	Behandling av inntektsfradraget	17
4.4	Inntektsutvikling og inntektsnivå i jordbruket.....	17
4.4.1	Totalkalkylen for jordbruket.....	17
4.4.2	Referansebrukene	19
4.5	Inntektsutvikling og lønnsnivå for andre grupper.....	20
4.6	Volumendringer på markedssida i 2010	20
4.7	Kostnadsutviklingen i 2010	21
4.8	Handelsgjødsel.....	21
4.9	Kapitalkostnadene.....	22
4.10	Markedet for jordbruksprodukter i Norge.....	22
5	KRAV TIL INNTEKT	25
5.1	Politiske premisser.....	25
5.2	Økte inntektsmuligheter.....	27
5.3	Ny markedsordning for kjøtt og egg.....	29
5.4	Justeringsforhandlingene	31
5.5	Rammekrav	33
5.6	Finansiering av kravet.....	34
5.7	Målprisøkninger.....	35
5.8	Kapitalsituasjonen i LUF	37
5.9	Ledige midler.....	37
5.10	Økonomiske utslag av kravet.....	39
6	HOVEDPRIORITERINGER VED JORDBRUKSOPPGJØRET 2010.....	41
6.1	Økte budsjettmidler.....	41
6.1.1	Struktur	41
6.2	Virkemidler i melkesektoren	42
6.2.1	Geit	45
6.3	Investeringsvirkemidler	46
6.4	Velferd	49
6.4.1	Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.....	49

6.4.2	Tilskudd til avløsning ved sykdom mm.	51
6.4.3	Landbruksvikar	52
6.4.4	HMS i landbruket	53
6.4.5	Tidligpensjonsordningen	53
6.5	Frakttilskudd	54
6.5.1	Kjøtt	54
6.5.2	Korn	55
6.5.3	Potet	56
7	ANDRE PRIORITERINGER	57
7.1	Næringsutvikling (LUF)	57
7.1.1	KSL Matmerk	57
7.1.2	Samisk utviklingsfond (SUF)	58
7.1.3	Verdiskapingsprogrammet for mat	58
7.1.4	Sentrale BU-midler	59
7.1.5	Inn på tunet	60
7.1.6	Grønt reiseliv	61
7.1.7	Skogbruk og bioenergi	62
7.1.8	Utviklingsprogram for klimatiltak i landbruket	64
7.1.9	Fylkesvise BU-midler	65
7.1.10	Informasjons- og utviklingstiltak miljø	65
7.1.11	Beiteprosjektet	65
7.1.12	Spesielle miljøtiltak i landbrukets kulturlandskap (SMIL)	65
7.1.13	Utviklingstiltak innenfor økologisk jordbruk	67
7.1.14	Utviklingsprogram for geiteholdet (friskere geiter)	67
7.1.15	Andre utviklingstiltak i landbruket	68
7.1.16	Verdensarv	68
7.1.17	Innlandsfiske	68
7.1.18	Forskning	69
7.1.19	Nasjonalt ordning for etablering av fruktrefelt	70
7.1.20	Disponering av tilbakebetalt tilskudd til reguleringslager	70
7.1.21	Forslag til innvilgningsramme for LUF 2010	71
7.2	Miljøvirkemidler utenom LUF	71
7.2.1	Beite	71
7.2.2	Regionalt miljøprogram (RMP)	73
7.2.3	Vannforvaltningen (EUs rammedirektiv for vann)	74
7.2.4	Post 77.15 Handlingsplan for plantevernmidler	75
7.2.5	Nasjonalt pilotprosjekt for miljømessig håndtering av husdyrgjødsel	77
7.3	Økologisk landbruk	78
7.4	Rekruttering/Ungdomspakke	83
7.5	Korn, kraftfôr og mel	83
7.5.1	Prisnedskrivningstilskudd	85
7.5.2	Avgift på urea	86
7.5.3	Matkornstilskudd	86
7.5.4	GMO-fritt kraftfôr	86
7.5.5	Oppsummert tiltak korn	87
7.6	Frukt, grønt og potet	87
7.7	Kjøtt og egg	91

7.7.1	Storfekjøtt	91
7.7.2	Sau og lam	92
7.7.3	Gris	95
7.7.4	Fjørfe	96
7.7.5	Egg.....	97
7.8	Birøkt	99
7.9	Produksjonstilskudd.....	99
7.9.1	Bunnfradrag	99
7.9.2	Avgrensing i produksjonstilskudd for pensjonister	100
7.9.3	Husdyrregisteret som grunnlag for utbetaling av produksjonstilskudd.....	100
7.9.4	Ajourhold av digitale markslagskart	102
7.9.5	Kantsonetillegg.....	103
7.9.6	Avkorting av AK-tilskudd for medlemmer i samdrift.....	103
7.10	Landbruksrådgiving	103
7.11	Skadefondet.....	104
7.12	Tilskudd til RÅK.....	105
7.13	Andre virkemidler over jordbruksavtalen	106
7.13.1	Kadaverhåndtering.....	106
7.13.2	Post 70.13 Eksportrestitusjon – post 70.13.....	106
7.13.3	Post 77.11 Tilskudd til dyreavl med mer.....	106
7.13.4	Post 77.12 Tilskudd til frøavl m.m.....	106
7.13.5	Post 77.14 Pelsdyrfôrlag og pelsdyrfôr	107

1 Jordbruksoppgjøret 2009 – Norsk matproduksjon viktigere enn på lenge.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger med dette fram krav til ramme og fordeling for jordbruksavtaleperioden 2009-2010, 2. avtaleår, som grunnlag for videre forhandlinger.

Å produsere nok, trygg, sunn og god mat til egen befolkning er en av de viktigste oppgavene i ethvert samfunn. Bare tre prosent av Norge er matjord, noe som innebærer at alle ressursene må utnyttes på en bærekraftig måte for å opprettholde en sjølforsyningsgrad minst på dagens nivå også i framtida. Matproduksjon i innmark og utmark er å sette naturen i arbeid – å produsere og levere fornybare ressurser. Denne formen for bærekraftig produksjon er ikke minst viktig i ei tid preget av klimaproblematikk, matvarekrise og økonomisk krise og der mange andre verdier synes å være ustabile og kortsiktige.

I tillegg til å produsere mat er landbruket i Norge tillagt å produsere en rekke fellesgoder for samfunnet. Jordbrukets forhandlingsutvalg har merket seg at en samlet næringskomité ved behandlingen av jordbruksoppgjøret i 2008 i Innstilling. S. nr. 320 (2007-2008) har understreket Jordbrukets ansvar for en langsiktig matforsyning og et landbruk over hele landet. Komiteen uttaler følgende:

”Komiteen er oppteken av at landbruket skal produsere trygg mat av høy kvalitet, med bakgrunn i forbrukarane sine preferansar. Landbruket skal produsere varer og tenester med utgangspunkt i næringa sine samla ressursar, og sikra ei langsiktig matforsyning til heile landet.

Komiteen viser til at landbruket og ressursar knytt til landbrukseigedomane spelar ei viktig rolle for sysselsetjing og busetjing i store delar av landet, og vil leggja til rette for at næringa kan utvikle seg på ein god måte framover. Komiteen viser til at jordbruket, i tillegg til å produsere mat, også medverkar til å produsere fellesgoder som livskraftige og levande bygder og eit breitt spekter av miljø- og kulturgoder. Eit levande og variert landbruk over heile landet vil òg medverke til å oppretthalde eit ope kulturlandskap.

Komiteen viser til at eit aktivt landbruk over heile landet har som føresetnad at jordbruksdrifta har ei tilstrekkeleg lønsemd i eit mangfald av produksjonar og bruksstorleikar. Det er viktig at det blir gjeve eit økonomisk grunnlag som gjer det interessant å drive i ulik skala og i ulike produksjonar. Komiteen vil sikre bøndene stabile og pårekelege rammevilkår, og høve til same utvikling i inntekt som andre.”

Tilstrekkelig inntektsutvikling og målrettet bruk av virkemidlene er nødvendig for å nå de overordnede målene om en fortsatt variert bruksstruktur og levende landbruk i hele landet, som det er bred politisk oppslutning om. Avtalepartene har hatt oppmerksomhet omkring disse spørsmålene de siste årene. Utviklingen i noen områder, bl.a. mhp. produksjon og arealbruk, viser likevel at det er behov for å forsterke tiltakene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at Stortinget gjennom sin landbrukspolitikk må sørge for at *hele* jordbruket gis inntektsmuligheter basert på brukets samlede ressurser, uavhengig av brukets størrelse eller geografisk beliggenhet. Dette betyr en aktiv og målrettet bruk av virkemiddelsystemet på en slik måte at alle bruk gis gode utviklingsmuligheter. Bare gjennom å ta vare på alle bruk vil en kunne nå Stortingets overordna og langsiktige målsetting om et multifunksjonelt og bærekraftig jordbruk.

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil understreke at skal jordbruket kunne fylle de oppgavene som næringskomiteen understreker som viktige samfunnsoppgaver må bøndene sikres en utvikling i inntekt og andre velferdsgoder på linje med andre samfunnsgrupper.

Globale utviklingstrekk som klimaendringer, befolkningsvekst, økt etterspørsel etter fornybar energi og økt kjøpekraft ikke minst i India og Kina har endret prisnivået på jordbruksvarer. Dette stiller verdenssamfunnet overfor mange nye utfordringer. Skal det skaffes nok mat til en befolkning som i det 21 århundre nærmer seg 10 milliarder mennesker, må matproduksjonen dobles, i følge FAO. Dette innebærer at vi må utnytte de muligheter vi har til å produsere mat også i Norge..

Landbruket er bærebjelken i bygde- og distrikts-Norge. Norske bønder har i generasjoner forvaltet natur- og kulturressurser til beste for samfunnet. Landbruket skal skaffe forbrukeren trygge, mangfoldige, smakfulle og sunne matopplevelser. Gjennom aktiv drift produserer vi et variert kulturlandskap rikt på biologisk mangfold. Vår forvaltning og utnyttelse av lokale ressurser som jord, skog, utmarksressurser og kulturminner har skapt verdier av avgjørende betydning for utviklingen av levende bygdesamfunn over hele landet. Et levende kulturlandskap danner også grunnlag for verdiskaping i andre næringer i lokalsamfunnet.

Prisen på innsatsfaktorene i jordbruket har økt betraktelig de senere årene. Pris på vesentlige innsatsfaktorer som f.eks. vedlikeholdskostnader på maskiner, redskaper, gjødsel, og kraftfôr har økt kraftig. Lønn til innleid arbeidskraft har gjennom de siste åra blitt betraktelig dyrere. Som en følge av lønnsutviklingen som har vært de siste årene må tilskuddet til avløsning og sykkelønn heves betraktelig.

Prognosen for 2009 viser en underdekning i det norske markedet på norskprodusert mørkt kjøtt – sau/lam og storfekjøtt. Dette har medført import av produkter som vi har de beste forutsetninger for å produsere i Norge. Landet vårt er et gras og beiteland, men vi tar ikke ut det potensialet vi har. I 1950 tok vi ut om lag 700 mill fôrenheter på utmarksbeite, mens vi i dag tar ut om lag 300 mill. fôrenheter. Det er store forverdier som ikke utnyttes i dag, ikke minst i fjellet. Det må i sterkere grad tilrettelegges for at disse ressursene kan utnyttes, og gradvis erstatte noe av kraftfôrimporten.

Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker et fortsatt aktivt småskalalandbruk som sikrer et åpent og levende kulturlandskap. Hovedutfordringen knyttet til dette er å få økte inntektsmuligheter for landbruket.

I jordbruket er det en høy gjennomsnittsalder med omsyn til aktive gårdbrukere. Forhandlingsutvalget vil ved året jordbruksoppgjør prioritere ungdom som vil inn i næringa ved etablering av en egen rekrutterings-ungdomspakke.

Jordvern må prioriteres

Fulldyrka areal forsvinner med en økende hastighet. Fulldyrka jord havner under asfalt og betong for å gi rom for veier, boliger, kjøpesenter og parkeringsplasser. I tillegg blir den mest tungdrevne jorda tatt ut av drift pga avskallinga i distriktslandbruket. Vi registrerer at regjeringa sier at de vil gjennomføre et strengere jordvern. Jordbruket vil arbeide aktivt for et sterkere jordvern.

Økologisk jordbruk

Øko-målet på 15 % produksjon og forbruk innen 2015 er langt unna. Bevisstheten omkring muligheten til økologisk landbruk må styrkes. Dette gjelder både staten, dagligvarehandelen, grossistledet og næringa sjøl.

Velferdsordningene er langt fra gode nok og må heves betraktelig

Velferdsordningene har ikke fulgt lønns- og kostnadstigningen og dermed er verdien av dem blitt kraftig redusert. Maksimalt refusjonsbeløp er i dag 58.000 kroner. Det burde minst vært 75.000 kroner dersom det skulle ha hatt samme verdi som for 10 år tilbake. For unge bønder og ungdom som vil inn i jordbruket er gode velferdsordninger svært viktig og kan være "tungen på vektskålen" som avgjør om de vil satse på bondeyrket eller ikke. Ordningen med sykeavløsning må gjenspeile de faktiske lønnskostnadene.

En triveligere arbeidsplass

Kapitaltilgangen til de som vil oppgradere driftsapparatet eller bygge nytt, er så lav at mange bruk blir stående i kø for lenge, og gir opp. Noen av fylkesstrategiene er et hinder for de små og mellomstore brukene. Dersom kapitaltilgangen hadde vært større for mindre og mellomstore bruk ville flere ha søkt og mange flere hadde fått et driftsapparat som tilfredsstillte dagens og framtidens krav vedr. dyrehold og dyreetikk. Ved en gjennomført oppgradering ville det blitt en triveligere arbeidsplass for bonden.

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at de tre jordbruksavtalene som så langt er inngått med sittende Regjering, har vært bedre enn de som ble inngått med forrige Regjering. At endringen i politikken virker, gjenspeiles også i at reduksjonen i sysselsettingen i jordbruket har avtatt de siste åra. Likevel får ikke bøndene ta del i hele den inntektsveksten som var forespeilet og blir følgelig hengende ytterligere etter. Det skyldes blant annet den galopperende kostnadsveksten vi hadde spesielt i 2008.

Jordbruksforhandlingene i 2009 blir de siste forhandlinger som skal gjennomføres på grunnlag av Regjeringens Soria Moria-erklæring. Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at Regjeringen ved årets forhandlinger følger opp den nivåhevingen av bøndenes inntekter som ikke minst var intensjonen i fjorårets avtale, og som et bredt flertall i Stortinget sluttet seg til. Dette må innebære at en i årets forhandlinger gir et inntektsløft som innebærer at jordbruket får en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper for perioden 2006-2010, i tråd med lovnadene i Soria Moria-erklæringen.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever et forhandlingsresultat som innebærer at:

- **Kostnadsveksten kompenseres fullt ut**
- **Jordbruket får et vesentlig inntektsløft**

Dette vil legge grunnlaget for en høy nasjonal matproduksjon og være et viktig bidrag fra norsk landbruk også i forhold til klimautfordringene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever følgende:

- **Jordbruket skal kompenseres for manglende kronemessig inntektsvekst i nåværende Regjerings ansvarsperiode i forhold til andre grupper**
- **Jordbruket skal ha dekket kostnadsveksten fra 2009 til 2010.**
- **Jordbruket skal ha en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper i 2010.**
- **Jordbruket skal ha heving av inntektsnivå**

I kravet har vi 6 hovedprioriteringer:

- 1) Inntektsløftet må komme hovedsakelig gjennom økte budsjettmidler
- 2) Få etablert en ny markedsordning for kjøtt og egg som fortsatt legger grunnlag for et landbruk over hele landet
- 3) Rammevilkårene for melkeproduksjonen må styrkes særskilt
- 4) Foreta en ekstraordinær styrking av investeringsvirkemidlene for bl.a å stimulere til sysselsetting i distriktene
- 5) Velferdsordningene må bedres vesentlig for å sikre rekruttering
- 6) Styrking av beitetilskuddene og frakttilskuddene

I tillegg foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg følgende tiltak spesielt rettet mot ungdom:

- Det etableres en ordning med ekstra investeringstilskudd for brukere under 35 år på inntil 200.000 kroner
- Det innføres en ordning med forskuttering av utgifter til avløsning for nye bønder
- Det etableres et kontanttilskudd på 50.000 kroner pr. år for nye brukere under 35 år.

2 Grunnlaget for forhandlingene

Forhandlingsutvalget legger til grunn de mål og retningslinjer som er trukket opp i St.meld. nr. 19 (1999-2000) "Om norsk landbruk og matproduksjon" og Stortingets behandling i Inst.S. nr. 167 (1999-2000), St.prp. nr. 69 (2007-2008) "Om jordbruksoppgjøret 2008" og Stortingets behandling av denne. Forhandlingsutvalget vil i år legge spesiell vekt på flertallsmerknadene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i Inst. S. nr. 320 (2007-2008) – "Innstilling fra Næringskomiteen om jordbruksoppgjøret 2008" og Regjeringens politiske plattform nedfelt i "Soria Moria erklæringen". Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn tallmaterialet avgitt av Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) 17. april 2009.

Jordbruksforhandlingene er regulert gjennom Hovedavtalen for jordbruket. Avtalen hjemler organisasjonenes rett til å delta i forhandlinger om sentrale rammebetingelser for næringa. Gjennom Hovedavtalen påtar samtidig Jordbruket seg ansvar for å iverksette tiltak i samsvar med jordbruksavtalen (jfr. § 4.2 i Hovedavtalen). **Hovedavtalen bygger på at det skal være et samsvar mellom de rettigheter Jordbruket har, og de plikter og det ansvar Jordbruket påtar seg.**

Gjennom Hovedavtalen for jordbruket har Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag forhandlingsrett med Staten om priser og tiltak i jordbruket. Jordbruksoppgjøret er dermed et inntektsoppgjør for yrkesutøverne i næringa.

Jordbruksforhandlingene skal føres med sikte på å nå de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp for utviklingen i næringa på kort og lang sikt. Dette forutsetter at jordbruksforhandlingene må avklare både priser, tiltak og øvrige virkemidler på en slik måte at Jordbruket kan oppnå en inntektsutvikling i tråd med Stortingets forutsetninger, og innfri øvrige landbrukspolitiske mål.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at jordbruksforhandlingene gjennomføres på grunnlag av forhandlingsprosedyren slik den er nedfelt i protokoll av 8. mai 1993 mellom Norges Bondelag og Staten ved jordbruksforhandlingene i 1993, samt endringer som framgår av sluttprotokoll fra jordbruksforhandlingene 2003 datert 15. mai 2003.

3 Spesielle utfordringer

3.1 WTO

Ved fjorårets behandling av jordbruksoppgjøret uttrykte et flertall:

Fleirtallet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke den betydninga resultatet av WTO-forhandlingane vil ha for utviklinga i norsk landbrukspolitikkk framover. For Noreg må det vere eit siktemål at ei avtale skal gje rom for å føra ein nasjonal landbrukspolitikkk som gjer det mogeleg å nå våre landbrukspolitiske mål og som bidrar til eit aktivt landbruk over heile landet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg stiller seg bak merknaden fra flertallet i komiteen.

3.1.1 Doha-runden

I november 2001 ble det holdt WTO ministerkonferanse i Doha, Qatar. Dette var starten på flere år med forhandlinger, en prosess som fremdeles pågår.

Sist sommer foregikk det 9 dager med intense forhandlinger i Genève. Landene klarte likevel ikke å komme fram til noen enighet. Dette skyldtes at u-landene, med India i spissen, så det som svært viktig å beskytte eget landbruk og arbeidsplasser knyttet til dette, mot markedsadgang for i-landene og særlig USA. **Forslaget til løsning ville fått store negative konsekvenser for norsk landbruk. Jordbrukets forhandlingsutvalg er tilfreds med at det ikke ble noen avtale på dette grunnlaget.** Situasjonen i WTO etter ”bruddet” i sommer har vært preget av stillstand, og liten vilje blant sentrale medlemsland til å komme fram til noe enighet.

For øyeblikket er det lite som tyder på at en er i stand til å komme til enighet om en ny avtale med det første. USAs nye administrasjon har tilsynelatende ingen hast og har krevende gjennomganger av sine posisjoner for å vurdere hvor de trenger innrømmelser for å kunne akseptere egne kutt. Den internasjonale økonomiske situasjonen virker heller ikke stimulerende på viljen til å framforhandle ytterligere deregulering og frihandel, når slike tiltak er noe av årsakene til dagens krise. Situasjonen kan likevel snu seg.

**Dersom forhandlingene om en ny WTO-avtale skulle komme i gang igjen på politisk nivå, forutsetter Jordbrukets forhandlingsutvalg at Regjeringen legger flertallsmerk-
nadene fra Stortinget, slik næringskomiteen uttrykte det ved behandlingen av fjorårets oppgjør, til grunn. Forhandlingsutvalget viser til de krav organisasjonen ved en rekke anledninger har stilt til disse forhandlingene og vil komme med ytterligere konkretiseringer dersom det igjen blir vesentlig bevegelse i forhandlingene.**

3.2 Mat – befolkning, energi, klima og økonomi

Den lange og sammenhengende vekstperioden i verdensøkonomien fra andre verdenskrig ser ut til å være brutt. Perioden fram til 2005 har vært preget av lave eller fallende energi- og matpriser, sammen med sterk økonomisk vekst. Dette har ført til at den norske forbrukeren bruker en stadig lavere andel av inntektene til mat. Fra 1958 til 2005 falt andelen av krona som gikk til mat fra 40 til 11 %. Norge er det land i verden der det brukes minst andel av inntekten på å kjøpe mat. Dessuten gjorde billig olje og metaller at transport- og industrikostnader sank, noe som selvfølgelig smører hele økonomien. I perioden 2006 til 2008 steg matprisene for første gang siden slutten av 1800-tallet, til tross for økende produksjon. Kanskje var dette et varsel om nye tider, der overskudd av mat på verdensmarkedet ikke lenger kan tas som en selvfølge. Vinteren 2008 viste da også at i det matoverskuddet forsvant i eksportlandene, var de snare til å innføre eksportrestriksjoner. Sikkerheten for matforsyningen er med andre ord ikke større enn det matoverskudd som til enhver tid måtte finnes i verdens noen få store eksportland. Mangelfull nasjonal og internasjonal politikk forsterker problemene. Avvikling av kornlagre i de fleste land har fjernet bufferen mellom dårlige avlinger, prisstigning og matmangel. Fordi dette skjer til tross for økte avlinger, er situasjonen framover svært usikker. Flest mulig land må nå utnytte sitt potensiale for både egen og global matsikkerhet.

I Norge er all beredskapslagring av korn avviklet og lagerkapasitet står unyttet. Samtidig vil overgangsbeholdninger mellom kornsesongene kunne stabilisere kvalitetsutfordringene i matmelindustrien og bidra til økt markedsrom for norsk korn. Oppbygging av et beredskapslager av korn er et samfunnsansvar. **Jordbrukets forhandlingsutvalg ber om at det gjeninnføres en ordning med beredskapslagring av korn finansiert over statsbudsjettet utenfor jordbruksavtalen.**

Av verdens 6,7 milliarder innbyggere lever, i følge FAO, 923 millioner mennesker under sultegrensa. Dette innebærer at verdens bønder og fiskere i dag produserer tilstrekkelig mat til rundt regnet 6 milliarder mennesker. Den totale befolkningsmengden på jorda er anslått til å øke opp mot 9 milliarder mennesker rundt 2050, og ventes å nå 10 milliarder noen tiår senere. India alene vil trolig ha 1,7 milliarder innbyggere i 2050, 300 millioner fler enn Kina på samme tidspunkt, og nesten like mange som i hele verden like etter den andre verdenskrig. Verdens totale jordbruksproduksjon må øke med om lag 50 prosent fra dagens nivå fram mot 2030 og dobles innen 2060 for at det skal finnes nok mat til alle. I en del regioner må økningen være enda høyere. Den største utfordringen finnes i landene sør for Sahara, hvor hele 34 % av befolkningen i dag regnes som underernært. FN mener at Afrika vil ha en fordobling av befolkningen i løpet av dette århundret. Det innebærer et behov for tre ganger så mye mat som det som produseres i dag.

Oppgaven blir vanskeliggjort av at noen typer matproduksjon vil minke fremover. Noen eksempler: Grunnvannstanden synker mange steder i verden, som følge av at det blir brukt mer grunnvann til landbruksvanning enn det blir tilført nytt vann. Dette gjelder verdens tre viktigste kornproduserende land, Kina, India og USA. Isbreene i Himalaya og Tibet-plataet, som forsyner asiatiske risfelt og hveteåkrer med vanningsvann i tørkeperioder, er i ferd med å smelte. Denne vanntilgangen kan bli vesentlig redusert i løpet av noen 10-år, og være borte om 50 år. Oppvarminga fører til avligningsnedgang de fleste stedene i verden. Undersøkelser viser at for hver grad gjennomsnittstemperaturen i et område stiger over 20 grader, minker ris- og maisavlinger med 10 %. Mye av verdens fiskebestand er redusert

eller ødelagt, slik at det er grunn til å vente nedgang i stedet for vekst i havfisket. Mange flere eksempler som underbygger verdens matkrise og alvoret i situasjonen kunne nevnes.

Prisutviklingen på fossil energi har de siste årene bidratt til en kobling mellom prisnivået på jordbruksråvarer og energi. Det innebærer at stigende priser på olje vil gi økte priser på mat både fordi olje er en viktig innsatsfaktor i jordbruket, og fordi prisen på jordbruksråvarer vil følge prisen på biodiesel og bioetanol. Det innebærer at knapphet på mat på verdensmarkedet kan komme også som følge av høye oljepriser til tross for stor produksjon av jordbruksvarer.

Vi står foran et strukturelt skifte og omstilling av produksjonen i samfunnet. På den ene siden skal landbruket redusere sine utslipp pr. produsert energienhet, samtidig som jordas produksjon av mat må dobles de nærmeste 50 årene. Satsingen på et klimatilpasset norsk jordbruk, en økning av produksjonen, samt et jordbruk mest mulig basert på fornybar energi, vil kreve store investeringer på norske gårdsbruk. Dette må bli en viktig del av motkonjunkturpolitikken.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever at mat og matproduksjon blir en del av klimaforhandlingene i København høsten 2009.

3.3 Energi og klima

Landbrukets samlede utslipp av CO₂ fra bruk av fossilt brensel utgjør ca 1 pst. av Norges totale CO₂ utslipp. Enkelte jordbruksaktiviteter er imidlertid opphav til direkte utslipp av klimagassene metan (CH₄) og lystgass (N₂O), henholdsvis 49 pst. og 48 pst. av Norges totale utslipp av disse gassene. Til sammen utgjorde disse utslippene fra jordbruket i 2006 om lag 9 pst. av Norges totale klimagassutslipp.

Årlig netto opptak i skog tilsvarer i størrelsesorden 25 mill. tonn CO₂, eller nær halvparten av de totale årlige utslippene i Norge. Samlet sett står landbrukssektoren for et betydelig netto opptak av klimagasser. Det er usikkerhet knyttet til deler av jordbrukets utslipp, spesielt utslipp av lystgass, men også utslipp og opptak av karbon fra og i jordsmonnet, der verken utslipp eller binding er med i dagens nasjonale regnskap for klimagassutslipp.

Utfordringer, mål og tiltak

Det er behov for omforent, faglig og pålitelig kunnskap om spørsmålene knyttet til karbonbinding i jord, lystgasstap og til utslipp fra beitedyr i et kretsløpsperspektiv. Disse utfordringene er ikke ensidig norske. Det er få land i verden, om noen, som har innført større tiltak som reduserer utslipp fra jordbruket, først og fremst fordi disse utslippene er diffuse og usikre, og fordi forskningen så langt ikke har kommet fram til tiltak som reduserer utslippene vesentlig uten samtidig å gi en betydelig reduksjon i matproduksjonen. Det er derfor behov for en betydelig forskning på dette tema i tiden framover, også i Norge. Til tross for at det ikke foreligger noen enkle tiltak, så er det en rekke enkelttiltak som i sum kan bidra til en reduksjon av klimagassutslippene. Hovedmålsetningen er å redusere klimabelastningen og total miljøbelastning per produsert enhet vare, og der det også må tas hensyn til at ulike matvarer har ulik næringsverdi.

I Stortingsmelding nr 34 (2006/2007) "Norsk Klimapolitikk" fremkommer regjeringens mål om klimareduksjoner fram mot 2050 hvor Norge skal være karbonnøytralt. Som en oppfølging av dette kom også regjeringen med en egen Bioenergistrategi i april 2008. I strategidokumentet til Landbruks- og matdepartementet "Ta landet i bruk" er målsetningen med bioenergisatsningen økt sysselsetting og økte inntekter for landbruket, og tilknyttede virksomheter. Gjennom Bioenergiprogrammet legger LMD vekt på at landbruket skal utvikle og styrke det forretningsmessige konseptet der landbruket ikke bare skal være en råvareleverandør, men også bidra lenger ut i verdikjeden som varmeleverandør.

Kunnskapsbehovet er stort på området klima og jordbruk. Jordbruket er på mange måter en del av naturens naturlige kretsløp samtidig som et høyproduktivt jordbruk også bidrar til det som defineres som menneskeskapte klimagassutslipp. Temaområdet har vist seg å være større og mer komplekst enn de rammene som avtalepartene la for prosjektet. Den økte kompleksiteten er bakt inn i mandatet til programmet som avtalepartene ble enige om i fjor vinter, men dette tilsier også et behov for å tilføre mer midler til programmet, slik at det kan dekke flere spørsmål knyttet til jordbruk og klima.

Nasjonalt utviklingsprogram fokuserer på kunnskapsoppbygging/forskning om de faktiske sammenhengene mellom jordbruksproduksjon og utslipp av klimagasser, spredning av informasjon om disse sammenhengene og opplæring/motivering av bønder til å nytte denne kunnskapen i praktisk jordbruk.

Samlet virkemiddelpakke

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår:

- **Bevilgning til utviklingsprogrammet for klimatiltak økes med 1 mill. kroner til 7 mill. kroner for 2010**
- **En forbedret utnytting av all husdyrgjødsel innen 2015-2020**
- **Bevilgning til pilotprosjektet miljøvennlig spredemåter av husdyrgjødsel**
- **En betydelig økning i tilskuddene til grovfôrareal og beite**
- **Krav om at det blir lagt til rette for beiting ved tilskudd og lån til bygging av storfe fjøs**
- **Satsing på skogtiltak for å stimulere til vedvarende høy tilvekst og stort netto opptak av CO₂ i skog og øke innsatsen og kompetanse relatert til skog og skogprodukter.**
- **Bidra til å utvikle lønnsomme verdikjeder for bioenergi fra skogen og fra jordbruksavfall som skal bidra til å erstatte fyringsolje.**

3.4 Tollvern for melk og melkeprodukter

Norge har gjennom WTO-avtalen for landbruk forpliktet seg til et visst nivå for nasjonal jordbruksstøtte (internstøtte) og til bruk av eksportstøtte. Ved å slutte seg til WTO-avtalen fra 1995 påtok Norge seg også forpliktelser knyttet til markedsadgang ved innføringen av et tollbasert importvern og etablering av tollkvoter.

Nye markedsordninger som tilfredsstillende hensynet til GATT/WTO, ble fastlagt i Jordbruksavtalen av 1995/96. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser også til protokoll av 12.mai 1995. Gjennom protokollen og Stortingets behandling av denne, er det etablert et pris- og

markedsreguleringssystem i Jordbruksavtalen som gir jordbruket reell mulighet til å ta ut de framforhandlede prisene i markedet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg forventer at grensevern og importordninger blir utformet og praktisert slik at jordbruket har reelle muligheter til å ta ut avtalte priser i et balansert marked. En slik praktisering er imidlertid ikke tilfelle for melk og dette er meget beklagelig.

Melkeproduksjonen er selve ryggraden i norsk landbruk. Melkeproduksjonen står for en stor andel av verdiskapning og sysselsetting i distriktene, ikke bare i primærproduksjonen, men også innen videreforedling av melkeprodukter. Tollvernet for melk er derfor av avgjørende betydning.

Importvernet for ost har i perioder vært dårlig. Importen av ost har da også økt. I det siste har også importvernet for drikkemelk og andre melkeprodukter blitt svekket. Jordbrukets forhandlingsutvalg er svært bekymret for denne utviklingen. Særlig urovekkende er det at drikkemelka som er det viktigste produktet for inntjeninga på melkesektoren utfordres av importmuligheter. Uten et tilstrekkelig importvern for melk og melkeprodukter vil det ikke være mulig å hente ut framtidig kostnadsvekst i markedet.

Det ligger imidlertid ingen formelle hindre i vegen for å etablere et importvern for melk og melkeprodukter som er tilfredsstillende. Gjeldende WTO-avtale åpner for å bruke enten tollsats i kr/enhet eller som prosent av importpris. Norge praktiserer kr/enhet.

I Stortinget sin innstilling Inst.S.nr.65 (1994-1995) ”Innstilling fra finanskomiteen om endringer i tolltariffen som følge av handelsforhandlingene i Uruguay-runden under Generalavtalen om tolltariffer og handel (GATT) og ratifikasjon av Avtale om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO) m.m.” fremgår det at:

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rød Valgallianse, viser til at Norge har lagt fram bindingslister i GATT som viser både spesifikke og prosentvise satser. I hvert enkelt tilfelle er det den tollsats som gir det høyeste tollbeløp ved innførsel som skal brukes. Flertallet har merket seg at tollvesenet må foreta betydelig systemutvikling av TVINN for at et slikt alternerende beregningsgrunnlag skal kunne etableres.”

Denne innstillingen viser at alle dagens partier mener at det er den tollsats som til enhver tid er høyest som skal benyttes. Det skulle også gjennomføres en tilrettelegging av tollvesenet sitt datasystem, TVINN, for å kunne beregne og benytte den høyeste tollsatsen. Dette har ikke blitt gjort.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever at Regjeringen snarest følger opp forutsetningene fra 1995 om at den tollsats som gir høyest tollbeløp ved innførsel skal brukes. En slik overgang må i første omgang gjøres for alle tollinjer som omfatter melk (Tolltariffens kap 04.).

En slik endring av tollvernet for melk vil også være i tråd med Regjeringens egne løfter i Soria Moria-erklæringen hvor det bl.a. heter:

”Regjeringen vil:

- *Ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon”*

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil understreke at en endring ikke vil være i konflikt med eksisterende wto-avtale og hensynet til EU på dette området må vike for behovet for å styrke økonomien i norsk mjølkeproduksjon.

I forbindelse med fjorårets jordbruksoppgjør uttrykte Regjeringspartiene i forbindelse med de pågående WTO-forhandlingene at:

”For Noreg må det vere eit siktemål at ei avtale skal gje rom for å føra ein nasjonal landbrukspolitik som gjer det mogeleg å nå våre landbrukspolitiske mål og som bidrar til eit aktivt landbruk over heile landet.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg forutsetter at en uttrykt politisk vilje til å føre en nasjonal landbrukspolitikk som gjør det mulig å nå landbrukspolitiske mål, også gjelder innenfor den eksisterende WTO-avtalen. Da må Regjeringen snarest vise handlekraft og endre tollvernet for melk fra krone- til prosenttoll, fordi WTO-avtalen gir rom for det. Uten en slik endring, vil en vanskelig kunne nå de landbrukspolitiske målene framover.

4 Sentrale forutsetninger for kravet

4.1 Antall årsverk og antall bruk i jordbruket

Ved beregning av antall årsverk i jordbruket er det lagt til grunn 1860 timer pr. årsverk i 2001 og 1845 timer pr. årsverk i 2002-2010.

Tabell 1 *Utvikling i arbeidsforbruk og antall foretak i drift.*

	Foretak		Årsverk		Årsverk pr foretak i drift	Årsverk pr foretak som går ut av drift
	Antall	Årlig endring	Antall	Årlig endring		
2000	68 500		78 900		1,15	
2001	65 600	-4,2 %	75 900	-3,8 %	1,16	1,03
2002	61 900	-5,6 %	74 500	-1,8 %	1,20	0,41
2003	58 200	-6,0 %	72 100	-3,2 %	1,24	0,62
2004	55 500	-4,9 %	68 800	-4,6 %	1,24	1,26
2005	53 000	-4,7 %	65 700	-4,5 %	1,24	1,20
2006	51 200	-3,5 %	63 300	-3,7 %	1,23	1,56
2007	49 900	-2,8 %	61 400	-3,0 %	1,23	1,46
2008	48 800	-2,6 %	59 800	-2,6 %	1,23	1,45
2009*	47 800	-2,4 %	58 200	-2,7 %	1,22	1,60
2010*	46 900	-1,9 %	56 900	-2,2 %	1,27	1,44

*Anslag. Kilde: Budsjettmemnda for jordbruket

Jordbruket sto for 2,8 prosent av samlet sysselsetting i 2008, mot 5,5 prosent i 1990. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Fra gjeldende landbrukspolitikk ble vedtatt i 2000 og fram til 2008, har nesten 20.000 landbruksforetak med drøyt 19.000 årsverk forsvunnet fra jordbruket. Budsjettmemnda for jordbruket anslår at ytterligere 1.900 foretak og 2.900 årsverk vil bli borte de to neste åra. Dette innebærer en sterk strukturrasjonalisering, der mer enn hvert 4. foretak de siste 8 årene har avviklet jordbruksproduksjonen. Samtidig opprettholdes totalproduksjonen gjennom en utvidelse på gjenværende foretak. Jordbruket er derfor en av de næringer som kan vise til størst produktivitetsvekst, med et gjennomsnitt på 2,8 prosent pr år siste 10-års periode. Materialet viser at avgangen er noe redusert de senere åra både absolutt og prosentvis, og er nå nede i om lag 2,5 prosent per år. På den annen side kan det virke som om det gjennomgående er foretak med et større arbeidsomfang som avvikler drifta nå enn tidligere.

Forhandlingsutvalget vil imidlertid også peke på at totalt dyrka areal viser en svak nedgang, med klare regionale forskjeller.

4.2 Arealutviklingen

I perioden 1989-1999 økte jordbruksarealet med 440.000 daa eller 4,4 prosent. Økningen fortsatt fram til og med 2001 da jordbruksarealet var på sitt høyeste. I 10-årsperioden fra 1999 til 2009 er det registrert/anslått en reduksjon i totalt jordbruksareal på 190.000 daa eller 1,9 prosent., jfr. tabell 3.4.

Nedgangen i jordbruksarealet skyldes reduksjon i arealet med korn, oljevekster og andre åpne åkervekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode. Det pågår også for tiden en diskusjon om effekten av at de nye digitale kartene tas i bruk i forbindelse med søknad om produksjonstilskudd. Den generelle tilbakemeldingen fra mange bønder er at jordbruksarealet har blitt mindre med det nye kartgrunnlaget. Den reelle årsaken til arealnedgangen er imidlertid at marginale arealer med små teiger og vanskelig arrondering går ut av bruk fordi disse arealene er vanskelig å bruke med stadig større maskiner. Mye av den arealnedgangen som nå registreres ettersom det nye kartgrunnlaget tas i bruk har allerede skjedd tidligere.

Tabell 2 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster, 1000 dekar

	1989	1999	2005	2006	2007	2008	2009	Endring 1999-2009
Korn- og oljevekster	3530	3345	3319	3247	3181	3135	3095	-7,5 %
Eng og beite	5480	6387	6550	6613	6651	6632	6625	3,7 %
-herav ikke fulldyrket	1095	1511	1692	1717	1746	1750	1750	15,8 %
Andre vekster	932	650	485	485	488	474	470	-27,7 %
Jordbruksareal i drift i alt	9942	10382	10354	10345	10320	10241	10190	-1,9 %

4.3 Behandling av inntektsfradraget

Tabell 3 Den økonomiske virkningen av inntektsfradraget

	2007	2008	2009
Spart skatt, mill. kr	833	860	848
Tilsvarende inntektsverdi før skatt, mill. kr	1.243	1.283	1.266
Antall årsverk	61.400	59.800	58.200
Inntektseffekt kroner pr. årsverk	20.200	21.500	21.700

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr. 1.

I det videre er Budsjettnemndas beregnede virkning av inntektsfradraget lagt inn i alle tabeller og figurer som viser inntektsutviklingen i jordbruket på bakgrunn av enten Totalkalkylen for jordbruket eller Referansebruksberegningene.

4.4 Inntektsutvikling og inntektsnivå i jordbruket

4.4.1 Totalkalkylen for jordbruket

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i totalkalkylen for jordbruket. Den omfatter inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Årets materiale er i stor grad preget av den internasjonale

utviklingen som har vært innenfor dette området det siste halvannet året med en sterk prisstigning på en rekke jordbruksprodukter og driftsmidler i 2007/2008, etterfulgt av en sterk prisreduksjon på stort sett de samme produkter i 2008/2009. På inntektssiden vil en i 2009 ikke ha den samme nytteeffekten av høge internasjonale priser som en hadde for ett år siden. På kostnadssiden er det både nasjonalt og internasjonalt et prissetterslep på viktige driftsmidler som gjødsel, plantevernmidler og en del andre petroleumsbaserte produkter. Kraftfôrprisene øker sterkt som en konsekvens av jordbruksforhandlingene i 2008 samt justeringsforhandlingene.

Den økonomiske krisen som slo inn over oss høsten 2008 og som det foreløpig ikke er mulig å si noe endelig om omfanget av eller tidshorizonten på, har hittil bare gitt forholdsvis beskjedne utslag på etterspørselen etter matvarer i Norge. En av effektene av krisen er en sterk reduksjon i rentekostnadene på lån. For mange nordmenn vil reduksjonen i rentekostnadene på lån bidra til minst like god kjøpekraft i 2009 som i 2008. Rentereduksjonen vil også påvirke kostnadene i jordbruket i betydelig grad.

Tabellen under viser inntektsutviklingen i jordbruket fra 2004 til og med 2009 etter Budsjettnemndas materiale korrigert for inntektsvirkningen av jordbruksfradraget.

Tabell 4 *Vederlag til arbeid og egenkapital, korrigert for inntektsfradrag*

År	Vederlag til arbeid og egenkap., mill. kr.	Vederlag til arbeid og egenkap., kr pr. årsverk	Inntektsvirkning av jordbruksfradrag kr pr. årsverk	Korrigert vederlag til arb. og egenkap., kr pr. årsv.	Endring fra foregående år, kroner pr årsverk
2004	10.306	149.800	11.800	161.600	
2005	9.576	145.800	11.900	157.700	-3.900
2006	9.199	145.300	12.500	157.800	100
2007	9.960	162.200	20.200	182.400	24.600
2008*	9.469	158.300	21.500	179.800	-2.600
2009*	10.529	180.900	21.700	202.600	22.800

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket 2009

*Foreløpige tall for 2008 og budsjett for 2009

Når det tas hensyn til verdien av jordbruksfradraget ved ligningen, viser årets beregninger en inntektsreduksjon fra 2007 til 2008 på 2.600 kroner pr. årsverk. For 2009 budsjetteres det med en inntekstøkning på 22.800 kroner pr. årsverk, For toårsperioden 2007 til 2009, før oppgjør, er inntektsveksten beregnet til 20.200 kroner.

Fjorårets avtale skulle, iht. protokollen, legge til rette for en inntektsvekst fra 2007 til 2008 på om lag 11.700 kroner pr. årsverk, inkludert verdien av jordbruksfradraget. Inntektsveksten fra 2007 til 2008 skulle etter forutsetningene både komme som et resultat av målprisøkninger i 2007 og 2008 og som et resultat av økningen i budsjettmidlene i jordbruksavtalen 2007 for 2008. Årets materiale fra Budsjettnemnda fra jordbruket viser at forutsetningene om inntektsvekst fra 2007 til 2008 ikke er innfridd. Dette må rettes opp før en går videre i forhandlingene for 2010.

Hovedårsaken til at netto inntektsvekst fra 2007 til 2008 ble negativ skyldes at kostnadene økte enda mer enn det bruttoinntektene gjorde, til tross for at også inntektene økte

forholdsvis mye disse årene, forårsaket av både volum- og prisvekst på mange viktige jordbruksprodukter. Kostnadsveksten var primært knyttet til kraftfôr, gjødsel, energi/-drivstoff, kapitalslit og rentekostnader på lånt kapital.

Årets materiale viser videre at inntekten vil øke fra 2008 til 2009, før ny avtale og inkludert verdien av jordbruksfradraget, med 22.800 kroner pr. årsverk. Dette er 1.000 kroner mer enn forutsatt i jordbruksavtalen fra i fjor.

Hovedårsaken til at inntektsveksten fra 2008 til 2009 ser ut til å bli om lag som prognosert i fjor, er at rentekostnadene går mye ned. Inntektene og kostnadene for øvrig øker like mye og vederlaget til arbeid og kapital er det samme i 2009 som i 2008.

Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget økte jevnt fram til og med 2007. Effekten for 2008 og 2009 er omtrent den samme, regnet pr. årsverk. For jordbruket totalt sett er inntektseffekten for 2009 før ny avtale beregnet å gå noe ned.

4.4.2 Referansebrukene

Tabell 5 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital for referansebrukene 2007-2009 inkludert virkning av inntektsfradraget (før skatt). Kroner per årsverk.

			2007	2008	2009	2008-2007	2009-2008	2009-2007
1	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	229 500	221 700	237 800	-7 800	16 100	8 300
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	200 100	230 300	201 900	30 200	-28 400	1 800
3	Sau. 133 vinterföra sauer	Landet	154 500	185 600	203 200	31 100	17 600	48 700
4	Melkeproduksjon geit. 82 årsgeiter	Landet	210 100	211 900	233 600	1 800	21 700	23 500
5	Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn	Landet	376 800	376 900	371 300	100	-5 600	-5 500
6	Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn	Landet	227 400	180 600	228 500	-46 800	47 900	1 100
7	Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn	Landet	194 400	211 800	183 500	17 400	-28 300	-10 900
8	Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr	Landet	115 800	112 300	138 100	-3 500	25 800	22 300
9	Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterföra sauer	Landet	215 700	258 500	271 400	42 800	12 900	55 700
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjørfe-slakt	Landet	374 900	402 800	373 300	27 900	-29 500	-1 600
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	218 200	215 500	242 300	-2 700	26 800	24 100
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	190 300	187 100	201 100	-3 200	14 000	10 800
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23)	Landet	242 900	232 200	248 500	-10 700	16 300	5 600
14	Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr	Landet	236 600	217 000	238 200	-19 600	21 200	1 600
15	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Østlandets flatbygder	227 200	219 100	239 000	-8 100	19 900	11 800
16	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Østlandets a. bygder	210 100	204 700	220 700	-5 400	16 000	10 600
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	245 500	232 300	250 100	-13 200	17 800	4 600
18	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	212 100	204 000	224 200	-8 100	20 200	12 100
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	226 700	221 700	235 300	-5 000	13 600	8 600
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	240 500	234 600	252 400	-5 900	17 800	11 900
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	238 500	226 300	242 500	-12 200	16 200	4 000
22	Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn)	Østlandet	107 400	125 000	83 400	17 600	-41 600	-24 000
23	Korn. --->400 dekar korn (673 dekar korn)	Østlandet	321 200	371 400	327 000	50 200	-44 400	5 800
24	Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	340 200	351 800	352 800	11 600	1 000	12 600
25	Sau. 101 vinterföra sauer	Vestlandet	120 300	139 200	152 100	18 900	12 900	31 800
26	Sau. 155 vinterföra sauer	Nord-Norge	200 200	233 200	253 000	33 000	19 800	52 800
27	Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer	Landet	195 800	233 900	257 600	38 100	23 700	61 800

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket 2009, Utredning nr. 2

Referansebrukene viser inntektsutviklingen for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. De dokumenterer den økonomiske virkelighet som bøndene møter i hverdagen. Mye av den varierende inntektsutviklingen fra produksjon til produksjon kan forklares med at inntektsvirkningen av jordbruksavtalen i fjor og kostnadsveksten på en del viktige driftsmidler slår ulikt ut i tid for ulike produksjoner.

Tabellen viser at det er kornbrukene, og i korn i kombinasjon med potet eller fjørfe som har hatt den dårligste inntektsutviklingen av samtlige referansebruk i perioden 2007-2009. Best inntektsutvikling har vært for referansebrukene med sau og sau i kombinasjon med frukt og bær. Inntektsutviklingen for sau har en klar sammenheng med de siste 2 jordbruksoppgjørene. Bruk med sau har imidlertid over lengre tid hatt en svak inntektsutvikling og et lavt inntektsnivå i motsetning til bruk med kombinasjonen korn/svin og korn/fjørfe. Referansebrukene med melk og storfekjøtt har hatt en mer moderat inntektsutvikling disse to årene, sett i forhold til gjennomsnittet. Før årets jordbruksoppgjør er det flere referansebruk som forventes å få en inntektsvekst fra 2008 til 2009, dette skyldes en nedgang i kostnadsutviklingen.

4.5 Inntektsutvikling og lønnsnivå for andre grupper

Lønnsdata for andre grupper er hentet fra rapport ”Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2009” fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (DTBU) av 30. mars 2009.

Tabell 6 Lønnsutvikling pr. årsverk sammenlignet med andre grupper

År	Lønn	Lønnsvekst fra året før	
		Kroner	Prosent
2006	360.100	14.100	4,1
2007	379.500	19.400	5,4
2008	402.300	22.800	6,0
2009	418.400	16.100	4,0

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (DTBU) og Norges Bank

Norges Bank har anslått lønnsveksten til 4,0 prosent i 2009 og 3,75 % i 2010. Inntektsveksten fra 2006 til 2009 er på 58.300 kr eller om lag 16 %.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn en inntektsvekst for sammenligningsgruppa på 4,0 prosent i 2009 og 3,75 prosent i 2010. Dette vil gi en inntektsøkning på hhv. 16.100 kroner i 2009 og 15.700 kroner i 2010.

4.6 Volumendringer på markedssida i 2010

Den usikre økonomiske situasjonen har ført til nedgang i forbruk av matvarer våren 2009. Forbruksprognosene til Budsjettnemnda viser en nedgang for alle kjøttslag og et stabilt behov for melk. Det er ingen tegn til at den økonomiske situasjonen vil bedre seg med det første. Forhandlingsutvalget mener det ikke er grunnlag for å tro at det vil bli en volumvekst i 2010, men det er mer sannsynlig at volumet vil gå ned.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn en nedgang i volum på ¼ % for markedssida i 2010.

4.7 Kostnadsutviklingen i 2010

SSB har prognosert med en økning i KPI på 1,0 prosent i 2010, mens Norges Bank prognoserer med en generell kostnadsvekst på 2,0 % i 2010 i følge siste analyser fra Norges Banks rentemøtet 25.03.2009.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn en generell prisstigning på 2,0 prosent i 2010.

4.8 Handelsgjødsel

I løpet av 2007 og 2008 var det internasjonalt en kraftig prisoppgang på gjødsel og kraftfôr. Ved jordbruksoppkjøret i 2008 var det stor usikkerhet om hvor sterk økningen ville bli for 2009, spesielt gjødsel. Avtalepartene ba Budsjettnemnda for jordbruket om å foreta ekstraberegninger av gjødsel og kraftfôrkostnadene for 2009 til justeringsforhandlingene som foregikk i årsskifte 2008-2009. Budsjettnemnda for jordbruket kom i utredning nr 4 fram til en kostnadsøkning som innebar et kompensasjonsbeløp på 615 mill. kroner. Avtalepartene ble enige om en foreløpig kompensasjon på 500 mill. kroner, som ble fordelt på målprisene for målprisproduktene.

Beregningen av årets gjødselkostnad viser et klart lavere gjødselforbruk enn i et normalt år. Normalt er forbruket på ca. 510 000 tonn mens forbruket i 2009 er beregnet til 450 000 tonn, dvs. ca. 12 prosent lavere. På grunn av dreining over til ensidige N-rike gjødseltyper, er forbruket av verdistoff N beregnet 4,4 prosent lavere. Forbruket i 2009 er inkl. mengden som ble hamstret før prisoppgangen i 2008, beregnet til ca. 50 000 tonn.

Bioforsk har det faglige ansvaret for å utarbeide gjødselnormer og anbefalinger. For engvekster sies det at normene bør følges, men at 5-6 prosent reduksjon i gjødslingsnivå har liten effekt på produksjonsøkonomien på kort sikt.

For de andre hovednæringsstoffene fosfor (P) og kalium (K) er det verdt å nevne at gjødslingsnormene for P fra Bioforsk nå er redusert ut fra nye beregninger av plantenes behov. Det anbefales sterkere reduksjon på jord med god P-forsyning og at P-tilførselen i mineralgjødsel bør holdes nede der hvor det tilføres mye husdyrgjødsel.

N-gjødselprisen er på vei betydelig nedover og vil muligens komme ned på nivået i 2008. Prisene på NPK-gjødsel vil sannsynligvis også reduseres, men mindre enn for N-gjødsel. Det må forventes at bøndene i 2010 vil foreta en noe mer normal gjødsling, både med tanke på volum og gjødselslag

På bakgrunn av dette legger Jordbrukets forhandlingsutvalg til grunn en volumvekst på handelsgjødsel i 2010 på 10 prosent og en prisreduksjon på 20 prosent. På grunn av store prisøkninger siste år, har bøndenes innkjøpsmønster endret seg, anslagene for 2010 er derfor i år mer usikre enn tidligere år. En vil derfor be om at sentrale aktører i gjødselmarkedet innkalles under forhandlingene for å redegjøre for

forventninger de har til pris- og volumutvikling i 2010, slik at partene får et felles grunnlag som er mest mulig riktig for de forutsetningene som skal legges til grunn ved forhandlingene.

4.9 Kapitalkostnadene

Realrenten på lånt kapital har endret seg betydelig de siste årene.

Tabell 7 *Nominelle og reelle rentekostnader på lånt kapital. Mill. kroner og prosent*

	2007	2008	2009	2010*
Jordbruksgjeld	36837	39340	40934	42561
Rentekostnader	1767,4	2436,4	1411,9	1303,0
Rente prosent	4,80	6,19	3,45	2,95
KPI-endring i %, registrert	0,76	3,79	2,00	2,00
KPI-endring i %, normalisert	1,54	2,27	2,19	2,60
Registrert regnskap:				
- Effekt av finansiering	281,7	1492,7	818,7	826,9
- Realrente	1485,7	943,7	593,2	392,7
Normalisert regnskap:				
- Effekt av finansiering	566,3	894,0	894,9	1106,0
- Realrente	1201,0	1542,3	516,9	197,0

*Beregnet av Jordbrukets forhandlingsutvalg

Tabell 8: *Beregning av endring i kapitalkostnadene for 2010*

Endring av realrente:	197 mill. kr - 517 mill. kr.	= - 320 mill. kr
Kapitalslit*:		= 270 mill. kr
Leasing *		= 50 mill. kr
Sum endring kapitalkostnader 2010		0 mill. kr

*anslag fra sekretariatet i BFJ

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn uendrede kapitalkostnader i 2010.

4.10 Markedet for jordbruksprodukter i Norge

I løpet av 2007 skjedde det et betydelig skifte i markedssituasjonen for flere viktige jordbruksprodukter. 2007 ble året da en for første gang på mange år kunne registrere en reell underdekning på melk (temporær), storfekjøtt, sau- og lammekjøtt, delvis svin, norsk-produsert korn til matmjøl og kraftfôr. Samtidig var det gode avsetningsmuligheter for poteter og grøntprodukter m.m. Det var også en betydelig økning i etterspørselen etter fjørfekjøtt, men denne ble dekket opp gjennom en like sterk vekst i produksjonen. Ved forrige jordbruksoppgjør så avtalepartene det som viktig at jordbruket fikk muligheter til å utnytte de positive markedsmessige mulighetene som var til stede. Situasjonen er nå vesentlig endret. Prisene internasjonalt har falt. Arbeidsledigheten i Norge vokser og det er forventet en dempet kjøpekraft. Generelt er derfor mulighetene til å ta ut økte priser i markedet nå begrenset.

For 2008/2009 så langt har man tatt ut målprisene for storfe, sau, egg, korn og en del grøntprodukter.

<i>Produkt - produktgruppe</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
<i>Matkorn</i>	<i>Svært redusert produksjon av norsk mathvete. Økt behov for importert matkorn fram til høsten 2009</i>	<i>Prognoserer med en markert økning i produksjonen av norsk mathvete, jfr. anslag fra BFJ</i>
<i>Førkorn</i>	<i>Betydelig import av karbohydratkraftfôr. Omdisponering av norsk hvete til fôr som vil bli brukt utover i 2009.</i>	<i>Økning i tilgangen på norsk korn til kraftfôr. Noe overlagring til neste sesong? Redusert importbehov. Normalårsavlinger til høsten</i>
<i>Melk</i>	<i>Produsert 1.526 mill. liter melk, 14,4 mill. liter mindre enn i 2007. Uproblematisk avsetningsforhold</i>	<i>Prognose på 1.507 mill. liter. Økende bekymring for import av melkeprodukter pga. fallende melkepriser internasjonalt</i>
<i>Storfe/kalv</i>	<i>Underdekning på 5.950 tonn. Uttak av målpris</i>	<i>Underdekning på 3.700 tonn.</i>
<i>Sau/lam</i>	<i>Underdekning på 1.820 tonn. Uttak av målpris.</i>	<i>Underdekning på 500tonn.</i>
<i>Gris</i>	<i>Overskudd på 820 tonn. Uttak av målpris</i>	<i>Overskudd på 2.300 tonn.</i>
<i>Fjørfekjøtt totalt</i>	<i>Overskudd på 4.300 tonn</i>	<i>Balanse gjennom nedbygging av lagre. Etterspørselsvekst for kalkun.</i>
<i>Egg</i>	<i>Balanse</i>	<i>-250 tonn</i>
<i>Poteter</i>	<i>Gode avsetningsforhold 07/08 – vanskelige avsetningsforhold 08/09. Pr. uke 15 i 2009 ligger uttatt pris 8 øre over målpris.</i>	<i>Vanskelige avsetningsforhold 08/09 – normalårsavlinger i 2009</i>
<i>Grønnsaker, frukt og bær</i>	<i>Forholdsvise greie avsetningsforhold, men tilbud om importert løk og gulrot med full toll til priser under norske markedspriser i inneværende sesong. Priser satt ned for å hindre import.</i>	<i>Normalårsavlinger i 2009 – i utgangspunktet normale avsetningsforhold, men grunn til å forvente samme press fra importerte varer også i neste sesong.</i>

Oppsummert markedssituasjonen

I forhold til i fjor er markedssituasjonen blitt langt vanskeligere. For melk vil det være mulig å øke målprisene noe, men dette forutsetter en overgang fra kronetoll til prosenttoll, jfr kap 3.3. På kjøttsektoren kan prisene økes noe på storfe og sau/lam, men ikke på gris. På egg er det muligheter til å ta ut høyere priser, det samme gjelder grønt og potet. For fôrkorn kan en ikke ta ut høyere priser uten at disse skrives ned fordi mulighetene for å velte kostnadsveksten på økte kraftfôrpriser ut i markedet for husdyrproduktene er svært begrenset.

5 Krav til inntekt

5.1 Politiske premisser

Politiske føringer gitt av Stortinget

Det vises til St. meld. nr. 19 (1999-2000) "Om norsk landbruk og matproduksjon" og Stortingets behandling av denne. I meldinga er det bl.a. uttrykt følgende om inntekt, rekruttering og sosiale ordninger:

"Inntektsmulighetene i næringen er avgjørende for rekrutteringen. Regjeringen legger stor vekt på de økonomiske og sosiale forholdene i landbruket. Gode velferdsordninger som gir sikkerhet ved sykdom og muligheter til fritid og ferie er av svært stor betydning for om folk ønsker å satse på landbruket."

Videre:

"Regjeringen vil føre en aktiv landbrukspolitikk og sikre næringen inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekruttering til næringen, og som gjør det mulig for utøverne i jordbruket å ta del i inntekts- og velferdsutviklingen i samfunnet på lik linje med andre grupper."

Ved Stortingets behandling av landbruksmeldinga la et bredt flertall til grunn følgende inntektsmål for landbruket:

"For å sikre at landbruket skal kunne utføre de mangesidige samfunnsoppgavene som næringen er tildelt, mener et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, næringen må tilbys inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekrutteringen til næringen."

Og videre:

"Dette flertallet mener det må føres en aktiv landbrukspolitikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet."

Stortingets merknad om produktivitetsvekst

Flertallet i Næringskomiteen (alle unntatt Frp) uttalte følgende ved behandling av jordbruksoppgjøret 2003:

"Dette flertallet viser til de strukturendringene som har skjedd i landbruket. Dette flertallet finner det naturlig at jordbruket får beholde en vesentlig del av produktivetsgevinsten. Dette kan sikre en mer akseptabel og sammenlignbar inntektsutvikling, samtidig som produktivetsgevinsten blir en drivkraft som kommer næringen til gode."

Stortingets merknad er blitt fulgt opp av partene ved de siste jordbruksoppgjørene. Partene har imidlertid ikke konkretisert hvor stor andel av produktivetsgevinsten som jordbruket har fått beholde.

Føringer gitt av Regjeringen

I Soria Moria erklæringen er Regjeringens mål å opprettholde et levende landbruk over hele landet. Jordbrukets forhandlingsutvalg deler denne målsetningen, og legger dette til grunn for kravet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser videre til Regjeringens uttalte ambisjoner for norsk landbruk i Soria Moria erklæringen der Regjeringen vil:

- *”sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper.*
- *sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes, kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil. Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap.”*

Jordbrukets forhandlingsutvalg forutsetter at Regjeringen følger dette videre opp ved årets jordbruksforhandlinger.

Videre sier Regjeringen at de vil:

- *”gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter.*
- *Ha en totalgjennomgang av WTO-forhandlingenes konsekvenser for norsk landbrukspolitikk. I en nær dialog med næringen vil vi legge grunnlaget for utforming av virkemidler i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken og internasjonale forpliktelser*
- *Ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon.*
- *Videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på bygdeutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene.*
- *Prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse.”*

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil følge opp Regjeringens ambisjoner på disse områdene gjennom kravet.

Føringer gitt av Stortinget

Ved Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret 2008 uttalte en samlet næringskomité:

”Komiteen viser til at eit aktivt landbruk over heile landet har som føresetnad at jordbruksdrifta har ei tilstrekkeleg lønsemd i eit mangfald av produksjonar og bruksstorleikar. Det er viktig at det blir gjeve eit økonomisk grunnlag som gjer det interessant å drive i ulik skala og i ulike produksjonar. Komiteen vil sikre bøndene stabile og pårekelege rammevilkår, og høve til same utvikling i inntekt som andre.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg merker seg at et samlet storting er opptatt av at jordbruket gis tilstrekkelig lønnsomhet og vi forventer at Regjeringen følger opp et samlet storting i årets jordbruksoppgjør ved å sikre bøndene stabile og forutsigbare rammevilkår.

Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

”har merka seg at jordbruksoppgjøret i år fører vidare den kursendinga i landbrukspolitikken som Regjeringa byrja gjennom avtala i 2006, m.a. ved å leggje

til rette for ei klar nivåheving i inntekta. Fleirtalet er glad for at Regjeringa med dette følgjer opp lovnadene frå Soria Moria-erklæringa, der det går fram at "Regjeringa vil sikre utøvarar i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper". Vidare heiter det at "Regjeringa vil sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet" og at "strukturprofilen må styrkes"."

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil understreke at merknaden må sees i sammenheng med rammeoppsettet ved fjorårets oppgjør, der partene la vekt på å korrigere for manglende inntektsoppfylling i perioden 2006-2008 gjennom en nivåheving av inntektene med 10.000 kroner pr årsverk i 2008.

Jordbrukets forhandlingsutvalg forutsetter at prinsippet om etterregning, slik det ble gjort i fjorårets avtale, etableres som et varig prinsipp i jordbruksforhandlingene.

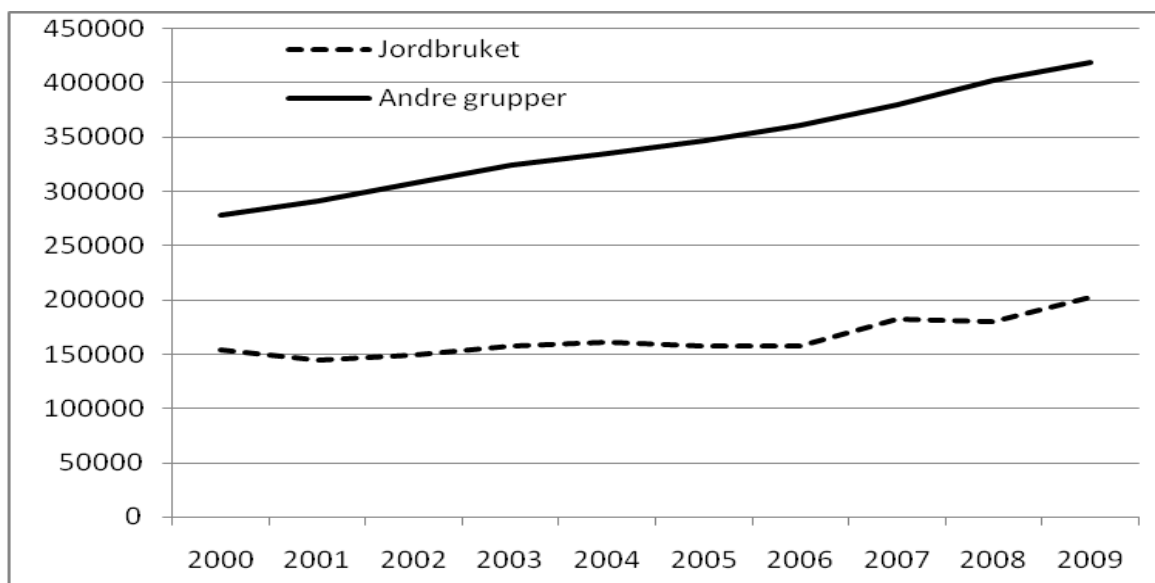
Jordbrukets forhandlingsutvalg forventer videre at Regjeringa også til kommende forhandlinger legger vekt på å legge til rette for en klar nivåheving av inntektene i jordbruket.

5.2 Økte inntektsmuligheter

Jordbruksforhandlinger dreier seg om rammebetingelsene for inntekter til bøndene. Våre medlemmer har i forkant av dette oppgjøret signalisert tydelig at en forventer årets forhandlinger skal resultere i en klart bedre kronemessig inntektsutvikling enn andre grupper. Frustrasjonen er stort ute på grasrota. Kostnadsveksten i 2008 var formidabel, og mange opplever at kostnadsveksten spiser opp de økte prisinntektene. Utålmodigheten er stor. Et godt eller dårlig jordbruksoppgjør vil påvirke mange bønders beslutninger om videre drift, investeringer for framtida eller avvikling. Trua på ei framtid i næringa, ikke minst for ungdommen, må styrkes.

Jordbrukets forhandlingsutvalg går til årets forhandlinger med en klar ambisjon om å komme fram til en avtale. Vi krever imidlertid et forhandlingsresultat som innebærer at inntektsgapet til andre grupper reduseres.

Hovedmålet med landbrukspolitikken er å styre utviklingen av norsk landbruk i en ønsket retning gjennom aktiv og målrettet bruk av landbrukspolitiske virkemidler. Stortingets mål for landbrukspolitikken er nedfelt i St. meld. nr. 19 (1999-2000) "Om norsk landbruk og matproduksjon" og Stortingets behandling av denne. Inntektsmulighetene i landbruket er styrende for å nå de politiske mål som er satt. Inntektsutviklingen i jordbruket har over tid, utviklet seg vesentlig dårligere enn for andre grupper i samfunnet.

Figur 1 *Inntektsutvikling i jordbruket inkludert virkninger av inntektsfradraget (målt i kroner pr årsverk) og for andre grupper i perioden 2000-2009.*

Kilde: BFJ, Totalkalkylen og Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene

Figuren viser med all tydelighet at inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper har økt betydelig i perioden. I 2000 var inntektsnivået i jordbruket ca 125.000 kroner/årsverk lavere enn for andre grupper, mens tilsvarende tall for 2009 forventes å bli ca 215.000 kroner/årsverk. I løpet av 9 år har altså jordbruket hatt en inntektsutvikling som er ca 90.000 kroner/årsverk dårligere enn for andre grupper. Inntektsutviklingen var imidlertid svakest i første del av perioden.

Inntektsveksten for jordbruket og andre grupper for perioden 2006 til 2009 er vist i tabellen nedenfor.

År	Andre grupper		Jordbruket	
	Nivå	Vekst	Nivå	Vekst
2006	360100		157800	
2007	379500	19400	182400	24600
2008	402300	22800	179800	-2600
2009	418400	16100	202600	22800
Sum 06-09		58300		44800

For den perioden den nåværende Regjeringen har hatt ansvar for, har inntektsforskjellen økt med 13.500 kr/årsverk, eller et gjennomsnitt på 4.500 kr/årsverk per år. I foregående regjeringsperioden økte forskjellen med i gjennomsnitt 10.800 kr/årsverk per år.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at jordbruket over den perioden som den nåværende Regjering har ansvaret for, skal ha en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper.

5.3 Ny markedsordning for kjøtt og egg

Eksisterende WTO-avtale setter en begrensning på AMS på 11.449 mill. kroner. Foreløpige anslag viser at AMS vil ligge om lag 1.000 mill. kroner over AMS-taket i 2009. Det er derfor nødvendig å foreta endringer i markedsordningene for kjøtt og egg slik at Norge oppfyller sine forpliktelser i henhold til WTO, og bonden gis mulighet for økte markedsinntekter.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til sluttprotokoll av 16. mai fra jordbruksforhandlingene 2008, pkt. 5 ”Pris og markedsordninger for kjøtt og egg”, hvor det heter:
”Partene er videre enige om å sette ned en arbeidsgruppe med bred representasjon.

Arbeidsgruppen skal, med en bred tilnærming, utrede mulige endringer i markedsordningene for kjøtt og egg. Utredningen skal ha en mer fleksibel prisdannelse og redusert AMS som siktemål, samtidig som det skal gjøres en nøye avveining i forhold til behov og muligheter for tiltak som kan bidra til stabilitet i prisdannelsen i gitte situasjoner. Det skal også vurderes hvordan ulike løsningsmodeller vil påvirke forutsetningene for og gjennomføringen av jordbruksavtalen og -forhandlingene, samt bidra til å gjennomføre landbrukspolitikken i tråd med vedtatte mål og retningslinjer. Endringer i markedsordningene må kunne gjennomføres fra 01.07.09, slik at Norges forpliktelser iht. WTO-avtalen overholdes.

Jordbrukets forhandlingsutvalg har lagt følgende til grunn ved vurdering av mulige endringer i markedsordningene for kjøtt og egg:

- Hovedavtalen endres ikke
- Importvernet endres ikke
- Endringen skal skje innenfor gjeldende landbrukspolitik
- Ordningen skal bidra til å sikre et jordbruk over hele landet
- Jordbruksforhandlingene og jordbruksavtalesystemet opprettholdes som i dag
- Nortura opprettholdes som markedsregulator
- Norturas prisnoteringsansvar opprettholdes
- Norturas unntak fra konkurranseloven opprettholdes
- Mottaks- og forsyningsplikt opprettholdes
- Reguleringslagring og produksjonsregulering må kunne gjennomføres

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til ”Rapport fra Arbeidsgruppe om markedsordningene for kjøtt og egg” av 18.02.09

Arbeidsgruppa gir følgende tilråding:

”Arbeidsgruppa viser til det er avtalepartene som må beslutte hvilke omlegginger som skal gjennomføres i markedsordningene. Arbeidsgruppa har hatt i oppdrag å utrede alternative løsninger med grunnlag i mandatet. Tilrådingene gjengis nedenfor.

1. *Arbeidsgruppa mener, med grunnlag i mandatet og gjennomgangen her, at det bare er alternativer uten målpris som kan gi store nok reduksjoner i AMS, dvs. 5.2.1 og 5.2.4.*
2. *Arbeidsgruppa anbefaler overgang til volumbasert markedsregulering, som beskrevet i kapittel 5.2.4, enten som primær eller sekundær (mindretall) anbefaling. Ordningen kan gjennomføres for alle de 4 sektorene mandatet omfatter. Flertallet i arbeidsgruppa tar ikke stilling til tempoet i omleggingen, jf. pkt. 3. Volumbasert markedsregulering tilfredsstiller kravet om vesentlig reduksjon i AMS, opprettholder vesentlige elementer i gjennomføringen av landbrukspolitikken, og kan gjennomføres fra 1. juli 2009. HSH viser til sin merknad.*
3. *Flertallet i arbeidsgruppa viser til at overgang til volumbasert regulering for alle 4 sektorer gir en større reduksjon i AMS enn det som er nødvendig for å oppfylle forpliktelsene i gjeldende WTO-avtale. Når det gjelder hvor mange sektorer som bør overføres til en volumbasert regulering av råvaremarkedet, kan ulike hensyn tillegges vekt. Det er argumenter for å overføre alle 4 produksjonssektorer samlet og det er argumenter for å ta overgangen mer gradvis. I kap. 6.3 er noen av hensynene som har betydning i avveiningene drøftet. Arbeidsgruppa viser til at innsparingspotensialet for de ulike sektorene er vist i tabell 6.1, og at det gir avtalepartene grunnlag for å ta stilling til valg av løsning. KLF og HSH viser til sine merknader.”*

Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter flertallet i arbeidsgruppa. Det er viktig at en gjennom årets jordbruksforhandlinger vedtar prinsippene for, og innføring av, en ny markedsordning for kjøtt og egg.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever at følgende legges til grunn for innføring av en ny markedsordning for kjøtt og egg:

1. **Prinsippene for innføring av en volumbasert markedsordning gjennomføres i tråd med forslaget fra flertallet i ”Rapport fra Arbeidsgruppe om markedsordningene for kjøtt og egg” av 18.02.09.
Øvre prisgrense settes 15 % over den fastsatte referanseprisen**
2. **Jordbruksforhandlingene videreføres og det framforhandlede resultatet skal legge grunnlaget for jordbrukets inntektsutvikling. Resultatet skal fremmes i en egen proposisjon som legges fram for Stortinget.**
3. **Grunnlaget for gjennomføring av produksjonsregulering må forankres.**
4. **Produksjonene storfe, sau, gris og egg skal på varig basis, legges til den nye markedsordningen.**

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at avtalepartene gjennom en framdriftsplan, avklarer overgangen til ny markedsordning for storfe, sau, gris og egg i årets forhandlinger.

Som en konsekvens av dette har Jordbrukets forhandlingsutvalg valgt å sette opp rammen og finansieringen av denne som om alle markedsordninger videreføres med målpriser også i kommende avtaleår. Ved en eventuell avtale må ramme og

finansiering av denne tilpasses de omlegginger som avtalepartene blir enige om å gjennomføre.

Pris- og markedssystemene er sentrale virkemidler i norsk landbrukspolitik. Omlegging av markedsordningene for kjøtt og egg representerer derfor betydelige endringer som partene i fellesskap må ta ansvar for blir gjennomført i tråd med intensjonene ved omleggingen. For å sikre den nødvendige stabilitet og forutsigbarhet i den nye ordningen, må partene aktivt utnytte de landbrukspolitiske virkemidler som bidrar til dette.

For å sikre den nødvendige stabilitet og forutsigbarhet for så sentrale virkemidler i landbrukspolitikken som pris og markedssystemene, er det nødvendig at volummodellen får en bredest mulig politisk forankring. I tillegg til en bredest mulig forankring i Stortinget, bør det vurderes en lovmessig forankring i Omsetningsloven.

5.4 Justeringsforhandlingene

Ved jordbruksoppgjøret i 2008 ble det anslått en volum- og prisendring på kraftfôr og gjødsel samtidig som det ble avtalt en justeringsforhandling dersom disse forutsetningene ble vesentlig avveket.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 09.01.09 hvor det bl.a. heter:

”Partene legger til grunn at protokollen fra forhandlingsmøtet 16. mai 2008 skal oppfylles, slik at inntektsutviklingen i 2009, som Jordbruksavtalen for 2008-2009 legger til rette for blir realisert. Partene viser til at i Tillegg til utredning nr. 4 fra Budsjettnemnda for jordbruket 18.12.08, er det beregnet en kostnadsøkning som innebærer et kompensasjonsbeløp på 615 mill. kroner. Partene er enige om en foreløpig kompensasjon på 500 mill. kroner, som fordeles som vist i tabell 1.”

Det heter videre:

”Partene er enige om at justeringene slutføres gjennom en særskilt samlet gjennomgang av mineralgjødsel- og kraftfôrkostnadene, som en del av jordbruksforhandlingene våren 2009.”

Budsjettnemnda for jordbruket har i utredning 1 foretatt et sammenlignende oppsett over gjødsel – og kraftfôrkostnadene. Dette er vist nedenfor.

Tabell 9. Beregning av kraftfôrkostnader 2007-2009 i ulike utredninger. Mill. kr.

	2007	2008	Endring 2007- 2008	2009	Endring 2008- 2009
Utredn. 1 2008	4733,0	5284,8 ¹	551,8		
Utredn. 4 2008	4733,0	5271,9	538,9	5798,5	526,6
Utredn. 1 2009	4733,0	5421,3	688,3	5885,8	464,5

¹ Etter jordbruksoppkjøret 2008

Tabell 10. Beregning av gjødselkostnader 2007-2009 i ulike utredninger. Mill. kr.

	2007	2008	Endring 2007- 2008	2009	Endring 2008- 2009
Utredn. 1 2008	1084,8	1242,0	157,2		
Utredn. 4 2008	1101,5	1206,9	105,4	2113,2	906,3
Utredn. 1 2009	1101,5	1206,1	104,6	1801,7	595,6

Tabellene viser at kraftfôrkostnadene i siste utredning fra BFJ er estimert 62,1 mill. kroner lavere enn utredningen i forkant av justeringsforhandlingene. Tilsvarende er gjødselkostnadene nå estimert 310,7 mill. kroner lavere.

De viktigste årsakene til lavere gjødselkostnad er følgende:

- lavere totalt forbruk
- sterkere dreining bort fra dyrere NPK-gjødselslag over til rimeligere nitrogen gjødselslag (N-gjødselslag)
- lavere prisøkning, spesielt for ensidige N-gjødselslag

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at samlet er kostnadsveksten for kraftfôr og gjødsel fra 2008 til 2009 estimert 372,8 mill. kr. lavere nå enn i forkant av justeringsforhandlingene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 09.01.09 hvor det bl.a. heter:

”Partene viser til at BFJ skal gjøre en samlet vurdering av alle inntekts- og kostnadsposter våren 2009. Dette vil gi partene grunnlag for å evaluere i hvilken grad forutsetningene i inneværende avtale er oppfylt.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at med bakgrunn i prognosene fra BFJ for inntektsutviklingen fra 2008 til 2009, er forutsetningene partene la til grunn for inntektsutviklingen i 2009 i inneværende avtale oppfylt. Inntektsutviklingen fra 2007 til 2008 er derimot 14.300 kroner lavere enn partene la til grunn ved forhandlingene i 2008.

5.5 Rammekrav

Ved fastsetting av rammen ved årets jordbruksforhandlinger legger Jordbrukets forhandlingsutvalg til grunn at forhandlingene skjer for avtaleåret 2009/2010 på basis av beregnede inntekter og kostnader i jordbruket i Totalkalkylen for jordbruket.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever følgende:

- **Jordbruket skal kompenseres for manglende kronemessig inntektsvekst i nåværendes Regjerings ansvarsperiode i forhold til andre grupper**
- **Jordbruket skal ha dekket kostnadsveksten fra 2009 til 2010.**
- **Jordbruket skal ha en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper i 2010.**
- **Jordbruket skal ha heving av inntektsnivå.**

I oppbyggingen av krav til inntektsramme har forhandlingsutvalget lagt følgende til grunn:

- 4,0 prosent inntektsvekst for andre grupper i 2009 og 3,75 prosent i 2010, jfr. Norges Bank
- En generell kostnadsvekst på 2,0 % i 2010, jfr Norges Bank
- En kostnadsvekst på ikke-varige driftsmidler i jordbruket på 2,0 % for 2010
- En reduksjon i antall årsverk på 1.300 fra 2009 til 2010
- En volumreduksjon på driftskostnader og markedsinntekter på ¼ prosent fra 2009 til 2010

Ut i fra de nevnte forutsetningene gir dette følgende inntektsramme i mill. kroner:

Tabell 11 Krav til inntektsramme for jordbruksoppjøret 2009

	Grunnlag 2009	Volum %	Pris, % el. kr	Sum endr. Mill. kr.
0. Markedsinntekter volum	24.430	-1/4 %		-60
1. Driftskostnader	14 981	- 1/4 %	2,0 %	260
Handelsgjødning	1 802	10 %	- 20 %	-220
Fôrkorn just. forh.	560		13 øre	75
2. Kapitalkostnader				0
3 Arbeid	10 529	-2,2 %	3 ¾ %	155
A. Sum teknisk framskriving, mill. kr				330
B. Kronemessig lik utvikling tillegg	56.900		(15700 - 6800)	500
C. Etterslep Soria Moria perioden	56.900		13.500	770
D. Nivåheving og prod.gevinst, mill kr.	56.900		7.000	400
SUM RAMME, mill. kr.				2.000
E. Ekstraordinær tiltakspakke for å avdempe finanskrisa				200
Sum ramme inkludert tiltakspakke				2.200

Kravet vil gi grunnlag for kronemessig inntektsutvikling som andre grupper samt en samlet nivåheving på om lag 20.000 kr/årsverk. Dette gir i sum grunnlag for en inntektsvekst på om lag 40.000 kr/årsverk, før eventuelle virkninger av økt utnyttelse av inntektsfradraget som følge av økte inntektsmuligheter. Siden en vesentlig del av ramma går til investeringstiltak, vil inntektseffekten av dette komme noe senere enn i 2010.

5.6 Finansiering av kravet

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil finansiere kravet på følgende måte for avtaleåret 2009-2010:

Målprisøkninger	440 mill. kroner
Varig økning kap. 1150	1.560 mill. kroner
Ekstraordinær tiltakspakke	200 mill. kroner
SUM	2.200mill. kroner

5.7 Målprisøkninger

Jordbrukets forhandlingsutvalg understreker betydningen av å opprettholde et sterkt importvern og utnytte de muligheter som ligger i å endre tollsatsene, for å kunne oppnå markedsbalanse og uttak av målpris i det norske markedet.

Fordelingen av målprisøkningen på 440 mill. kroner er gjort ut fra en markedsmessig vurdering for hvilke sektorer det er mulig å ta ut økte målpriser. For melk er det en forutsetning for målprisøkningen at tollvernet legges om til prosenttoll. Eggsektoren er for tiden gjennom en sterk kostnadsvekst som følge av omlegging av produksjonen fra tradisjonelle bursystemer til nye miljøinnredninger eller anlegg for frittgående høner som følge av dyrevelferdskrav. Merkostnaden ved de nye driftsoppleggene er av Nortura beregnet til 1,76 kr/kg egg. Om lag halvparten av produksjonen er lagt om.

Tabell 12: Jordbrukets forhandlingsutvalgs forslag til målprisendringer

Produkt	Gjeldende målpris kr per liter/kg	Målprisendring kr per liter/kg	Total endring i mill kr
Melk , ku og geit	4,41	0,10 *	153
Storfe	47,78	1,00	84
Gris	27,96	0	0
Sau	56,75	1,00	24
Egg	15,25	1,25	73
Poteter	2,81	0,15	35
Grønnsaker		5,1 %	65
Frukt		5,1 %	7
Norsk matmel		0	0
SUM			440

* Forutsatt overgang til prosenttoll.

Alle målprisøkninger skjer fra 1. juli 2009. Målprisøkningen på frukt og grønnsaker er forutsatt fordelt på produkter i etterkant av forhandlingene.

For grøntsektoren er mulighetene for å iverksette markedsregulerende tiltak betydelig mindre enn for de andre sektorene. Selvforsyningsgraden ligger på ca 50 % og forbrukeren er vant til prissvingninger på frukt og grønt fordi importprisene svinger. Forbrukeren har også store muligheter til å velge et annet grønnsaksslag dersom prisen på en grønnsak er svært høy. Betydningen av å sikre forbrukeren mot høye priser på grøntproduktene, er derfor mindre enn for de andre sektorer. Dette momentet tilsier at øvre prisgrense bør ligge høyere for denne sektoren enn de andre. I dag er øvre prisgrense 12 % over målpris.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å heve øvre prisgrense for grønnsaker, frukt og poteter til 15 % for å skaffe nødvendig handlingsrom.

Teknisk justering av målpris for gris

Representantvaren for svin er i dag ”Slaktegris klasse E inntil 90 kg, uten hode og labb.” Da representantvaren sist ble endret fra ”Med hode og labb” til ”Uten hode og labb” beholdt man grensen på 90 kg. Vekten reduseres med 7 kg når hode og labb tas vekk og Nortura har benyttet en grense på 83 kg uten hode og labb i praktiseringen.

Siden innføringen av Europ-systemet i 1996 har Nortura rapportert inn en noteringspris for gris knyttet til en kjøttprosent på 55 prosent. Den gjennomsnittlige kjøttprosenten i klasse E, er imidlertid i underkant av 58 %, og prisøkningen pr prosentenheter kjøttprosent har vært 30 øre/kg. Fra en pris på 27,70 kr/kg for en kjøttprosent på 55%, er gjennomsnittsprisen for klasse E 28,50 kr/kg. Fra 1. juli innføres et EU-direktiv som innebærer en annen måte å beregne kjøttprosenten på. En kjøttprosent på 58% med dagens beregningsmetode, korresponderer med en kjøttprosent på 60% ved ny beregningsmetode. Nortura vil sette prisen for denne kjøttprosenten lik prisen på kjøttprosent 58% med det gamle beregningssystemet. Klasse S starter på en kjøttprosent på 60%. Gjennomsnittet for E og S gir en kjøttprosent på mellom 60 og 61 %, og en pris på 28,80 kr/kg

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å utvide representantvaren til å omfatte både klasse E og S. Vi foreslår videre å endre rapporteringsrutinene til å rapporterte gjennomsnittlig prisuttak for klassene E og S. Dette innebærer en teknisk justering av målprisen for gris med 1,10 kr/kg.

Endringer i målprisprodukter for frukt og grønt.

Statens Landbruksforvaltning (SLF) har foretatt en vurdering av noteringsgrunnlaget for frukt og grønnsaker samt en vurdering av om det er kulturer som kan tas ut eller inkluderes i målprissystemet.

Noteringsgrunnlaget for frukt og grønnsaker er ”emballert salgsvare levert grossist i Oslo”. SLF har vurdert om dette bør endres til bulkvare for enkelte kulturer. SLF konkluderer med at ulempene er større enn fordelene ved bulknotering, og ønsker å videreføre dagens noteringsgrunnlag. **Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter SLF sin konklusjon.**

Det foregår en kontinuerlig endring i forpakningstyper og emballering på grøntsida. For gulrot leveres nå det meste i 1 kilos flowpakning i kasse a 15 kg, mot 1 kg plastpose i plastsekk som er noteringsgrunnlaget. For hvitkål og kepaløk er det stort sett kasser a 15 kg, og ikke sekk av 15 kg. **Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at det foretas en teknisk justering av målprisene for gulrot, hvitkål og kepaløk basert på beregninger gjort av SLF.**

SLF har foretatt en vurdering av å ta ut kulturene rapidsalat, rosenkål, knollselleri, reddik, kruspersille, pærer og plommer fra målprissystemet. SLF konkluderer med at rapidsalat, kruspersille og reddik kan tas ut av målprisendringen uten at det får vesentlige konsekvenser for produsenten eller forbrukere. De foreslår også å ta pærer og plommer ut av målprissystemet. En viktig forutsetning er at en kan opprettholde et tilfredsstillende tollvern. En har også vurdert om kålrot og moreller kan være aktuelle å ta inn i målprissystemet, men konkluderer med at pris- og markedsforholdene har fungert godt for disse produktene uten målpris. **Jordbrukets forhandlingsutvalg går inn for å fjerne målpris for plommer da målpris i realiteten ikke har hatt virkning for prisfastsettelsen på dette produktet. En går også inn for å fjerne målpris for reddik, kruspersille og rapidsalat da antall produsenter er svært få. Når det gjelder pærer ønsker vi fortsatt målpris her for om mulig å bygge produksjonen opp på nye sorter og redusere presset mot å få ned toll på pærer i perioden med full toll på epler, da pærer er et nært substitutt til epler.**

5.8 Kapitalsituasjonen i LUF

Det vises til SLFs statusrapport i tilknytning til jordbruksoppjøret 2009 om Landbrukets utviklingsfond (LUF) (Rapport nr 3/2009). Fondskapitalen i LUF består av utestående investeringslån og penger på konto i Norges Bank. Utestående investeringslån er ikke likvide, slik at den likvide beholdningen i fondet er pengene i Norges Bank. På den andre side tilligger det fondet til enhver tid et betydelig ansvar i form av innvilgede, men ikke utbetalte tilskudd/rentestøtte. Ansvarer framkommer imidlertid ikke som gjeld i fondets balanse.

Tabell 13 Endringer i fondskapital 2008-2010. Mill. kroner

	Pr 1/1-2008	Endring	Prognosert endring		Beregnet pr 31/12-10
		2008	2009	2010	
Fondskapital	2120	-104	-233	-220	1563
<i>Herav Investeringslån</i>	<i>1204</i>	<i>-129</i>	<i>-133</i>	<i>-132</i>	<i>810</i>
<i>I Norges Bank</i>	<i>920</i>	<i>+51</i>	<i>-131</i>	<i>-88</i>	<i>753</i>

Tabellen viser at i løpet av 3 år vil fondskapitalen bli bygd ned med drøyt 550 mill. kroner. Likviditeten svekkes med 100 mill. kroner i 2009 og nye 88 mill. kroner i 2010.

5.9 Ledige midler.

Med unntak av post 73 er alle poster over jordbruksavtalens kapittel 1150 overførbare poster. Det innebærer at det er bevilgningen som styrer utbetalingen. Forhandlingsutvalget mener prinsipielt at alle budsjettmidler som framforhandles skal utbetales i sin helhet på det budsjettåret de forhandles fram. Av praktiske årsaker vil det imidlertid kunne være vanskelig for SLF å betale ut hele beløpet. **Jordbrukets forhandlingsutvalg vil understreke at endelige utbetalte satser både kan bli lavere og høyere enn de foreløpige.** Et eksempel på det siste registrerte vi ved utbetalingen av produksjonstilskudd i februar i 2009, der SLF hevet satsen for kulturlandskapstilskudd med 2 kr/daa i forhold til den foreløpige satsen fastsatt i jordbruksoppjøret. **Forhandlingsutvalg er fornøyd med måten dette ble håndtert ved siste utbetaling av produksjonstilskudd, og konstaterer med tilfredshet at SLF nå synes å ha etablert dette som en innarbeidet praksis slik at mest mulig midler utbetales det året partene har forutsatt at det skal gis inntektsvirkning.**

Ved Stortingets behandling av jordbruksoppjøret 2007 uttrykte næringskomiteen følgende:

Fleirtallet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, registrerer at partane er samde om at det, i tillegg til den forhandla avtala og utanfor ramma, kjem 173 mill. kroner i frigjorte midlar som oppstår i 2007. Fleirtallet er samd i at ledige midlar frå 2007 skal haldast utanfor ramma og utbetalast i det året dei er forhandla for.

Ledige midler er midler som jordbruket har framforhandlet tidligere. **Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at ledige midler fra 2008 og omdisponeringer i 2009 holdes utenom finansieringen av den økonomiske rammen.**

Det vises til "Forbrukerprognoser" fra SLF til jordbruksoppjøret 2009 samt oppstilling fra Landbruks- og matdepartementet mottatt 14.04.2009.

Tabell 14 Ledige, overførbare midler fra henholdsvis 2008 og 2009, mill. kroner

	2008	2009
Post 50	0	0
Post 70	18,914	- 28,100
Post 73 (ikke overførbar)	(-11,339)	(61,650)
Post 74	19,958	65,450
Post 77	1,203	2,293
Post 78	13,469	21,119
Sum overførbare poster	53,545	60,762

Tabellen viser at det for 2008 står igjen 53,544 mill. kroner som ikke er betalt ut i henhold til jordbruksavtalen 2007. Av dette er 6,913 mill. kroner allerede forhåndsdisponert til digitalt markslagskartlegging/Skog og landskap, faglige tiltak miljøprogram og IKT – Handlingsplan SLF. Tabellen viser videre at det vil kunne oppstå ledige midler på 2009 budsjettet på i alt 60,7 mill. kroner. Da er det allerede lagt til grunn at:

- Tilskudd til RÅK, post 70.11, tilføres 28,0 mill. kroner for å dekke opp prognosert behov som følge av fallende verdensmarkedspriser
- Pilotprosjektet Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel, post 74.22, tilføres 2,4 mill. kroner fordi opplutningen om prosjektet har vært større enn forutsatt da satsene ble satt.

Tabell 15 Disponering av ledige midler

Tiltak/formål	Mill. kroner
Overførte/omdisponerte midler	114,245
<i>Forhåndsdisponert av SLF til post 74.17 (DMK, Faglig tiltak miljøprogram og IKT-Handlingsplan SLF)</i>	6,913
<i>Restbevilgning til Friske føtter for 2009</i>	1,000
<i>Friske føtter for 2010</i>	2,000
<i>Framskyving av overflytting av tekniske tjenester i Nordland og Troms til NLR (post 77.13)</i>	1,000
<i>Etterbetaling av prisnedskrivingsbeløp på potetsprit for 2007-sesongen (post 73.21)</i>	0,621
<i>Gratis Førsteråd for 2009, ekstra behov</i>	1,300
<i>Tilførsel til KSL-Matmerk, post 50.11. Midler til markedsføring av "Nyt Norge" for 2009</i>	3,000
<i>Oppstartsmidler prosjekt radiobjeller</i>	5,000
<i>Kompetanseprosjekt i matvareindustrien</i>	2,000
<i>Investeringsmidler til Grøntpakkeri Øst Ba og fruktlager i Telemark</i>	10,000
<i>Styrke likviditeten for nye brukere avløsertilskudd ferie og fritid</i>	40,000
<i>Tilførsel til LUF, post 50.11, for å styrke likviditeten</i>	41,411
Sum	114,245

5.10 Økonomiske utslag av kravet.

Det er foretatt beregninger av sekretariatet i Budsjettnemnda for jordbruket på referansebrukene av utslagene av kravet. Beregningene viser helårs virkning (2009) av Jordbrukets krav på vederlaget til arbeid og egenkapital pr årsverk à 1845 timer. Beregningene inkluderer følgende:

- Reduserte gjødselkostnader med 12 prosent
- Økte kraftfôrkostnader med 8,5 øre/kg
- En generell kostnadsvekst på 2,0 prosent for alle andre ikke-varige driftsmidler
- Økt inntektsverdi av inntektsfradraget som følge av økte inntekter

Tabell 16. Vederlag til arbeid og egenkapital pr årsverk à 1845 timer, helårsvirkning inkludert kostnadsvekst fra 2009 til 2010 og økt inntektstverdi av skattefradraget som følge av økte inntekter.

nr	Referansebruk	Antall årsverk	2009	2010	2010-2009	2010-2009
			A	Inkl. skatt* B	A-B	C
1	Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Landet	1,86	237 800	282 000	44 200	43 900
2	Korn, 336 dekar korn. Landet	0,49	201 900	251 800	49 900	32 200
3	Sau, 133 vinterføra sauer. Landet	1,21	203 200	242 200	39 000	34 400
4	Melkeproduksjon geit, 82 årsgeiter. Landet	1,74	233 600	281 300	47 700	45 600
5	Svin og korn, 45 avlssvin + 352 dekar korn. Landet	1,62	371 300	387 800	16 500	20 600
6	Egg og planteprod., 4160 høner+142 daa korn. Landet	1,11	228 500	284 800	56 300	53 100
7	Poteter og korn, 86 daa poteter+287 daa korn. Landet	1,20	183 500	226 600	43 100	31 300
8	Storfeslakt/ammeku, 18 ammekyr. Landet	1,10	138 100	185 900	47 800	41 900
9	Frukt/bær og sau, 40 daa frukt + 12 v.f. sauer. Landet	1,49	271 400	298 400	27 000	25 100
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter, 85823 fjørfeslakt. Landet	1,29	373 300	393 300	20 000	27 700
11	Økologisk melk og storfeslakt, 19 årskyr. Landet	1,90	242 300	281 600	39 300	42 900
12	Melk og storfeslakt, <15 årskyr (12). Landet	1,58	201 100	247 200	46 100	41 300
13	Melk og storfeslakt, >15 årskyr (23). Landet	2,00	248 500	292 800	44 300	44 600
14	Melk, de 40 største melkebrukene, 37 årskyr. Landet	2,41	238 200	285 000	46 800	46 900
15	Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Østl. flatbygder	1,93	239 000	285 200	46 200	46 300
16	Melk og storfeslakt, 17 årskyr. Østl. andre bygder	1,85	220 700	264 600	43 900	41 600
17	Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogal. Jæren	2,19	250 100	297 400	47 300	47 800
18	Melk og storfeslakt, 18 årskyr. Agder/Rogal.a.bygder	1,67	224 200	275 900	51 700	46 700
19	Melk og storfeslakt, 18 årskyr. Vestlandet	1,77	235 300	281 100	45 800	44 200
20	Melk og storfeslakt, 19 årskyr. Trøndelag	1,91	252 400	296 200	43 800	44 000
21	Melk og storfeslakt, 17 årskyr. Nord-Norge	1,87	242 500	283 500	41 000	41 000
22	Korn, <400 dekar korn (236 dekar korn). Østlandet	0,38	83 400	143 500	60 100	30 900
23	Korn, >400 dekar korn (673 dekar korn). Østlandet	0,85	327 000	382 300	55 300	34 800
24	Korn og korn/svin, 287 daa korn + 23 avlssvin. Tr.lag	1,08	352 800	375 800	23 000	21 100
25	Sau, 101 vinterføra sauer. Vestlandet	1,07	152 100	185 300	33 200	29 500
26	Sau, 155 vinterføra sauer. Nord-Norge	1,25	253 000	296 000	43 000	37 400
27	Sau, de 25 største sauebrukene, 223 v.f. sauer. Landet	1,44	257 600	306 600	49 000	43 600

* Inklusive inntektstverdi av jordbruksfradrag (inntektstverdi av jordbruksfradraget er med i alle kolonner)

* Økning i investeringsvirkemidler gir ikke inntektstverdi på referansebrukene

Kolonne A-B: inkluderer generell kostnadsøkning til 2010 og inkludert inntektstverdi av skattefradraget

Kolonne C: er den isolerte effekten av endringer i priser og tilskudd, uten kostnadsøkning og skattefradrag

6 Hovedprioriteringer ved jordbruksoppgjøret 2010

Jordbrukets forhandlingsutvalg har foretatt 6 hovedprioriteringer ved årets jordbruksforhandlinger, jfr. Kap 1:

- 1) Økte budsjettmidler
- 2) Få etablert en ny markedsordning for kjøtt og egg som fortsatt legger grunnlag for et landbruk over hele landet
- 3) Styrke rammevilkårene for melkeproduksjonen særskilt
- 4) Styrke investeringsvirkemidlene, herunder en ekstraordinær tiltakspakke
- 5) Etablere en egen ungdomspakke samt styrke velferdsordningene for å sikre rekruttering
- 6) Styrke beitetilskuddene og frakttilskuddene

Ny markedsordning for kjøtt og egg er omtalt i kap. 5.3.

6.1 Økte budsjettmidler

Budsjettmidlene har en svært sentral betydning i gjennomføringen av landbrukspolitikken. Uten tilstrekkelig med budsjettmidler vil det ikke være mulig å oppfylle de landbrukspolitiske målsettingene som Stortinget har vedtatt. Inntekter til jordbruket over kapittel 1150 er en avgjørende forutsetning for å opprettholde matproduksjonen og ikke minst for å sikre produksjon av andre fellesgoder, slik som kulturlandskap, miljø og levende bygder.

Gjennom budsjettmidlene er det mulig å foreta utjevninger mellom produksjoner, distrikter og størrelse. Budsjettmidlene er videre viktig for å sikre at jordbruket gis sosiale ordninger på linje med andre grupper i samfunnet. Uten tilstrekkelig med budsjettmidler vil det heller ikke være mulig for jordbruket å oppfylle nye dyrevelferdskrav, som vil medføre et stort investeringsbehov. Selv om det er viktig å hente en vesentlig del av merkostnadene ved økologisk landbruk i markedet, vil det neppe være mulig å nå Regjeringens ambisiøse målsetting om 15 prosent produksjon og forbruk av økologisk mat innen 2015 uten et betydelig innslag av budsjettmidler.

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever økte overføringer over kapittel 1150 på til sammen 1.560 mill. kroner for 2010. Fordelingen av disse er vist i vedlegg 1.

Dette innebærer at om lag 3/4 av ramma før ekstraordinær tiltakspakke finansieres gjennom økte budsjettmidler.

6.1.1 Struktur

I Soria- Moria erklæring uttaler Regjeringen at en vil:

”sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes, kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener tilskuddsordningene må ha en strukturprofil som gjør det mulig med tradisjonell gårdsdrift for både små og større bruk. Vi legger til grunn at en i årets jordbruksforhandlinger prioriterer økningen av budsjettmidler på strukturelle virkemidler for å jevne ut inntektene mellom små og store bruk.

6.2 Virkemidler i melkesektoren

Melkeproduksjonen er bærebjelken i distriktslandbruket, og grunnlaget for mange lokalsamfunn over hele landet. Den spiller en avgjørende rolle i forhold til å oppfylle mange landbrukspolitiske mål. Melk og storfekjøtt står for litt over 40 % av produksjonsinntektene i jordbruket.

De strukturelle drivkreftene, som ønsket om ferie, fritid samt teknologisk utvikling, slår sterkt inn i melkeproduksjonen. Produksjonen er en av de mest arbeidskrevende. Det er små muligheter for ferie og fritid og høy risiko for økonomisk tap dersom sykdom oppstår. Denne produksjonen krever nærmest full tilstedeværelse til enhver tid, og gir brukerne begrensede mulighet til å hente inntekter utenfor gården. **Forhandlingsutvalget mener det er særdeles viktig med gode og forutsigbare rammevilkår i melkeproduksjonen.**

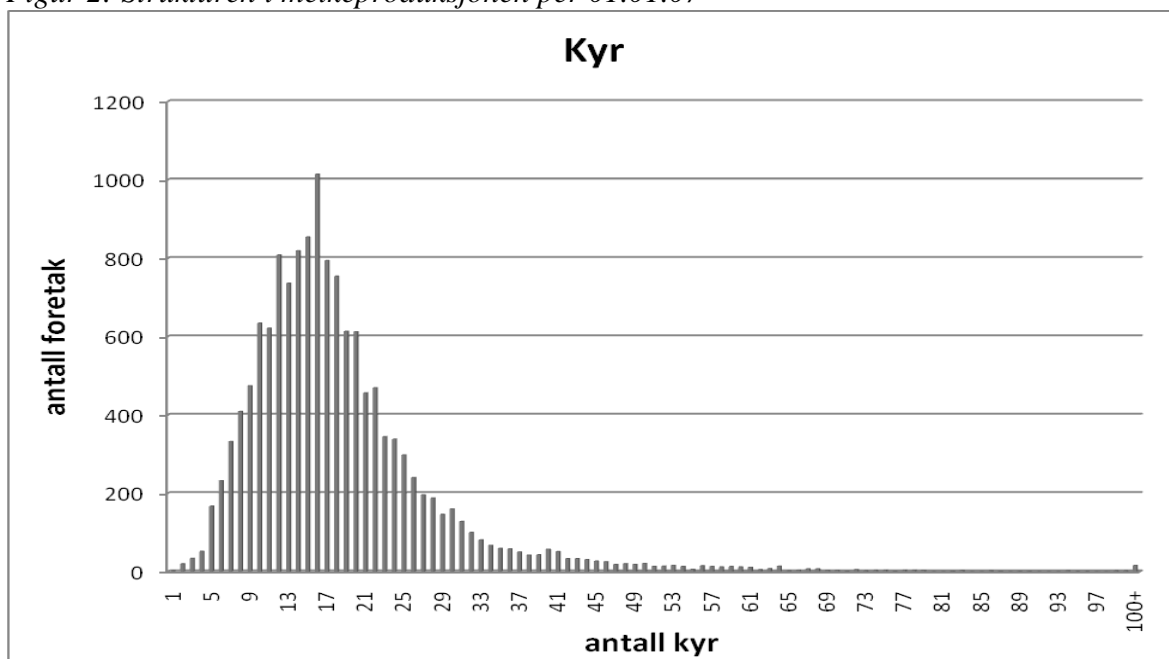
Det har skjedd store endringer i norsk melkeproduksjon de siste 10-12 årene. Etablering av samdrifter, omsettelige melkekvoter, kvoteleie og melkerobot har alle hatt, og vil ha stor betydning for utviklingen. Fokuset de siste årene både hos politikere og faglag har vært rettet mot regelverk og prinsipper (antall samdriftsdeltakere, avstandsgrense, kvoteregler m.m.). Videre preges en stor del av produksjonen av et nedslitt produksjonsapparat, og investeringsbehovet for å oppfylle offentlige krav til husdyrhold er formidabelt.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det er viktig med strukturelle virkemidler som kan styrke melkeproduksjonen, slik at vi unngår et enda større frafall av produsenter.

Fra 1999 og fram til i dag er antallet melkeleverandører redusert med 10000, fra 22500 til 12500. Antallet melkeleverandører er redusert i alle fylker. Den totale melkeproduksjonen er i disse åra redusert med vel 100 mill liter til 1.500 millioner liter. Kvoteordningen sikrer god balanse mellom produksjon og forbruk. Melkeproduksjonen er i perioden redusert i alle fylker med unntak av Rogaland. Produksjon av storfekjøtt viser også en nedgang i denne perioden, mens produksjonen av korn, svinekjøtt, lam- og sauekjøtt, fjørfekjøtt og egg øker i perioden.

Figuren under viser fordeling av melkeprodusenter etter antall kyr. Den viser at 70 % har 20 kyr eller mindre og 90 % har 30 kyr eller mindre.

Figur 2: Strukturen i melkeproduksjonen per 01.01.07

Samtidig har gjennomsnittsbesetningen økt, og med en økende veksttakt fra 1998 og fram til i dag, og er nå på 19,8 kyr. Fram til 2005 tok det 2 år før gjennomsnittet hadde økt med 1 melkeku, fra 2006 øker gjennomsnittet med 1 melkeku i året. Den teknologiske utviklingen gjennom melkerobot legger til rette for større besetninger og innføring av kvoteleie, fjerning av aktivitetskravet for samdrifter gir større muligheter for å øke kvotene for det enkelte foretak. Investeringene i fjøs var stor på 70- og 80-tallet, og disse må foreta valg om å fortsette eller bygge nytt. De som velger å bygge nytt, setter opp bygninger som gir rom for vesentlig større produksjon enn bruket har i dag.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at det må legges til rette for en lønnsom melkeproduksjon enten man driver som enkeltpersonforetak eller er i samdrift, både for små, mellomstore og store bruk i hele landet.

I LUs rapport om *"Framtidsplaner for produsenter av rødt kjøtt og melk"*, opplyser nær 7 av 10 melkeprodusenter at det er behov for nybygg eller restaurering. Ifølge samme rapporten er det en klart høyere andel som planlegger investeringer jo større kvoten er. I gruppen med kvote under 75.000 liter sier nær hver fjerde at de ikke kommer til å investere. I LUs odelsbarnundersøkelse sier nesten halvparten av odelsbana som har bestemt seg for å overta melkebruk at de må investere og utvide produksjonen.

Slik økonomien er i melkeproduksjonen i dag, forsvaret den ikke nyinvesteringene. Økte kostnader i form av nye investeringer må forsvares av enten økt produksjon og økte inntekter eller redusert timeforbruk og muligheter for å erstatte dette med alternativt arbeid og inntekter. Med eksisterende økonomi i melkeproduksjonen framstår det nærmest som uaktuelt å bygge nytt fjøs kun med basis i egen kvote. Erfaringer tilsier også at investeringer med basis i økt produksjon heller ikke gir tilstrekkelig lønnsomhet. Likevel foretas det investeringer, der både bank og Innovasjon Norge må ha gjort vurderinger basert på lønnsomhetsberegninger.

Forhandlingsutvalget vil styrke økonomien i melkeproduksjonen gjennom følgende tiltak:

- **Økte produksjonstilskudd, med vektlegging av driftstilskudd og beitetilskudd**
- **Økte investeringstilskudd**
- **Økt målpris. Forutsetter overgang til prosenttoll**
- **Styrking av velferdsordningene til ferie og fritid**

Målprisen for melk har siden 1. juli 2008 og fram til nytt avtaleår økt med 47 øre/liter. Jordbrukets forhandlingsutvalg finner ikke grunnlag for å øke målprisen for melk ytterligere uten en endring i tollvernet for melk, jmf. Kap 5.7. Inntektsvirkningen av prisøkninger vil være størst for de største produsentene. For å utjevne inntektsforskjeller mellom store og små produsenter vil driftstilskuddet i melkeproduksjonen være et målrettet og treffsikkert tiltak. **Forhandlingsutvalget foreslår å øke driftstilskuddet i melkeproduksjonen med kr 29 000.**

Ved jordbruksoppkjøret 2004 ble det bestemt at samdrifter godkjent og etablert etter 01.07.04 ikke skulle få ekstra driftstilskudd. For samdrifter etablert før denne datoen skal det over tid foretas en harmonisering med bestemmelsene for andre type foretak. For samdrifter med 2 medlemmer foretas nå den siste reduksjon for å få full harmonisering. For samdrifter med mer enn 2 deltakere foreslås driftstilskuddet redusert med 15.000 kroner, og en ferdig harmonisering ved neste års jordbruksoppkjør.

I tillegg til driftstilskuddet vil forhandlingsutvalget styrke økonomien i melkeproduksjonen gjennom:

- **Utmarksbeitetilskuddet økes med 110 kr/dyr og det øvrige beitetilskuddet med 90 kr/dyr (jfr. Kap 7.2)**
- **Kulturlandskapstillegget økes med 6 kr/daa til 197 kr/daa**
- **Husdyrtilskudd melk 1-16 kyr økes med 325 kr/dyr og 17-25 med 516 kr/dyr**
- **Husdyrtilskuddet for andre storfe økes med 113 kr/dyr til 900 kr/dyr**
- **Arealtilskudd grovfôr økes med 13 kr/daa i intervallet 0-200 dekar for sone 1 og sonene 3-7.**
- **Bunnfradraget på 3000 kr/foretak fjernes**
- **Økte satser for velferdsordningene**
- **Styrking av investeringsvirkemidlene**

Kvoteleie

I jordbruksoppkjøret 2008 ble det innført kvoteleie for kumelk med virkning fra 01.03.2009 og for geitemelk med virkning fra 01.01.2010, for enkeltpersonsforetak.

Samdriftsformen har mange fordeler, og Jordbrukets forhandlingsutvalg tror det vil bli et større press for å løse opp mindre samdrifter for å kunne utnytte leiemulighetene. Kvoteleie overfører ansvaret fra flere til en person, og forhandlingsutvalget tror at flere vil engasjere seg i drifta om de har aktivt eierforhold enn som passiv utleier. Spesielt i områder med små kvoter, og en antallsbegrensning på 5 deltakere og avstandsgrense på 17 km for samdrifter

kan det være vanskelig å nå opp i 400.000 liter i utgangspunktet. Med åpning av kvoteleie for samdrifter opp til kvotetak som for enkeltbruk, tror Jordbrukets forhandlingsutvalg at flere fortsatt vil benytte seg av samdriftsmuligheten som driftsform.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at samdrifter får leie kvote opp til et samla kvotetak på 400.000 liter, som for enkeltforetak. Det betyr at for samdrifter som velger å leie kvote, får et operativt kvotetak på 400.000 liter.

Nyetablering

Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker å videreføre ordningen med nyetablering i de fylker hvor det oppstår et tilbudsoverskudd fra den statlige delen kjøp- og salgsordningen for ordinær kvote.

Kvoterammen for økologiske mjølkebruk ble utvidet med 4 mill. liter ved forhandlingene i fjor. I følge Statens landbruksforvaltning er 2.761.489 liter av rammen fordelt til 80 produsenter med et gjennomsnittlig kvotekjøp på 26.845 liter. Disse kvotene selges til prisen ved statlig omsetning og fordeles til økologiske bruk gjennom den statlige salgsordningen.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at kvoterammen videreføres for 2010.

Omsetningsregioner

Nordland er i dag en omsetningsregion for kjøp og salg, og leie av melkekvoter. Nordland er et spesielt langstrakt fylke, i forhold til andre områder i sør- og midt-Norge tilsvarer Nordland 4 omsetningsregioner. I dag blir det registrert en flytting og økt konsentrasjon av kvoter i den sørlige delen av fylket, som er kjøpt eller leid fra den nordlige delen. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener dette er en utilsikta forflytting av melkekvoter som er spesiell for Nordland. **Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår derfor at Nordland fylke deles i to omsetningsregioner, nord og sør for Saltfjellet.**

6.2.1 Geit

Antall geitmelkebruk er kraftig redusert de senere årene. Dersom det ikke kommer til nye produsenter i næringen, kan det bli vansker med å opprettholde tilstrekkelig melkeproduksjon og miljø innenfor kjerneområdene for geit. Derfor er det viktig både med en økonomisk satsing og andre tiltak i geitemelkproduksjonen.

Kvoter for geitmelk

For å fremme rekruttering og nyetableringer foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg at den statlige andelen av kvotekjøpet styres mot nyetableringer. Forutsetningen er at nyetableringene er lokalisert innenfor satsingsområdene for geitmelkproduksjon til industriell bearbeiding.

For å styrke produksjonsmiljøet for geitemelk, foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg at det åpnes for nyetablering av 2 geitemelkforetak i sør og 2 i nord innenfor satsingsområdene. Ved nyetablering bør det gis en kvote på inntil 75.000 liter, hvorav halvparten gis vederlagsfritt og resterende halvpart selges til statlig pris.

Grunntilskudd geitmelk

Grunntilskudd for geitmelk har blitt økt de to siste år gjennom at det er flyttet midler fra husdyrtilskudd for melkegeiter. Grunntilskuddet for geitmelk er nå kr 2,91 per liter.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at grunntilskuddet for geitmelk heves med 40 øre/liter til kr 3,31 kr/per liter.

Driftstilskudd geit.

Foreslås økt tilsvarende som for melkeku.

Kjeslakt

Det bør stimuleres til økt utnyttelse av kjekjøttproduksjonen som verdiskapning på bruket. Grensa for hvilke dyr som er tilskuddsberettiget ble i fjorårets avtale hevet fra 3,5 kg til 5 kg. Heving av denne grensa har fått utilsikta konsekvenser og Jordbrukets forhandlingsutvalg mener den bør reduseres til ”fra og med 3,5 kg”, med virkning for 2009. Satsen på 80 kr/slakt foreslås videreført.

6.3 Investeringsvirkemidler

Investeringsvirkemidlenes omfang, utforming og innretning er et av de mest sentrale virkemidler for utviklingen av strukturen og fordelingen av produksjonen i norsk landbruk. Hvordan disse midlene innrettes og tildeles enkeltbønder innen tradisjonelt landbruk, står derfor sentralt i hvordan norsk landbruk vil utvikle seg framover.

I Soria Moria erklæringen sier Regjeringen at den vil:

”prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse.”

I Inst. S. nr 285 (2007-2008) der en samlet Næringskomité uttaler:

”Komiteen har merka seg at det er store krav til nyinvesteringar og høge prisar på innsatsfaktorar til landbruket, noko som fører til at det er store behov for auka investeringsverkemiddel i jordbruket”

Kapitaltilgangen til de som vil oppgradere driftsapparatet eller bygge nytt, er så lav at mange blir stående i kø for lenge, og gir opp. Noen av fylkesstrategiene kan være et hinder

for de små og mellomstore brukene. Dersom kapitaltilgangen hadde vært større, ville flere ha søkt og mange flere hadde fått et driftsapparat som tilfredsstillende dagens og framtidens krav vedr arbeidsmiljø, dyrehold og dyreetikk. Ved en gjennomført oppgradering ville det også blitt en triveligere arbeidsplass for bonden.

Det er et betydelig investeringssetterslep på mange gårdsbruk. Svak inntektsutvikling i jordbruket over lengre tid har ført til manglende investeringer i nytt driftsapparat.

Forhandlingsutvalget mener det er helt avgjørende at økonomien innen de enkelte produksjoner er på et slikt nivå at en er i stand til å bære nåværende og framtidige investeringskostnader.

I Soria Moria-erklæringen heter det at Regjeringen vil:

- *Utrede en gunstig låneordning i forbindelse med etablering innen landbruket slik at generasjonsskifte og rekruttering kan sikres bedre.*

Jordbrukets forhandlingsutvalg er enig i at finansiering og tilgang på rimelig kapital er viktig for å lette generasjonsskifte og sikre bedre rekruttering. Jordbrukets forhandlingsutvalg regner med at staten konkretiserer innholdet i regjeringserklæringen ved framlegging av tilbudet.

Ekstraordinær tiltakspakke

Regjeringen, med støtte i Stortinget, har drevet en aktiv motkonjunkturpolitikk i tida etter at finanskrisa slo inn for fullt i fjor høst. Det er vedtatt omfattende krisepakker rettet mot en rekke samfunnssektorer,. Det ligger et betydelig potensial for økt byggeaktivitet i jordbruket, et potensial som kan utløses raskt dersom bevilgninger gis. Dette vil være et viktig bidrag for å sikre sysselsetting innen bygg- og anleggssektoren ute i distriktene. **Jordbrukets forhandlingsutvalg forventer at Regjeringen gjennom årets jordbruksforhandlinger også inkluderer jordbruket som en sentral del i sin motkonjunkturpolitikk gjennom å innføre ekstraordinære investeringsvirkemidler.**

Grøfting

Grøftetilstanden på mange gårdsbruk er dårlig. Dette gir lavere avlinger og større fare for avrenning. Argumentet om at grønning er så lønnsomt at det ikke trengs tilskudd holder ikke lenger. Det grønnes ikke. Normalt er bøndene raske til å foreta tilpasninger dersom de økonomiske rammebetingelsene gir lønnsomhet. Når marginene er små og økonomien presset, gir det liten satsing på langsiktige investeringer som grønning.

Klimaendringer er i ferd med å komme som følge av både naturlige og menneskeskapt prosesser og utslipp. For landbruket sin del fører dette til økte agronomiske utfordringer, med større temperaturforskjeller, mildere vintre, økte nedbørsmengder, mer ekstremvær etc. Alt dette fører til blant annet større press på grønnesystem, økt avrenning, matjord forsvinner ned i bekke- og elveløp m.m. Grøftetilskudd kan være et viktig klimatiltak, et motkonjunkturtiltak og ikke minst et klimatilpasningstiltak.

Hvorfor bør det stimuleres til mer grønning?

- God grøftetilstand er en forutsetning for å få tilfredsstillende avlinger innen økologisk produksjon. Produksjonen av økologisk korn er en flaskehals for utviklingen av det økologiske landbruket. Man har satt i gang kampanjer for å stimulere til mer omlegging av kornarealer. Grøftetilskudd vil gi økologiske kornprodusenter en svært viktig stimulans.
- Klimaendringer fører til endret nedbørsmønster. Det blir våtere, varmere og villere. En god grøftetilstand vil redusere mulighetene for avlingskader ved store nedbørsmengder fordi jordstrukturen blir bedre.
- Klimaendringene gir også større muligheter for overflateavrenning av næringsstoffer. Dette er uheldig for miljøet, da næringsstoffer vaskes ut i vassdrag. Ved god grøftetilstand dreneres overflatevannet bort fra overflaten og ned i grøftene. Utvaskingen av næringsstoffer blir redusert.
- Økt grøfting vil også være et godt klimatiltak. Nedbrytingen av næringsstoffer skjer i større grad aerobt og i mindre grad anaerobt. Det blir mindre utslipp av de verste klimagassene ved aerob enn anaerob nedbryting.

Frukthager

Det er i dag mulig for produsenter å søke om ulike tilskudd hos Innovasjon Norge. I de fleste fruktdistrikt er det mulig å søke om investeringsstøtte i forbindelse med nyplanting av fruktfelt. De ulike fylkene har noe ulike regler for disse tilskuddene.

Ved fjorårets jordbruksoppgjør tok jordbruket opp forslag om tilskudd til etablering/nyplanting av frukttrefelt. Følgende ble protokollført:

”I forhold til Jordbrukets forhandlingsutvalgs forslag om tilskudd til etablering/nyplanting av frukttrefelt, vil utvalget nedsatt i forbindelse med den videre vurderingen av epler til industriell foredling, også vurdere mulige tilskuddsordninger.”

Et utvalg ledet av Norges Bondelag har foretatt følgende vurdering:

”Utvalget mener at investeringstilskudd til generell etablering av frukttrefelt er den beste ordningen totalt sett for å øke produksjonen av frukt til industrien. Et slikt tilskudd vil komme hele fruktnæringa til gode, og også støtte opp om argumentet med at en generell bedring i epleøkonomien vil være en sikker måte å øke leveransene til industrien på. Utvalget foreslår at det gis 30 % investeringstilskudd til tiltak i frukttrefelt, også til etablering av felt med frukt til industri. I NILF/Bioforsk-rapporten om industrifrukt antydes det at de mest aktuelle områdene for etablering av spesialfelt med industrifrukt er på Østlandet. Utvalget ønsker ikke at etableringstilskudd/investeringstilskudd skal begrenses geografisk, og at det derfor må legges nasjonale føringer på disse tilskuddene, slik at søknader fra alle fruktdistriktene behandles på samme måte. Utvalget mener videre at det er viktig at kravene om faglig kompetanse og relevante bedriftsøkonomiske hensyn også må gjelde tilskudd til etablering av felt med industrifrukt.

Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter utvalgets konklusjoner om etableringstilskudd for frukttrefelt.

Forslag til investeringstiltak

Jordbrukets forhandlingsutvalg krever at:

- **Jordbruket gis en ekstraordinær investeringspakke på 425 mill. kroner for å avdempe virkningen av finanskrisa. Pakka består av:**
 - **En engangsbevilgning på 200 mill. kroner i 2009 som øremerkes investeringstilskudd til bygninger i landbruket.**
 - **50 mill. kroner som omdisponeres til fylkesvise BU-midler fra SMIL for 2010**
 - **80 mill. kroner som omdisponeres innenfor de fylkesvise BU-midlene fra Fylkesmannen til investeringstilskudd for 2010, slik at de fylkesvise midlene i sin helhet utbetales til bønder. 85 mill. kroner tilføres fylkesvise BU-midler gjennom en økt bevilgning.**
 - **Et eget nasjonalt program for etablering/nyplanting av frukttrefelt og etter nye metoder på 7 mill. kr i 2010 . Det åpnes for å gi tilskudd på inntil 30 % av kostnadsrammen. Det settes en nedre grense på 3 dekar plantefelt.**
 - **En ordning med investeringstilskudd til kjøleanlegg for fruktlager med inntil 30 % tilskudd av kostnadsrammen. Det settes av 3 mill. kroner til formålet i 2010.**
- **Det åpnes opp for å gi tilskudd til grøfting med inntil 30 % av kostnadsrammen. Dette tiltaket skal prioriteres innenfor de regionale strategiene**
- **Det etableres en ordning med et ekstra investeringstilskudd for brukere under 35 år på inntil 200.000 kroner innenfor bevilgningen til de fylkesvise BU-midlene**

6.4 Velferd

I Soria- Moria erklæring sier Regjeringen at den vil:

”gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg understreker betydningen av gode velferdsordninger både i forhold til trivsel og sikkerhet i bondeyrket og rekrutteringa til næringa. Det er nødvendig med en betydelig forbedring av velferdsordningene. En styrking av velferdsordningene har derfor høy prioritet ved årets jordbruksforhandlinger.

Forebyggende arbeid og skadefri arbeidsplass var ikke en del av velferdsbegrepet i 1976. I dag er dette en naturlig del av norsk næringsliv, men har ikke helt fått denne plassen i landbruket. Det er behov for økt innsats for å redusere det alt for store omfanget av skader, ulykker og yrkeslidelser i næringen, slik at gården skal være en sikker arbeidsplass og et trygt sted å bo.

6.4.1 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at det er svært viktig å ha gode ordninger som sikrer muligheten for regelmessig ferie og fritid. Satsene for ferie og fritid har ikke fulgt

lønnsstigningen. Det er behov for å øke satsene i tilskudd til avløsning ferie og fritid pga. utviklingen i lønnskostnadene for arbeidskraft.

Mange bønder sliter med likviditetsproblemer og, grunnet forskuttering av avløserutgiftene, venter en med å bruke avløsertjenester til sent på året. Spesielt vanskelig er det for bønder i oppstartsfasen. En konsekvens av dette er at avløserordningen ikke blir utnyttet fullt ut. En annen konsekvens er at avløserlagene har problemer med å gi jevn sysselsetting for avløserne som videre medfører dårligere tilgang på slik arbeidskraft.

Forhandlingsutvalget får mange innspill på at mange bønder sliter likviditetsmessig med å forskutter utgifter til avløser. Det tar inntil 1,5 år fra utgiftene har kommet til refusjonen er på konto. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det er viktig å bedre likviditeten slik at alle får muligheter til å kunne utnytte det en er berettiget i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

For nye produsenter gris og kylling m.fl. vil disse i dag få utbetalt avløsertilskudd etter 2 års drift. I avtaleteksten fra 2008 heter det: *For slaktegriser og griser solgt som livdyr med levende vekt på minst 50 kg, gjess, kalkuner, ender, livkyllinger og slaktekyllinger, blir antall slaktede dyr og/eller antall solgte livdyr i foregående år, lagt til grunn for fastsetting av tilskudd. Disse produksjonene må likebehandles med andre produksjoner i avløserordningen.*

Forhandlingsutvalget har vurdert de enkelte satser opp mot hverandre og konstaterer at satsene for tilskudd til avløsning for ammekyr er uforholdsmessig lavt. En vil også påpeke at kjøttfeproduksjon ved et vanlig driftsopplegg kommer spesielt dårlig ut da tallet på kyr er på det laveste ved dyretelling i januar. Forhandlingsutvalget går inn for at denne produksjonen spesielt får et løft slik at satsene står mer i forhold til kravet til arbeidsinnsats og satsene for andre dyreslag.

Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker å styrke ordningen med refusjon av utgifter til avløsning ved ferie og fritid. Forhandlingsutvalget foreslår derfor:

- **Å heve alle satser for avløsning ved ferie og fritid med 15 prosent og tilskuddene for ammekyr heves til 1.200 per ku.**
- **Maksimalbeløpet for avløsertilskudd økes med 8.700 kr til 66 700 kr**
- **Satsendringene gjelder for avløseråret 2009, med utbetaling i 2010**
- **Det foretas en delutbetaling av avløsertilskudd i januar på grunnlag av dokumenterte utgifter fra januar til og med august året før. Norske Landbrukstjenester sender inn til SLF dokumentering av avløserutgifter som medlemmene har hatt. De kommunale landbrukskontorene dokumenterer avløserutgifter for ikke-medlemmer av NLT. Resten av tilskuddet utbetales i juni som nå.**
- **For å avhjelpe likviditetsproblemene til nye bønder foreslår forhandlingsutvalget at det settes av 40 mill. kroner fra ledige midler til forskuttering av utgifter til avløsning for nye bønder utbetalt på bakgrunn av dyretallet ved oppstart.**

Tabell 17 Forslag til nye satser for avløsning ved ferie og fritid.

Dyreslag:	Intervall dyr	Sats 2009 kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser avløsning 2010 kr/dyr
Mjølkeku	1 – 8	3 240	486	3726
(bruk med melkeprod)	over 8	2 199	330	2529
Ammekyr		600	600	1200
Andre storfe		468	70	538
Melkegeit og melkesau	1 - 40	770	116	886
(bruk med melkeprod)	over 40	515	77	592
Sau, ammegeit		407	61	468
Avlsgris		926	139	1065
Slaktegris		33	5	38
Hester		926	139	1065
Verpehøner, -ender, - kalkuner, -gjess		8,1	1	9,3
Avlskaniner		231	35	266
Gjess, kalkuner		2,84	0	3,27
Ender, livkylling*		2,84	0	3,27
Slaktekylling		0,34	0	0,39
Revetisper		255	38	293
Mink- og ildertisper		75	11	86
Hjort alle		315	47	362

Budsjettet for 2009 er på 1112,6 mill. kroner, og prognosen 1105 mill. kroner. SLF har prognosert et forbruk i 2010 på 1073 mill. kroner. Forslagene krever en økt bevilgning på 149 mill. kroner i forhold til dagens bevilgning.

6.4.2 Tilskudd til avløsning ved sykdom mm.

Det er viktig med gode ordninger som sikrer at drifta i landbruksforetaket går sin gang selv om en eller flere av de som står for drifta til vanlig er syk. Dette gjelder både å få tilgang til avløser og å unngå økonomiske problemer som følge av at man er nødt til å leie inn hjelp.

Videre avkortes tilskuddet i dag hvis en har inntekter utenfor bruket. Dette vil si at bønder som har jobb utenfor gården, får redusert tilskuddet til avløser sammenlignet med bønder som kun jobber på gården, til tross for likt driftsomfang og følgelig samme behov for avløsning. **Jordbrukets forhandlingsutvalg mener dette er en urimelig avkorting av de som er dobbeltarbeidende. Den økonomiske situasjonen i jordbruket er en viktig årsak til at mange bønder ser seg nødt til å arbeide utenfor gården, og disse bøndene må verdsettes like høyt som heltidsbonden.** Den samme avkortinga gjelder dersom en mottar trygd.

I rundskriv 11/09 fra SLF heter det:

”Søkeren må være sykmeldt fra arbeid i landbruksforetaket for å ha rett til tilskudd. Det er ikke tilstrekkelig å være sykmeldt fra annet yrke. Det framgår av sykmeldingen hvilket eller hvilke yrker en er sykmeldt fra. Sykmeldingen må være gyldig i forhold til NAV. Dette gjelder antallet dager sykmeldingen gjelder, og sykmeldingsgraden. Det kan være avvik mellom det legen skriver på sykmeldingen og det NAV godkjenner. Vi skal alltid holde oss til det NAV godkjenner. Ved delvis sykmelding skal maksimalt tilskudd pr. dag reduseres etter sykmeldingsgraden. Det vil si at dersom søkeren er delvis sykmeldt skal maksimal dagsats for ordningen og foretakets maksimale dagsats reduseres i forhold til sykmeldingsgraden”.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det er feil at NAV skal bestemme sykegraden for næringsdrivende i landbruket. For det første har NAV ikke kompetanse til å vite hvor stor del av arbeidet på en gård som for eksempel kontorarbeid utgjør. Dette er en forutsetning for å kunne sette ned sykegraden for en bonde, selv om bonden eksempelvis gir opplysninger om at han/hun kan betale regninger etc. For det andre dekker ikke tilskuddet til avløsning ved sykdom de reelle kostnadene ved å leie inn avløser, selv om avløseren normalt kun utfører oppgaver knyttet til selve produksjonen på gården. Dette er en ordning som landbrukskontorene skal administrere og det er denne instansen som eventuelt skal sette ned sykegraden, ikke NAV.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at:

- **Maksimalsats for tilskudd ved sykdom per dag økes til 1200 kr**
- **Tilskuddet til avløsning ved sykdom må være likt ved samme driftsomfang selv om bruker mottar inntekt eller trygdeytelser fra annet hold.**
- **NAV skal ikke sette sykegrad ved beregning av dagsats til avløsning ved sykdom**

Bevilgningen for 2009 er 168,5 mill. kroner, og prognosert utbetaling 163 mill. kroner. For 2010 er det prognosert med et forbruk på 163,5 mill. kroner. Satsøkningen innebærer en budsjettmessig økning på 5,1 mill. kroner.

6.4.3 Landbruksvikar

Den nye ordningen hvor avløserlagene har fått arbeidsgiveransvaret for landbruksvikarene trådte i kraft 01.01.2008. Det første året var imidlertid en overgangsperiode hvor kommuner med et etablert landbruksvikartilbud fortsatt kan motta det eksisterende særskilte tilskuddet knyttet til ordningen.

Arbeidskraftkostnadene varierer rundt i landet, og en rekke avløserlag melder om at dagens sats på 1130 kr ikke er tilstrekkelig for å dekke kostnadene knyttet til landbruksvikaren. Dette vil gå utover økonomien til avløserlagene. Videre er det flere steder svært vanskelig å få tak i kompetent arbeidskraft. Avløserlagene er derfor helt avhengige av å kunne tilby konkurransedyktige vilkår ift lønn, pensjon etc.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at omleggingen av landbruksvikarordningen var helt nødvendig for å styrke bøndenes muligheter for å få nødvendig hjelp i krisesituasjoner uavhengig av geografi og kommuneøkonomi. Vi er klar over at det er noen utfordringer knyttet til den nye ordningen, men mener at det likevel er for tidlig å avgjøre hvorvidt det må foretas større grep ift. denne. 2008 var en overgangsperiode og det er først i 2009 en vil

se konkrete resultater av omleggingen. Pr april er det ca 100 kommuner der bonden ikke har tilgang på landbruksvikar, mot ca 290 kommuner før omlegging.

Forhandlingsutvalget foreslår å videreføre tilskuddet til landbruksvikar i 2010 og legger til grunn at bevilgningen til landbruksvikarordningen fra Kommunal- og regionaldepartementet videreføres i 2010. Det foreslås videre å øke egenandelen til bonden fra 1130 kr/dag til 1200 kr/daa tilsvarende oppjusteringen for maksimal dagsats ved sykeavløsning. Dette vil styrke avløserlagenes økonomi med nærmere 16.000 kr/årsverk.

6.4.4 HMS i landbruket

Ulykkes- og skadesituasjonen i landbruket er ikke tilfredsstillende, og påfører næringa store kostnader. Landbrukets HMS-tjeneste tilbyr tjenester i form av medlemskap, kurs, krisebistand og tilleggstjenester. Dette er avgjørende for utviklingen av en bedre HMS-status i landbruket og for å oppnå en nedgang i helseskadene og antall yrkesdødsfall i næringa. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til at det er satt nye mål for næringas HMS-arbeid, og at det er planer for nødvendig vitalisering og fornying av arbeidet som startet i 2007. Det er nødvendig å sette inn ekstra ressurser for å gjennomføre planene om en mer tydelig, målrettet og effektiv satsing på HMS og skadeforebygging i 2010.

Flere tiltak og strategier er iverksatt for å redusere antall ulykker i landbruket, men effekten av disse tiltakene er lite undersøkt da det finnes lite statistikk og omfanget av FoU vedrørende HMS og landbruk er svært lite. Norges Forskningsråd har startet arbeidet med en "Kunnskapsstatus HMS og landbruk", mens Landbrukets HMS-tjeneste planlegger FoU-innsats på tema "Effekter av forebyggende arbeid".

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at:

- **Bevilgningen til Landbrukets HMS-tjeneste økes med 1,5 mill. kr til 17,5 mill. kr for 2010. Dette er nødvendig for å følge opp landbrukets målsetting om null-toleranse for dødsulykker i landbruket.**

6.4.5 Tidligpensjonsordningen

Ordningen med tidligpensjon til jordbrukere har virket siden 1999. Siden da har satsene blitt endret to ganger, senest for to år siden, da de ble satt til 100 000 kr for enbrukerpensjon og 160 000 kr for tobrukerpensjon. Dette er imidlertid ikke mye å leve av i 2009.

Forhandlingsutvalget legger til grunn at også de som mottar tidligpensjon for jordbrukere skal ha en utvikling i sosiale vilkår på linje med samfunnet for øvrig.

Riktignok har beløpet som kan tjenes uten avkorting blitt fjernet.

SLF har utredet bestemmelsene vedrørende dispensasjon fra avhendingskravet knyttet til landbrukseiendom ved søknad om tidligpensjon til jordbrukere. Bakgrunnen for dette er at Jordbruket tok opp spørsmålet pga 2 avslag i Rogaland. SLF konkluderer med at bestemmelsene fungerer etter intensjonen. Det er vanskelig å definere hva som kan godtas av omfang av drift, slik at SLF mener ingen form for drift kan godtas dersom bruker eller ektefelle skal kunne sitte med en landbrukseiendom som har karakter av fritidseiendom.

Jordbrukets forhandlingsutvalg deler ikke SLF sin konklusjon. I de to eksemplene det er vist til, er driftsomfanget så beskjedent (utleie av 47 dekar beite til 4000 kr/år og 10 dekar jordbruksareal med våningshus og driftsbygning). Vi mener det må kunne utvises mer smidighet her. Det bør være enkelt å kontrollere at bruker eller ektefelle ikke har næringsinntekt i tidligpensjonsperioden fra denne type eiendom. Dersom en starter noen form for produksjon, vil dette komme til syne gjennom næringsinntekt. Da må tidligpensjonen i så fall betales tilbake.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at:

- **Satsene i tidligpensjonsordningen justeres opp med 10 % for 2010. Dette krever en økt bevilgning på 11 mill. kroner.**
- **Det gis større fleksibilitet ved dispensasjon av avhendingskravet for landbrukseiendommer som har karakter av fritidseiendom.**

6.5 Frakttilskudd

Frakttilskuddene er et viktig landbrukspolitisk virkemiddel for å sikre mest mulig lik pris til produsent i ulike deler av landet. Fraktordningene er også et viktig distriktspolitisk virkemiddel. Frakttilskuddene gjør det mulig å betale ut priser til produsenter som er lokalisert langt fra anleggene og hindrer dermed sentralisering rundt mottaksanleggene. En mer spredt produksjon reduserer også risikoen for sjukdomsspredning.

Som følge av mottaksplikten for samvirke påtar man seg et spesielt ansvar for å sikre produksjon over hele landet. Frakttilskuddene står helt sentralt for å sikre like konkurransevilkår. I den siste tiden, har forhandlingsutvalget registrert at flere store aktører i større grad har begynt å differensiere kostnader etter hvor kostnadene oppstår. Det medfører at gårdsbruk langt unna leverandør eller mottak får høyere kostnader og får enda større distriktssulemper.

Målsettingen om at den enkelte produsent skal ha tilnærmet like inntektsmuligheter uavhengig av geografisk lokalisering i forhold til et mottaksanlegg er et bærende prinsipp i norsk landbrukspolitikk. For å oppnå dette og å sikre konkurransenøytralitet mellom aktørene må fraktsatsene heves betydelig.

I en ny markedsordning er det helt sentralt med god fraktutjevning slik at mottaksplikten kan fungere i henhold til intensjonene.

6.5.1 Kjøtt

Fraktordningene på kjøtt dekker bare ca 20 % av innfraktkostnadene. Andelen har vært synkende. Dette har ført til at bl.a. Nortura har økt trekket knyttet til inntransport med 43 prosent i perioden 2005-2008. Nortura hevder at frakttrekket i avregningspris nå er så stort at det dekker de faktiske inntransportkostnadene i de mest dyretette områdene. Om trekket nå blir høyere i de dyretette, konkurranseutsatte områdene, er Nortura redd de vil miste konkurransekraft i disse områdene. Dersom en må øke trekket ytterligere som følge av kostnadsvekst, vil drivkreftene fra konkurransen på tilførselsmarkedet tvinge fram en

differensiering av frakttrekket med grunnlag i påløpte fraktkostnader. Jordbrukets forhandlingsutvalg tror taperne ved en for lav dekning av fraktkostnadene blir kjøttprodusentene i distriktene som ligger langt fra mottaksanleggene.

I forkant av jordbruksoppgjøret 2003 ble fraktordningene gjennomgått. Ordningene med mellomfrakt- og engrostilskudd ble avvirket, og midler flyttet over på innfraktordningen.

I melkesektoren er innfraktordningen finansiert gjennom PU-ordningen. Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker en nærmere vurdering av om det er mulig å etablere en tilsvarende modell for kjøttsektoren, der en kombinerer finansieringen av innfrakttilskudd med budsjettoverføringer og pristrekk for alle produsenter. Vi foreslår at det settes ned en partssammensatt arbeidsgruppe med mandat å vurdere en slik modell også for kjøttsektoren.

For 2010 foreslår vi en styrking av innfrakttilskuddet for kjøtt med om lag 50 %, tilsvarende en økning på 25 mill. kroner.

6.5.2 Korn

Som følge av langvarig underdekning av frakttilskuddene har forskjellene i kraftfôrpris innenfor de ulike landsdelene økt betydelig, til tross for at markedsregulator har hatt intern prisutjevning. I regioner med høye fraktkostnader har produsentenes egenfraktandel økt betydelig. For eksempel blir produsenter i Nord-Norge belastet med 121 kr pr tonn mer i fraktkostnader enn produsentene i kornområdene.

Sone	Fraktbelastning, kr/tonn
1. Kornområder Østlandet og Midt-Norge	174
2. Områder Østlandet, Midt-Norge og Nordland med relativt lav frakt	191
3. Vestlandet og øvrige områder på Østlandet, Midt-Norge og Nordland med relativt høy frakt	209
4. Nordlige deler av Nordland, Troms og Finnmark	295

Oljeprisen har det siste året falt kraftig og dette har ført til en reduksjon i fraktratene for innenriks sjøtransport. Reduksjon i fraktratene sammen med økningen i frakttilskuddet til mellomfrakt på 5 mill. kroner og stedsfrakt kraftfôr på 4 mill. kroner i avtalen i fjor, ga et positivt bidrag til den underdekningen i frakttilskudd som har vært siden 2001. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det likevel er behov for å dekke opp mer av kostnadsetterslepet for frakt i kornsektoren.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener stedsfrakttilskuddet er det mest presise og målrettede frakttilskuddet, spesielt i de mest sårbare områdene. Stedsfrakttilskudd gis til frakt av ferdig kraftfôr i de deler av landet hvor fraktkostnadene er særlig store. Mens distriktstilskudd og arealtilskudd generelt er differensiert etter store soner, er stedsfrakttilskuddet differensiert på kommunenivå og et svært treffsikkert distriktpolitisk virkemiddel.

Økte frakttilskudd gir direkte effekt i form av tilsvarende reduksjoner i prisen på kraftfôr i de områdene som mottar tilskudd. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det bør settes

krav til industrien om å dokumentere at økte tilskuddsatser fører til redusert fraktbelastning for husdyrprodusentene. **Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å heve stedsfrakttilskuddet med 10 mill. kroner og innføre dokumentasjonskrav til industrien om effekten av økt bevilgning. Forhandlingsutvalget legger til grunn at en slik økning av stedsfrakttilskuddet gir grunnlag for tilnærmet like kraftfôrpriser i hele landet.**

6.5.3 Potet

I motsetning til husdyr- og kornsektoren, er det ingen innfraktordninger innen grøntsektoren.

Fraktkostnadene i Nord-Norge er spesielt store på grunn av de store avstandene til pakkeri. **Forhandlingsutvalget foreslår at det etableres en frakttilskuddsordning for innfrakt av potet i Nord- Norge fra produsent til pakkeri som dekker innfraktkostnader utover 15 øre/kg. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å sette av en bevilgning på 1 million kroner for ordningen.**

7 Andre prioriteringer

7.1 Næringsutvikling (LUF)

7.1.1 KSL Matmerk

Innvilgningsrammen for 2009 er 38 mill. kroner som går til:

- Drifting av kvalitetssikringssystemet i landbruket (KSL)
- Profilering og drift av merkeordninger
- Forvaltning av Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL)

Stiftelsen KSL/Matmerk har fått flere oppgaver og utvidet ansvar. Utvikling av en ny nasjonal merkeordning for norsk mat i nært samarbeid med potensielle merkebrukere, ansvar for generisk markedsføring av økologisk mat og forvaltningen av KIL-midlene.

Arbeidet med utviklingen av et kvalitetssikringssystem for Inn på tunet (IPT) er i gang, og systemet er planlagt ferdig medio 2010. Systemet skal bygge på KSL og det er viktig at systemet i praksis blir implementert og driftet gjennom KSL Matmerk f.o.m. 2010.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at den ordinære bevilgningen til KSL Matmerk ekskl. KIL holdes uforandret på 38 mill. kroner.

Utvikling og innføring av en ny nasjonal merkeordning vil være en sentral oppgave for stiftelsen KSL Matmerk i 2009/2010. Gjennom merket "Nyt Norge" har KSL Matmerk levert i forhold til deres vedtekter § 3, kulepunkt 4, der det står at KSL Matmerk skal:

"Utvikle, etablere og administrere et gjennomgående kvalitetssystem med en felles merkeprofil".

En ny merkeordning skal bidra til økt verdiskaping for aktørene i matsektoren. Merket vil også være en viktig informasjonskanal til forbrukerne om råvareopprinnelse og produksjonsland. For et stadig økende antall matvarer er det i dag ikke mulig å fastslå dette for forbrukerne. Det er svært positivt at KSL Matmerk nå har etablert en ny merkeordning, og at de store aktørene slutter opp om dette.

Det gjennomføres en bred markedsføring av ordningen i perioden 2009 – 2014. Det avsettes minimum 20 mill. kroner pr. år i 5 år beregnet som helårsvirkning. Kostnadene til markedsføring fordeles mellom jordbruksavtalen, Omsetningsrådet, dagligvarehandelen og KSL Matmerk. Det anbefales at dagligvarehandelens andel settes til 10 prosent. 10 prosent forutsettes dekket over KSL Matmerks budsjett mens de øvrige 80 prosent dekkes over jordbruksavtalen og Omsetningsrådet med 50/50 på hver.

Til etablering av merket "Nyt Norge" foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg at:

- **Det bevilges 3 mill. kroner av ledige midler for 2009**
- **Det avsettes 8 mill. kroner under LUF for 2010**

7.1.2 Samisk utviklingsfond (SUF)

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å øke bevilgningen med 1 mill. kr til 3 mill. kr. Det forutsettes et tettere samarbeid mellom SUF, Innovasjon Norge og fylkesmennene i Finnmark og Troms for å få best mulig effekt av midlene til næringsutvikling i disse fylkene.

7.1.3 Verdiskapingsprogrammet for mat

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon gjelder tidsrommet 2001-2010 og retter seg mot personer og bedrifter som ønsker å utvikle en virksomhet basert på matproduksjon. Målet for programmet er å bidra til at personer/næringsmiddelbedrifter oppnår en økt verdiskaping og økt inntekt sammenlignet med tradisjonell råvareproduksjon. Programmet er et viktig virkemiddel for å legge til rette for nye arbeidsplasser i norsk landbruk.

NILF har i rapport-1 2009 foretatt en ”evaluering av bedriftsrettede prosjekter i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon og Nettverksprogrammet”. Fra starten i 2001 og til 2005 ble Verdiskapingsprogrammet ledet av et eget programstyre, hvor bl.a. faglagene var representert. Fra 2006 har programmet hatt et rådgivende utvalg; Faglig møtearena mat. Det er beklagelig at evalueringen ikke har vurdert tildelingsrutiner og prioritering opp mot styringsstruktur. Nedlegging av styret for VSP-mat førte til at faglagenes forankring og deltakelse i programmet ble dårligere. Det førte til at hovedmålgruppa for programmet mistet sin direkte involvering i programmet. Jordbrukets forhandlingsutvalg forutsetter at den sluttevalueringen som nå igangsettes foretar en grundig evaluering av dette.

I NILF-rapporten dokumenteres det svært store svingninger fra år til år mht. ”fordeling av prosjektmidler fordelt på type aktører.” I 2004 ble primær- og gårdsmatprodusenter tildelt 66 prosent av prosjektmidlene, men de i 2005 bare fikk 23 prosent. Det er beklagelig at det ikke finnes tilsvarende statistikk før 2004. Av de 308 støttemottakere som har svart på undersøkelsen til NILF, framgår at 43 prosent av prosjektmidlene har gått til matindustrien, mens 41 prosent har gått til primær- og gårdsmatprodusenter. Denne fordelingen er ikke i samsvar med de prinsipper programmet ble etablert på.

Verdiskapingsprogrammet avsluttes i 2010. Det blir nå foretatt en evaluering av programmet og vurdering av videre satsing. Dette vil danne grunnlaget for avtalepartenes beslutninger ved neste års jordbruksforhandlinger. Det er derfor heller ikke grunnlag for å bevilge midler gjennom programmet til flerårige prosjekter. **Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at bevilgningen til verdiskapingsprogrammet for mat reduseres med 7 mill. kroner til 60 mill. kroner.**

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL)

KIL ble ved jordbruksforhandlingene i 2000 opprettet som et treårig program. For 2009 er det avsatt 6 mill. kroner til KIL. KIL gir støtte til utvikling av nye kompetansetilbud og administreres fra 2008 av KSL Matmerk. Faggruppe KIL, sammensatt av avtalepartene, er opprettet for å arbeide med KIL-sakene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket må videreføres for å bidra til nyskaping og videreutvikling innenfor etter- og videreutdanningen for bønder. Bevilgningen til videreføres med 6 mill. kroner.

Kompetanseprosjekt i matindustrien

NHO Mat og Bio, NHO Mat og Drikke, NNN og LA ønsker et 3-årig kompetanseprosjekt i matvareindustrien. Prosjektet har behov for om lag 14 mill.kr, der bedriftene og prosjekt-eierne står for 6 mill. Det trengs altså 8 mill.kr i ekstern finansiering. De ser for seg at disse midlene kommer gjennom jordbruksoppkjøret og/eller Innovasjon Norge.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at det avsettes inntil 2mill. kroner av ledige midler til et kompetanseprosjekt i næringsmiddelindustrien. I tillegg anmodes Omsetningsrådet om å bevilge 6 mill. kroner under posten faglige tiltak.

7.1.4 Sentrale BU-midler

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å sette av 15 mill. kroner til sentrale BU-midler i 2010. Inn på tunet flyttes ut som egen ordning under LUF. 10 mill. kroner av de sentrale BU-midlene skal fordeles i eget møte mellom avtalepartene.

Nasjonal satsing på radiobjeller for beitedyr i utmark

Etter 8 år med utviklingsarbeid har Telespor i dag et produkt som gjør det mulig for bønder:

- Via PC-en og et digitalt kartverk å få informasjon om hvor dyret/dyrene befinner seg minst en gang per døgn.
- Få SMS melding dersom et dyr har ligget mer enn 3 timer i ro
- Få SMS melding dersom et dyr ikke har flyttet seg mer enn 15 – 20 meter i løpet av 48 timer
- Få opp på PC-en et totalbilde av hvor dyret/dyrene har oppholdt seg mest i sesongen
- Få informasjon med indikasjon på temperatur i beiteområdet, batteristatus m.m.

Det ble i sesongen 2008 testet ut bruk av radiobjeller på sau og storfe i Verran i Trøndelag, Rendalen og på Romerike. Evaluering fra disse prosjektene viser at radiobjeller:

- Bidrar til at bøndene får økt kontroll med hvor dyrene til enhver tid befinner seg
- Gjører det enklere å føre tilsyn og oppdage skader, sykdom og rovvilttap, jamfør bondens ansvar i henhold til lov om dyrevelferd.
- Reduserer arbeidsmengden ved nedsanking til ned mot 30 %.
- Gir bedre kunnskap om sauens bruk av beiteområdet.
- Gjører at bøndene kan plukke ut de sauene som trekker ut av beiteområdet i avlsarbeidet.
- Øker skadedokumentasjonen av døde beitedyr opp mot 100 %, som igjen bidrar til full erstatning for rovvilt drepte beitedyr.
- Bidrar ikke til å redusere rovvilttapet så lenge beitedyrene er i samme område som rovviltet, men gjør at bøndene raskere kan sanke dyrene ved akutte rovviltskader og at rovviltskader kan dokumenteres.
- Gir bedre kunnskap om bestandene av rovvilt i beiteområdet, og bedre argumentasjon overfor rovviltmyndighetene.
- Gjører det mer spennende og mer gøy å drive med sau.

Jordbrukets forhandlingsutvalg ser meget positivt på utviklingen av radiobjeller og mener bruk av disse vil være viktig for utvikling av et bærekraftig sauehold, og er i tillegg et godt forebyggende tiltak mot rovvilt.

Beregnet levetid for en radiobjelle er 4-5 år. Lokalt vil beitelagene få ansvar for samordning mellom sauebøndene og supplering av basestasjoner (VHF) der det er nødvendig. Bruk av radiobjeller vil med dette bli en integrert del av driftsformen for sau på utmarksbeite. De ca 800 beitelagene som er med i ordningen "Organisert Beitebruk" er organisert som andelslag og er registrert i Brønnøysundregistrene. Organisert Beitebruk administreres av SLF.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende:

- **Det etableres et eget radiobjelleselskap under Sikringsradioen AS som er ansvarlig for utleie og salg av radiobjeller. Faglagene skal sikres plass i styret for dette selskapet. Administrasjons-, sikkerhet og provisjonskostnader knyttet til lånegarantien finansieres av sentrale BU-midler**
- **Avtalepartene stiller sikkerhet i Innovasjon Norge for et lån på inntil 50 millioner kroner til radiobjelleselskapet, slik at de kan bestille 50 000 radiobjeller til beitesesongen 2010.**
- **Radiobjelleselskapet organiserer distribusjon og opplæring i bruk av radiobjeller overfor dyreeiere og beitelag.**
- **Radiobjelleselskapet tilføres 5 millioner kroner i oppstartskapital finansiert med ledige midler**

Det gis en årlig driftstøtte på 4 mill. kroner finansieres med 2 mill. kroner gjennom midlene til forebyggende tiltak under Miljøverndepartementets budsjett og 2 mill. kr. over post 77.11.

7.1.5 Inn på tunet

Inn på tunet (IPT) byr på nye næringsmuligheter for bonden med utgangspunkt i gårdens ressurser. En god og målrettet utvikling vil være med på å opprettholde bosetting, sysselsetting og velferd i bygde-Norge. Således et dette et viktig satsingsområde for å ivareta målet om et levende landbruk over hele landet. Det unike med IPT er at det forener gårdens og landbrukets ressurser med samfunnets behov for gode og institusjons- og sykdomsfrigjorte omgivelser hvor aktivitet, opplæring, arbeidstrening og mestring kan foregå.

Det er de siste 3 årene avsatt 2 mill.kr årlig over jordbruksavtalen til tiltak for å fremme denne næringen. Eksempler på dette er kurs i hvordan bli en IPT-bonde, etablering av egen nasjonal nettside rettet mot tilbydere og kjøpere, forskning og utvikling. I 2008 har Norges Bondelag tatt ansvar for at det nå utvikles et eget kvalitetssikringssystem for denne næringen og til etablering av standard avtaler mellom tilbyder og kjøper. Et slikt kvalitetssikringssystem, samt mal for avtaler, er etterspurt både fra næringen selv og fra kjøpere av tjenesten. Bruk av midler til utvikling er i tråd med LMDs strategi for næringsutvikling og nasjonal handlingsplan for IPT.

Faglig møtearena Inn på Tunet har i innspill pekt på økt behov for midler. Møtearenaen peker også på behovet for økte rammer til FoU-arbeid.

Det finnes pr i dag ingen god statistikk over IPT som næring. Tallmateriale som foreligger er upresist og mangelfullt. Det oppgis fra 650 til 1500 IPT tilbydere nasjonalt. For å kunne følge utviklingen i næringen og videre identifisere viktige innsatsområder for IPT, er det avgjørende å få opp god statistikk over antall gårdsbruk, type tilbud, antall brukere etc. Etablering av statistikk er et offentlig ansvar. Det vises i denne sammenheng til Stortingsproposisjon nr 69 (2007-2008) hvor det heter:

”Det må igangsettes en kartlegging av aktivitet/antall tilbydere av Inn på tunet – tjenester”

Forhandlingsutvalget forutsetter at myndighetene følger dette opp.

IPT er en ”ung” næring og det er fra produsentene uttalt et stort behov for en bedre organisering og forankring av næringen lokalt og sentralt. **For å sikre tverrsektoriell forankring og eierskap til IPT fra andre offentlige sektorer bør det etableres et faglig og finansielt partnerskap med utgangspunkt i programmet.**

Jordbrukets Forhandlingsutvalg foreslår følgende:

- **For å styrke og videreutvikle IPT som næring, etableres det et eget utviklingsprogram for IPT som forvaltes av Innovasjon Norge. Midler til IPT økes med 2 mill. kroner over jordbruksavtalen. Det forutsettes at kommunal- og regionaldepartementet finansieres ytterligere 2 mill. kr.**
- **Faglig møtearena IPT skal ha en aktiv rolle i gjennomføringen av programmet. Utviklingsprogrammet må bygge videre på handlingsplanen for IPT.**
- **Avsetningen til IPT økes fra 2 til 4 mill. kroner for 2010.**

7.1.6 Grønt reiseliv

Reiselivet er en sektorovergripende næring der et aktivt landbruk over hele landet utgjør en vesentlig del av det totale reiselivsproduktet. Landbrukets ressurser i form av infrastruktur, kulturlandskap, gårder, lokal mat og utmarksarealer utgjør den fremste arena for det grønne reiselivet. Det grønne reiselivet omhandler stedegne, ekte natur- og kulturopplevelser med basis i bygdas og gårdens ressurser. Etterspørselen etter denne typen produkter og tjenester er i vekst. Markedsundersøkelser i europeiske land viser at potensielle turister oppfatter Norge som et attraktivt land for aktive naturopplevelser. Norge må derfor sørge for å utvikle konkurransedyktige produkter og få dem markedsført og solgt til de rette målgruppene. Utviklingsprogram grønt reiseliv er et viktig ledd i å møte markedets behov for natur- og kulturbaserte reiselivsprodukter.

Utviklingsprogram grønt reiseliv utgjør en sentral del av nyskappingsarbeidet i norsk landbruk, der målet er å utvikle næringer som kan gi bonden flere og alternative inntektskilder.

Det gis støtte til tiltak som;

- Produktutvikling og infrastruktur
- Kompetanseutvikling
- Markedsføring
- Samarbeid, nettverk og allianser

Trendene i internasjonalt reiseliv viser en sterk økning i aktivitetsferier der fokus er rettet mot helse, fysisk aktivitet og naturopplevelser. Valget av feriemål er hovedsaklig basert på hva destinasjonen kan tilby innenfor gitte opplevelser- såkalte *temareiser*. Innovasjon Norges profilering av Norge som ferieland innrettes derfor etter tematiske inndelinger etter markedets preferanser. Aktivitetene med størst potensial er *vandring og fiske*. Temasatsingene er fokusert mot det europeiske markedet og innebærer en bred profilering i aviser, tv, internett, messer og presseturer.

Næringsmessige fordeler med temasatsing innen reiselivet er;

- Rekruttering av nye målgrupper.
- Allsidige opplevelsesprodukter
- Sesongutvidelse
- Styrket inntektsgrunnlag for bygdebasert reiseliv

Jordbrukets Forhandlingsutvalg foreslår følgende:

- **Utviklingsprogrammet for grønt reiseliv økes med 7 mill. kroner til 25 mill kroner for 2010.**
- **7 mill kroner av programmet øremerkes til markedsføring internasjonalt, gjennom en helhetlig og tematisk satsing på salg av norske opplevelsesprodukter.**
- **Faglig arena reiseliv skal ha en aktiv rolle i oppfølgingen av programmet og i tråd med programmets bestemmelser.**
- **Utviklingsprogrammet og bruk av markedsføringsmidlene koordineres med LMDs nasjonale program for innlandfiske.**

Det forutsettes at midlene gir merkbare effekter for primærnæringene og bygdene.

7.1.7 Skogbruk og bioenergi

Skogbruket rammes hardt av den økonomiske krisen. Den største utfordringen er avsetningsmulighetene: mange områder har redusert avsetning – noen områder full avsetningsstopp. Dette får innvirkning på bondens økonomi. Inntekta fra tømmeret er redusert, og dessverre for noen områder lik null. I tillegg har andelslagene ikke økonomi til å betale bonus på levert kubikkmasse, og de fleste andelslagene kan heller ikke betale utbytte på innskutte andeler. For bønder og småbrukere i områder av landet der skogbruket betyr hovedinntekten på bruket, er situasjonen svært alvorlig. Det er vanskelig, oftest umulig, å skaffe tilleggsinntekter til bruket. Skogandelslagene har måttet ta i bruk alvorlige virkemidler: nedleggelse, oppsigelse og permittering. Enda flere sagbruk står i fare og det arbeides på spreng for å sikre avsetning for massevirke på kort og lang sikt. Skogs-entreprenørbransjen blør, og rekruttering uteblir i krisetiden vi nå opplever.

I 2009 satses det sterkt på skogkulturaktiviteter i skogtunge områder av landet der skogfondskontoene er store pga gode tømmerpriser og god avsetning forrige vinter. Norges Skogeierforbund har henvendt seg til Staten med forslag om krisepakke. Noe er søkt dekket gjennom større støtte til skogkultur i områder uten tilstrekkelige midler gjennom skogfond. Det søkes også om krisetiltak for å redde skogsentreprenørbransjen, kapital for å redde sagbruk og treforedlingsindustri gjennom krisetida m.m. I tillegg pekes det på de norske rammebetingelsene for bioenergi som ligger langt etter for eksempel Sverige og Østerrike spesielt, og EU generelt, når det gjelder å stimulere til større bruk av bioenergi, og dermed bety forbedrede avsetningsmuligheter og inntekter for skogbruket. Dette er tiltak som må følges opp utenom jordbruksavtalen. Ved at 75 prosent av norsk skogbruk er såkalte gårdsskoger, og det er krise i skogbruket, nødvendiggjør dette enda større satsing på jordbruksinntektene. **Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter Norges Skogeierforbunds forslag til tiltak og ber om at dette blir vurdert gjennom revidert statsbudsjett.**

Midler til skogbruksformål over jordbruksavtalen fordeles over tre hovedgrupper: nærings- og miljøtiltak i skogbruket, skogbruksplanlegging og sentrale prosjekter/utviklingstiltak. Innenfor nærings- og miljøtiltak er det midler til ulike skogkulturtiltak (lokal forvaltning) og skogsbilveger (FMLA) som utgjør de største postene. Ellers brukes det også betydelige midler til skogbruksplaner og til ulike kurs og opplæringstiltak.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å videreføre bevilgningen til skogbruk på 158 mill. kroner. Midlene fordeles på ordinær måte i eget møte mellom avtalepartene på høsten.

Bioenergiprogrammet

Stortingsmelding om klima og landbrukets utfordringer er ventet i starten av juni. Vi forventer at klimameldingen kommer opp med en overordna plan for hvordan landbruket skal bidra i klimasammenheng. I dette ligger det forventninger om hvordan få opp gode rammevilkår for fornybar energi, forslag til klimareduserende tiltak og dokumentasjon av bindingen av CO₂ som i dag blir bundet i jord- og skogbruk i Norge. Vi forventer at denne meldingen skal løfte energi og klimasatsningen i landbruket betydelig og komme opp med de langsiktige grepene og tiltakene.

For 2009 er det avsatt 35 mill. kroner til videreføring av Bioenergiprogrammet. Formålet med Bioenergiprogrammet er å bidra til økt verdiskaping og sysselsetting gjennom bruk av bioenergi i egen næring eller til salg av varme. Bioenergiprogrammets satsingsområder er knyttet til investeringer i anlegg for varmesalg som veksthus, anlegg for produksjon og salg av brensel, biodrivstoff og biogass. I tillegg gis det tilskudd til utrednings- og kompetansetiltak og informasjonsarbeid.

Forhandlingsutvalget krever at Regjeringens bioenergisatsning økes ytterligere de kommende årene, slik at satsingen kan føre til reduserte klimautslipp og bedre lønnsomhet for bonden. Forhandlingsutvalget foreslår:

- **Bioenergiprogrammet videreføres med en bevilgning på 35 mill. kroner i 2010**
- **Det forutsettes økt samarbeid mellom Innovasjon Norges fylkeskontorer og Enova**
- **Å videreføre informasjonstiltak ute i fylkene for å få flere over på bioenergi**

- **Det utredes hvordan skogfondsmidlene kan brukes på en mer effektiv måte for å øke bioenergisatsningen. Kravet om at minst 75 pst. av energien fra anlegget må leveres til "andre", gjør ordningen lite fleksibel. Bl.a. bør det kunne investeres i bioenergianlegg som erstatter fossilt brensel, uavhengig av hvor stor del av energien som skal leveres til "andre".**

7.1.8 Utviklingsprogram for klimatiltak i landbruket

Utviklingsprogrammet for klimatiltak ble nedsatt under jordbruksavtalen 2007. Det ble satt av 6 mill. kroner for 2009 i jordbruksoppgjøret 2008. Hovedmålet for utviklingsprogrammet er å øke kompetansen om faktiske utslipp av klimagasser fra jordbruket og jordbrukspolitikken innvirkning på utslippene. Videre skal utviklingsprogrammet legge til rette for gjennomføring og synliggjøring av effektive tiltak for reduksjon. Programmet har nå gått i et drøyt år og det begynner å bli godt kjent i landbruks- og forskermiljøet. Vi kan forvente økende etterspørsel i 2009.

Forhandlingsutvalget vil peke på følgende utfordringer innen utviklingsprogrammet for klimatiltak i landbruket:

- Bedre klimatilpasning av gjødselplaner
- Bedret fôringsstrategier for redusert metanutslipp
De dominerende klimagassene fra husdyrbruket er lystgass og metan. Av det samla utslippet av klimagasser utgjør metangass ca 45 %. Hele 85 % av dette kommer via utåndingslufta fra drøvtyggerne. Dette skjer i hovedsak gjennom naturlige prosesser i vomma til drøvtyggere. Ved å endre fôringsstrategier kan man redusere disse utslippene, men dette må sees i en totalvurdering i forhold til tilgjengelig grovfôr og kraftfôr i Norge.
- Økologisk bekjempning av skadedyr og sjukdommer

Disse tiltakene bør sees i sammenheng. Det viktig at når prosjekter settes i verk, må det søkes samarbeid mellom ulike FoU miljøer i landbruket. Alt i alt vil dette gange den norske bonde, som gjør at norsk landbruk vil stå sterkt framover i en tid med store klimavariasjoner.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å øke bevilgningen med 1 mill. kroner til 7 mill. kroner til klimaprogrammet.

Forhandlingsutvalget vil peke på følgende som bør vurderes i programmet:

- **Utredde hvordan gjødselplanen kan få et klarere energi og klimaperspektiv.**
- **Se på endret fôringsstrategi for å redusere metan utslipp fra husdyr.**
- **Styrke forskningssiden i forhold til de forventede klimaendringene framover. Dette gjelder spesielt økologisk bekjempning av skadedyr og sjukdommer.**
- **Opplæring/motivering av bønder til å nytte kunnskap i praktisk jordbruk**

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til protokoll fra jordbruksforhandlingene ang. klima og energi. Forhandlingsutvalget viser til at Regjeringen i løpet av våren vil legge fram en stortingsmelding om klimautfordringen på landbrukssektoren. Jordbrukets forhandlingsutvalg finner det naturlig å avvente meldingen før en kommer med ytterligere forslag på oppfølging og tiltak.

7.1.9 Fylkesvise BU-midler.

Se kapittel 6.3 Investeringsvirkemidler

7.1.10 Informasjons- og utviklingstiltak miljø

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å redusere midlene til informasjons- og utviklingstiltak med 2 mill. kroner fra 9 mill. kroner til 7 mill. kroner.

7.1.11 Beiteprosjektet

Fra 2009 er det etablert et nytt prosjekt med arbeidstittel ”Beiteprosjektet”. Det er avsatt 5,5 mill. kroner til prosjektet. Prosjektets målsetting vil være å få til et bedre sauehold med mindre tap av dyr på beite. Prosjektet er en videreutvikling av prosjektet med forsterket tilsyn som er gjennomført i 2007 og videreført i 2008 i Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal. Det er en forutsetning for videreføring av prosjektet at midler fra Miljøverndepartementet, ”Forebyggende og konfliktdempende tiltak”, tilflyter prosjektet når rovdyr er tapsårsak.

”Beiteprosjektet” skal utrede og legge til rette for en levedyktig næringsdrift med mindre tap av dyr på beite. Det skal legges vekt på rasjonell beitebruk med en sikker produksjon av god kvalitet innenfor mest mulig forutsigbare og langsiktige rammebetingelser. Beiteprosjektet har i 2009 støttet prosjekter i Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Oppland, Hedmark og Troms. Styrken til prosjektet er at det samordner fylkesmannens midler til ”konfliktdempende og forebyggende tiltak” med midler over avtalen. Det finnes i dag ingen slik nasjonal overbygning, og prosjektet bør på denne bakgrunn videreføres i 2010. Prosjektet er i tillegg sterkt inn på området ”elektronisk overvåking av dyr på utmarksbeite”, både når det gjelder sykdom og rovdyrproblematikken. Prosjektet skal i 2009 arrangere en nasjonal erfaringskonferanse.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å sette av 5 mill. kroner til prosjektet i 2010.

7.1.12 Spesielle miljøtiltak i landbrukets kulturlandskap (SMIL)

Formålet med ordningen er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og å redusere forurensingen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ordningen gir for eksempel mulighet til å støtte de biologiske mest verdifulle arealene, verneverdige bygninger eller gi støtte til fangdammer og hydrotekniske anlegg. Forvaltningen av ordningen er lagt til kommunalt nivå. Ordningen har bidratt til større bevissthet omkring problemene med forurensing fra landbruket og behovet for å ivareta spesielle kvaliteter i kulturlandskapet både hos den lokale landbruksforvaltningen og også i faglagene.

Kommunale SMIL-midler har en bevilgning på 125 mill. kroner. I tillegg er det bevilget 5 mill. kroner til utvalgte kulturlandskap i jordbruket.

I jordbruksavtalen 2008 ble partene enige om å evaluere SMIL- ordningen i 2008/2009. Det er gjort eksterne evalueringer av hvilke miljøresultater man oppnår gjennom SMIL-ordningen. Miljøeffekten er evaluert for et utvalg av tiltak:

- Dammer i kulturlandskapet - ordningen treffer godt og resulterer i tiltak som gir god miljøeffekt
- Fredete og verneverdige bygninger - også her treffer ordningen godt med tiltak som gir god miljøeffekt
- Spesielt verdifulle kulturlandskapsområder - her er det mer varierende miljøeffekt. Man når ikke alltid de mest verdifulle områdene, samtidig som det gis tilskudd til områder og tiltak der miljøeffekten er liten
- Fangdammer - ordningen har god miljøeffekt, forutsatt at tiltakene her sees i sammenheng med andre forurensningstiltak
- Forvaltning av ordningen er også evaluert, med hensyn til hvordan forvaltningen påvirker miljøresultatene. Evalueringen viser at forvaltningsrutinene i hovedsak medvirker til gode miljøresultater, men at det er stor variasjon på kommunenivå

Evalueringen viser at miljøinnretningen av SMIL er god, men at den gjennom enkelte tilpasninger kan bli bedre. Det er vanskelig å tenke seg at nasjonale miljømål kan oppnås uten at en ordning med investeringstilskudd til miljøtiltak videreføres. SLF anbefaler at SMIL-ordningen videreføres, men at det etter fem års virketid vurderes noen tilpasninger. Forvaltningsstrukturen med lokal forvaltning på kommunenivå er vurdert, men det foreslås å videreføre denne uendret. Fordelene med den etablerte forvaltningsstrukturen er større enn ulempene, og med noen tilpasninger kan miljørettingen styrkes på det forvaltningsnivået der den nå er.

Forhandlingsutvalget mener prinsipielt at SMIL-midlene må gå til aktive jordbrukere. Midlene må som tidligere forvaltes av de kommunale landbrukskontorene. Det er behov for å styrke kompetansen hos de personene som lokalt skal stå for tildelingen av SMIL-midler. Denne kompetanseoppbyggingen må imidlertid ikke finansieres over potten med SMIL-midler. Det er hensiktsmessig å holde SMIL-midlene adskilt fra midlene til skog ved tildeling til den enkelte kommune for å unngå en skjevfordeling av midlene innad i kommunen. Forhandlingsutvalget støtter ikke forslaget om å ta investeringsmidlene til organisert beitebruk ut av SMIL uten at det er klart beskrevet hvor denne ordningen evt. vil bli videreført.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at den økonomiske rammen for SMIL-midlene reduseres med 50 mill kroner til 75 mill. kr for 2010. Det overføres 50 mill kroner til investeringer i nye driftsbygninger i grovfôrbaserte produksjoner. En slik omdisponering skal kun gjelde for 2010. Begrunnelsen for dette er behovet for investeringsvirkemidler og at det på lang sikt vil være avgjørende for kulturlandskapet at den tradisjonelle gårdsdriften opprettholdes.

Det øremerkes 5 mill. kr til prosjektet utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Det forutsettes at miljøvernmyndighetene bidrar med tilsvarende beløp til skjøtsel. Det settes som krav at forvaltning og skjøtsel av områdene skal nedfelles i avtalen "Frivillig avtale om forvaltning av natur"

I forslaget til ny naturmangfoldlov foreslås det å innføre vern av ”prioriterte arter og deres leveområder” og ”utvalgte naturtyper”. Kostnader knyttet til forvaltning og skjøtsel av slike områder skal ikke finansieres gjennom landbrukets miljøvirkemidler.

7.1.13 Utviklingstiltak innenfor økologisk jordbruk.

Midlene til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til nasjonale pilotprosjekter, veiledningstiltak for primærprodusenter (herunder ”gratis førsteråd”), helkjedeavtaler og andre markedsstrategier. I tillegg blir en andel av midlene overført til oppfølging av regionale handlingsplaner i regi av fylkesmennenes landbruksavdelinger. Helkjedeavtaler innebærer at alle ledd i verdikjeden fra primærprodusent til omsetningsledd inngår forpliktende avtaler seg i mellom om produksjon og omsetning av bestemte kvanta økologiske produkter. Det er en forutsetning at avtalen skal medføre økt salg av økologiske produkter til forbruker.

Det vises til kapittel 6.4 om økologisk landbruk. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å redusere bevilgningen med 3 mill. kroner til 38,0 mill. kroner. Ved at prosjekt Økoløft kommuner avsluttes 2009, frigjøres 5 mill. kroner. Disse midlene gir mulighet for å styrke veiledningstjenesten.

7.1.14 Utviklingsprogram for geiteholdet (friskere geiter)

Posten ”utviklingsprogram for geitehold” består av prosjekt ”friskere geiter”, omstillingspakke geitmelkprodusenter, seminastasjon geit og kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd.

Gjennom prosjektet ”Friskere geiter” har det siden 2001 vært arbeidet med å sanere geitebesetninger for å få kontroll med sjukdommene CAE, byllesjuka og paratuberkulose. Til sammen 169 besetninger har gjennomført eller er i gang med sanering. En har begynt å se resultater av prosjektet og fått opp en god grunnstamme for snapping til nye besetninger som skal saneres. Det er derfor viktig at prosjektet fortsetter, ellers vil mye av arbeidet og de investeringer som er gjort, være bortkastet.

I Jordbruksavtalen 2009 ble det satt av 11 mill. kroner til prosjektet og 4 mill. kroner til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd og avløsertilskudd til ferie og fritid. For 2010 prognoserer SLF med utbetalinger på 13 mill. kroner til prosjektet og 5 mill. kroner til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd og avløsertilskudd til ferie og fritid. I følge SLFs prognoser vil gjeldende ramme for hele utviklingsprogrammet være for liten til å dekke prognoserte utbetalinger i 2010.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener dette er et viktig arbeid for å sikre at geiteholdet i Norge blir basert på sunne og friske geiter. For å sikre gjennomføringen av prosjektet friskere geiter, foreslår forhandlingsutvalget å øke bevilgningen med 2 mill. kr til 13 mill. kroner i 2010 og øke bevilgningen til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd og avløsertilskudd til ferie og fritid med 1 mill. kroner. Det settes av i alt 17 mill. kroner til ordningen.

7.1.15 Andre utviklingstiltak i landbruket

Beiteareal for gjess

Det er siden 2006 avsatt 2 mill. kroner årlig til å forebygge avlingskader forårsaket av gjess. I februar 2006 ble *Forskrift om tilskudd til tiltak for å tilrettelegge beitearealer for trekkende hvitkinngås og kortnebbgås* fastsatt. Ordningen har nå virket i to beitesesonger. Bruken av midler gjelder kun for Nordland og Nord-Trøndelag. I 2009 ble beløpet økt til 2,5 mill. kroner. Hensikten har blant annet vært å få etablert en mer langsiktig og forutsigbar forvaltning av beitearealer rettet mot trekkende gjess. Artene kan ikke bestandsreguleres gjennom jakt, enten ved arten er freda eller at jakt er vanskelig å praktisere. Mulighetene for å redusere omfanget av avlingskader blir derfor begrensede. Problematikken har klare paralleller til forvaltningen av de store rovdyra. Ordningen er innrettet som et miljøtilskudd slik at det inngås avtaler med enkelte grunneiere om å stille areal til disposisjon som gjessene fortrinnsvis vil beite på.

Forhandlingsutvalget foreslår at bevilgningen på 2,5 mill. kroner videreføres for 2010 til tiltak knyttet til beiteareal for gjess. Det forutsettes at Miljøvernmyndighetene deltar med tilsvarende beløp inn i ordningen.

Forhandlingsutvalget krever videre at det nasjonale arbeidet med å forebygge avlingskader forårsaket av beitende gjess evalueres i sin helhet slik det framgår av nasjonal handlingsplan for forvaltning av gjess, DN-rapport 1996-2. En slik evaluering skal svare på om målene i handlingsplanen er nådd i forhold til reduksjon av skade, bestandsregulering og bruk av andre forebyggende tiltak, finansiering og rolle- og ansvarsdeling mellom landbruks- og miljøvernmyndigheter.

Seterprosjektet

Seterprosjektet er et femårig prosjekt som ble satt i gang i 2006. Prosjektet er på 2 mill. kroner per år, og går til næringsutviklingstiltak relatert til setring i fylkene Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal. 2010 skal etter den opprinnelige planen være siste år for dette prosjektet.

Forhandlingsutvalget foreslår at det avsettes 2 mill. kroner til seterprosjektet.

7.1.16 Verdensarv

Dette tilskuddet gis til spesielle tiltak i kulturlandskapet innenfor verdensarvområdene i Geiranger, Nærøyfjorden og Vegaøyene. Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet bidrar også til dette tiltaket.

Tiltaket er et 3-årig prosjekt og avsluttes i 2010. Det avsettes 3 mill. kr. for 2010.

7.1.17 Innlandsfiske

Under jordbruksforhandlingene i 2007 ble det vedtatt å gjennomføre et 5-årig utviklingsprogram for innlandsfiske fra og med 2008. Utviklingsprogrammet har som mål å få umodne verdikjeder til å bli velfungerende næringer med et større utbud av kvalitetssikrede

produkter innenfor næringsfiske, innlandfiskeoppdrett og fisketurisme. Utviklingsprogrammet skal bygge på LMDs handlingsplan for innlandsfiske (2006).

For 2008 og for 2009 er det årlig avsatt 4 millioner kroner. Bruken av midlene for 2008 har primært gått til produktutvikling innen fisketurisme. Det er fortsatt et behov for investeringer i god forvaltningen av selve fiskeressursen for å sikre grunnlaget for attraktive fiskeprodukter. Dette gjelder både for næringsfiske og for fisketurisme.

Det settes av 4 mill. kroner for 2010 til videreføring av utviklingsprogrammet for innlandsfisk. Bruken av midler for 2010 rettes mot behovet for midler til fellestiltak knyttet til forvaltning av fiskeressursen. Utviklingsprogrammet for innlandsfisk koordineres med utviklingsprogrammet for grønt reiseliv.

7.1.18 Forskning

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil peke på at landbruket er en kunnskapsintensiv næring både innen primærproduksjon og foredling, som er i kontinuerlig utvikling. Innenfor et helhetlig verdikjedeperspektiv, er det viktig at det avsettes tilstrekkelige midler til forskningsprosjekter rettet mot primærproduksjonen, herunder prosjekter knyttet til fornying av driftsapparatet. Tilpasninger til klimaendringer vil også bli viktigere framover både for å redusere erosjon og finne fram til driftsformer som også binder CO₂. Sortsutvikling og nye sorter må tilpasses hele landet og planteproduksjon med redusert jordbearbeiding vil kreve ressurser framover.

HMS

Forskningsrådet har i samarbeid med næringen iverksatt et arbeid for å initiere forskning knyttet til HMS i landbruket. Dette arbeidet må følges opp videre.

Økologisk landbruk

Økologisk landbruk har en spydspissfunksjon når det gjelder å utvikle et mer miljøvennlig landbruk. I tillegg til at forskning innen økologisk produksjon og foredling er nødvendig for å utvikle det økologiske landbruket, har forskning på økologisk landbruk mange overføringseffekter til det tradisjonelle landbruket. De økologiske produksjonene står fremdeles overfor store dyrkningsmessige utfordringer både når det gjelder plante-materiale, ugrasbekjempelse, sykdom, skadedyr og produksjon av småplanter.

Det vises for øvrig til at økologiske forskningsprosjekter også kan få støtte gjennom de ordinære forskningsmidlene over jordbruksavtalen, Norges Forskningsråds areal- og matprogram og Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter.

Planteforedlingsforskning

Det er behov for økt fokus på sortsutvikling og prøving av nye sorter over hele landet. Øremerkingen til planteforedlingsforskning videreføres med 2 mill. kr.

Handlingsplan

Det er stadig flere plantevernmidler som tas ut av bruk, mens få har erstattet deres virksomhetsområde. En side av dette er den økte faren for resistens. En annen side er at stadig flere kulturer helt mangler virksomme plantevernmidler. Det er et paradoks at det

importeres en rekke produkter fra land hvor de samme plantevernmidlene som er forbudt i Norge, er i bruk. **Forhandlingsutvalget mener at forskning på plantevernmidler må prioriteres, samtidig som det må gis dispensasjon til bruk av plantevernmidler så lenge det ikke finnes nye, virksomme midler eller andre virksomme og økonomisk forsvarlig metoder.**

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at bevilgningen til forskning videreføres med 46,0 mill. kroner for 2010.

7.1.19 Nasjonal ordning for etablering av fruktrefelt

Se kap 6.3.

7.1.20 Disponering av tilbakebetalt tilskudd til reguleringslager.

Investeringsmidler i frukt- og grøntsektoren

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til protokoll fra møte om fordeling av sentrale BU-midler 2009 23.02.09 hvor det heter:

”Investeringsmidlene i frukt- og grøntsektoren er øremerket investeringer med to ulike formål; investeringer innen tiltak der plantehelse er vesentlige element, og investeringer i lager. Udisponert rest fra 2008 er 7,226 mill. kroner.

Det foreligger søknader fra Fellespakkeriet BA i Lier, Grønt Punkt Øst SA og Telemark Produsentlag til et samlet beløp på 26,797 mill. kroner.

Det ble besluttet at spørsmålet omkring håndtering av de resterende midlene under utviklingsprogrammet for frukt og grønt og de innkomne søknadene om investeringsmidler, tas med inn i årets jordbruksforhandlinger.”

I henhold til jordbruksforhandlingene 2007, jfr. sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai pkt. 9 ”Utviklingsprogram for frukt og grønt”, skal det bevilges midler til fruktpakkeri i Buskerud/Vestfold. Fellespakkeriet BA i Lier er nå kommet så langt at det er grunnlag for å følge opp protokollen fra forhandlingene 2007.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at den udisponerte resten innenfor investeringsvirkemidlene til frukt- og grøntsektoren på 7,226 mill. kroner gis som investeringstilskudd til Fellespakkeriet SA.

Det foreligger også velbegrunnede søknader fra Grønt Pakkeri Øst SA, (tidligere Grønt Punkt Øst SA) og Telemark produsentlag. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at det settes av 10 mill kroner til disse to prosjektene finansiert med ledige midler. Prosjektene undergis ordinær saksbehandling gjennom Innovasjon Norge.

7.1.21 Forslag til innvilgningsramme for LUF 2010

Tabell 18 Oppsummert innvilgningsramme for LUF 2009 og 2010

Tiltak	Ramme 2009	Endring 2009-2010	Forslag 2010
KSL Matmerk / Nyt Norge	38,0	8,0	46,0
Kompetansetiltak	6,0	0,0	6,0
Samisk utviklingsfond	2,0	1,0	3,0
Verdskapingsprogrammet mat	67,0	-7,0	60,0
Sentrale BU-midler	21,0	-6,0	15,0
Inn på TUNET ⁴⁾		4,0	4,0
Grønt Reiseliv	18,0	7,0	25,0
Bioenergi og skogbruk ¹⁾	193,0	0,0	193,0
Fylkesvise BU-midler * ³⁾	400,0	160,0	560,0
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	9,0	-2,0	7,0
SMIL ⁶⁾	125,0	-50,0	75,0
Utviklingstiltak innenfor økologisk jordbruk ⁵⁾	41,0	-3,0	38,0
Utviklingsprogram for geiteholdet	15,0	2,0	17,0
Andre utviklingstiltak i landbruket ²⁾	4,5	0,0	4,5
Verdensarv	3,0	0,0	3,0
Innlandsfisk	4,0	0,0	4,0
Klima	6,0	1,0	7,0
Forskning	46,0	0,0	46,0
E-sporing, fagpiloter	3,0	-3,0	0,0
Forvaltning av utvalgte kulturlandskap	5,0	0,0	5,0
Morsa	1,0	0,0	1,0
Beiteprosjekt	5,5	-0,5	5,0
Etableringstilskudd frukttrefelt		7,0	7,0
Tilskudd til kjølelager frukt		3,0	3,0
Ekstraordinær Tiltakspakke			(200,0)
Sum	1013,0	121,5	1134,5

1) 35 mill. kroner til bioenergi og 158 mill. kroner til skogbruk

2) Herav 2,5 mill. kroner til beiteareal for gjess.

3) Inkludert tilskudd til grøfting

4) Bevilgningen på 4 mill. kroner forutsetter at KRD stiller med 2 mill. kroner.

5) Økoløft i kommunen avsluttes i 2010, dette utgjør 5 mill. kroner. 2 mill. kr av reduksjonene overføres til rådgivning

6) reduksjonen er en engangsreduksjon for 2010.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår en innvilgningsramme for LUF på 1134,5 mill. kr. for 2010. I tillegg kommer innvilgningsrammen på 700 mill. kr. i rentestøtte.

7.2 Miljøvirkemidler utenom LUF

7.2.1 Beite

Forhandlingsutvalget vil understreke at et levende kulturlandskap krever produksjon. Et landskap der det ikke lenger skjer produksjon, er ikke et kulturlandskap, men et museums-

landskap. Et av Norges viktige særpreg, både for landets egne innbyggere og turister, ligger i at landskapet preges av autentisitet der kultur og natur møter hverandre. Landet er bygd og landskapet brukes. I St.meld. nr. 24 (2000-2001) ”Om miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand” framgår det bl.a. følgende om kulturlandskap:

”Et helhetlig og levende kulturlandskap sikres best gjennom aktiv landbruksdrift der en vedlikeholder kulturminner, biologisk mangfold og rekreasjonsmuligheter.”

Sett på denne bakgrunn er det helt avgjørende at norsk landbruk også framover klarer å levere det åpne og levende kulturlandskapet som storsamfunnet etterspør. Imidlertid gjør det lave inntektsnivået og den dårlige inntektsutviklingen, at vi er bekymret for om jordbruket fullt ut vil være i stand til å oppfylle Stortingets målsettinger. **For å sikre et aktivt landbruk med variert bruksstruktur over hele landet og forhindre gjengroing av kulturlandskapet, mener forhandlingsutvalget det er helt avgjørende å styrke det generelle inntektsnivået i jordbruket.**

I Inst. S. nr 320 (2007-2008) ”Om Jordbruksoppjøret 2008”, uttrykker en samlet næringskomité at:

Komiteen viser til at jordbruket, i tillegg til å produsere mat, også medverkar til å produsere fellesgoder som livskraftige og levande bygder og eit breitt spekter av miljø- og kulturgoder. Eit levande og variert landbruk over heile landet vil òg medverke til å oppretthalde eit ope kulturlandskap.

I melkeproduksjonen skjer det en rask utvikling i struktur og bruk av ny teknologi. For enkelte store løsdriftsfjøs settes effektiv drift som hovedmål og driftsoppleggene tilpasses deretter. Det innebærer at beiting nedprioriteres. Den økende gjengroingen av kulturlandskapet er en betydelig utfordring i store deler av landet. Nedleggelse av bruk samt økte krav til effektivitet medfører at grasressurser både i inn- og utmark ikke lenger blir benyttet som beite. I en del jordbruksområder er det ikke lenger etterspørsel etter arealene på bruk som legges ned. Det vises til rapport fra ”lausdriftsgruppa”, der en samlet gruppe understreker viktigheten av å legge til rette for beiting.

Jordbrukets forhandlingsutvalg deler Regjeringens syn på betydningen av virkemidler som stimulerer til beiting, da beitebruk er det mest effektive tiltaket for å hindre gjengroing. I tillegg til å styrke inntektsmulighetene i storfe-, geit- og saueholdet, er det nødvendig med egne tiltak som stimulerer til økt beitebruk og fellesgodeproduksjon.

I Soria Moria erklæringen sier Regjeringen at:

”Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap”

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å styrke økonomien i grovforbasert husdyrhold bl.a gjennom å styrke det nasjonale beitetilskuddet til dyr som beiter i kulturlandskapet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende endringer i satser for beitetilskuddet:

Utmarksbeite:

- kyr, storfe, hest økes med kr 110 til 360 kr/dyr
- Sau, lam og geit økes med kr 40 til 125 kr/dyr

Beitetilskudd

- sone 1-4 småfe m.m økes med kr 30 til 65 kr/dyr
- Sone 5-7 småfe m.m økes med kr 30 til 65 kr/dyr
- Sone 1-4 storfe m.m økes med kr 90 til 350 kr/dyr
- Sone 5-7 storfe m.m økes med kr 90 til 350 kr/dyr

Økning i satsene utgjør til sammen 230 mill. kroner i økte bevilgninger.

7.2.2 Regionalt miljøprogram (RMP)

Den overordnede målsettingen med miljøprogrammene er å bidra til økt målretting av miljøarbeidet i landbruket og til bedre synliggjøring av landbrukets samlede miljøinnsats. Det regionale miljøprogrammet (RMP) skal videre bidra til økt forankring av miljøarbeidet i landbruket både på lokalt og regionalt nivå. Det skal også legge grunnlag for et enklere og mer oversiktlig resultatoppfølgingsystem. Under jordbruksforhandlingene 2008-2009 ble partene enige om å avsette 390 mill. kroner til RMP med utbetaling i 2009 og 400 mill. kroner til utbetaling i 2010. Forhandlingsutvalget følger dette opp i årets forhandlinger.

En av hovedhensiktene med det regionale miljøprogrammet har vært å utvikle virkemidler som er tilpasset situasjonen og utfordringene i et enkelte fylke. Dette har også vært en viktig drivkraft for faglagenes deltakelse i arbeidet med å utvikle tiltakene. Det er grunn for å minne om at RMP-midlene er midler over jordbruksavtalen som skal forvaltes av jordbruket og gå til jordbruket.

Forhandlingsutvalget mener at det er viktig at fylkeslag har en reel innflytelse på bruken av midlene til regionalt miljøprogram for å sikre at miljøtiltakene bevarer både inntektskompensasjon for økt miljøinnsats, i tillegg til at ordningene gir gode direkte miljøeffekter. Forhandlingsutvalget foreslår derfor at endelig fastsettelse av de regionale miljøprogrammene skal skje i eget møte med Fylkesmann og Fylkeslagene.

Alle fylker har i løpet av 2008 foretatt en gjennomgang og revidering av sine fylkesvise programmer Miljøprogrammene for Østfold og Akershus er godkjent for første år i planperioden, men ikke for de senere årene. Det vises til møte mellom avtalepartene.

”Avtalepartene er innforstått med at fylket kan ta i bruk juridiske virkemidler – regional forskrift etter § 8 i forskrift om produksjonstilskudd for gjennomføring av tiltak innenfor sårbare vannområder – slik som angitt i programmet for året 2009. Avtalepartene har imidlertid behov for nærmere drøfting av i hvilken grad det geografiske virkeområdet for slik forskrift skal kunne utvides til å gjelde et helt fylke.”

Det vises videre til sluttprotokoll fra fjorårets jordbruksavtale:

”Partene er enige om at andelen åkerareal i stubb om vinteren bør økes vesentlig gjennom de virkemidlene som i dag brukes. Dette innebærer en økt vektlegging på informasjons- og veiledningstiltak for å få til en nødvendig holdningsendring. Det skal tas hensyn til de helhetlige agronomiske og miljømessige utfordringer som en slik omlegging medfører”

Jordbrukets forhandlingsutvalg understreker at produksjonstilskuddene er en viktig del av inntektene for det enkelte bruk. Hovedvirkemiddelet for å øke andelen åkerareal i stubb om vinteren må være kombinasjonen regionale tilskuddsordninger og informasjons- og veiledningstiltak. Juridiske virkemidler gjennom at fylkesmannen stiller omfattende krav til hvordan jorda skal drives, må bare unntaksvis brukes og kun i de aller mest sårbare områder der en etter å ha fokusert sterkt på informasjon og utnyttet andre virkemidler, likevel ikke når målsettingene.

RMP og vannrammedirektivet

I tillegg til fastsettelse av regionale miljøprogram foregår implementeringen av EU`s vannrammedirektiv, som i enkelte regioner vil få store konsekvenser for flere av produksjonene i jordbruket, særlig for korn og frilandsgrovnnsaker. Både i Østfold og Akershus opplever en nå at bruken av midler over jordbruksavtalen i stor grad blir styrt av føringer fra lokal- og fylkespolitiske prioriteringer som følge av vannrammedirektivet. For at RMP-midlene skal strekke til, og at ordningen skal kunne videreføres, er det avgjørende at RMP-midlene ikke brukes til å finansiere vannrammedirektivets krav.

Forhandlingsutvalget foreslår:

- **RMP skal ikke knyttes direkte opp mot implementeringen av EUs vannrammedirektiv og forhandlingsutvalget forutsettes at merkostnadene ved implementeringen av EUs vannrammedirektiv dekkes inn gjennom andre finansieringskilder enn jordbruksavtalen.**
- **I forslaget til ny naturmangfoldlov foreslås det å innføre vern av ”prioriterte arter og deres leveområder” og ”utvalgte naturtyper”. Kostnader knyttet til forvaltning og skjøtsel av slike områder skal ikke finansieres gjennom landbrukets miljøvirkemidler.**

7.2.3 Vannforvaltningen (EUs rammedirektiv for vann)

EU vedtok Rammedirektiv for vann i 2000. Direktivet er implementert i Norge gjennom vedtak i Kongen i statsråd om fastsettelse av forskrift for vannforvaltning gjeldende fra 1.1.2007. Stortinget har vedtatt at EUs vannrammedirektiv implementeres i EØS avtalen. Vannforskriften er hjemlet i forurensingsloven, vannressursloven og plan- og bygningsloven og slår fast at vannforvaltningen skal være nedbørfeltbasert og helhetlig. Norge har en målsetting om at målet om god vannkvalitet (god økologisk tilstand) skal nås innen 2015.

Norge har valgt å følge EU-landenes tidsplan for 30 utvalgte vannområder, blant annet av hensyn til grensekryssende vassdrag, for å dra nytte av internasjonalt samarbeid og sørge for at norske interesser blir fremmet i det internasjonale samarbeidet. Det vil si at det skal vedtas regionale tiltaksplaner i løpet av 2009 med virkemidler som sikrer at alle vannforekomster har en økologisk tilstand som er god eller svært god innen 2015.

Fosfor anses fortsatt å være hovedutfordringene for Jordbrukets påvirkning av ferskvannsressursene. Vel 40 % av åkerarealet blir i dag ikke høstpløyd, og det gis tilskudd for å unnlate å pløye om høsten. En ytterligere reduksjon av høstpløyningen vil redusere utslippene av CO₂, og det vil samtidig kunne redusere utvasking av nitrogen, slik at lystgasstapet kan bli redusert. Økt areal i stubb om vinteren vil også ha positiv effekt på erosjon, og dermed kunne bidra til bedre vannkvalitet.

Rammedirektivet vil kunne få store konsekvenser for norsk landbruk, blant annet med forslag om forbud mot høstpløyning og bruk av avtalemidler som regionalt miljøprogram til finansiering av tiltak i regi av vannrammedirektivet. I flere regioner erfarer nå bønder at bruken av miljøvirkemidler over jordbruksavtalen blir styrt av føringer fra lokal- og fylkespolitiske prioriteringer som følger av vannrammedirektivet.

Forhandlingsutvalget er svært bekymret for konsekvensene for landbruket av implementeringen av EUs vannrammedirektiv og hvordan landbrukets miljøvirkemidler innrettes for å nå målene i direktivet. Det er uakseptabelt at verken kostnadene eller konsekvensene for landbruket er belyst i de regionale vannforvaltningsplanene som nå er på høring.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at:

- **Det snarest gjennomføres en grundig konsekvensutredning av de regionale vannforvaltningsplanenes forslag til tiltak som berører norsk landbruk. Utredning legges til grunn før det fattes endelig vedtak i fylkestingene høsten 2009 og deretter vedtak ved kongelig resolusjon.**
- **Tiltak som foreslås i de regionale vannforvaltningsplanene veies opp mot de nasjonale målene om økt egenproduksjon av mat. Herunder forutsettes det at unntaksbestemmelsene som ligger i vannrammedirektivet tas i bruk når det er hensiktsmessig.**
- **Staten tar i bruk positive virkemidler for å nå målene i de regionale vannforvaltningsplanene, men at midlene finansieres utenom jordbruksavtalen.**

7.2.4 Post 77.15 Handlingsplan for plantevernmidler

Det er satt av 11,0 mill. kr til handlingsplan plantervernmidler, samt 0,2 mill. kroner til restutbetaling for spørreundersøkelse og Mattilsynets sekretæransvar for evalueringsarbeidet.

Evaluering av Handlingsplan for (2004 – 2008)

En partssammensatt gruppe har sluttevaluert Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2004 – 2008). Evalueringen kan sammenfattes i følgende punkter:

- Ser en de to siste handlingsplanene under ett, er målet dermed oppfylt med en risikoreduksjon på minst 50 prosent i perioden 1998 – 2008.
- Målsetningen om å gjøre norsk landbruk mindre avhengig av kjemiske plantevernmidler er ikke nådd. Returordningen av ukurante plantevernmidler fungerer ikke tilfredsstillende.
- Det har ikke vært store endringer i godkjenningsordningen for plantevernmidler i planperioden, og målet om videreføring er nådd.

- Handlingsplanen har også hatt som overordna tiltak å satse på å bedre kunnskapen hos brukeren om biologi, rett bruk av plantevernmidler, integrert plantevern og økologisk landbruk.
 - Autorisasjonsordningen med obligatorisk kurs for omsetningsledd og brukere, har blitt videreført.
 - Det har blitt satset på integrert plantevern, blant annet gjennom utvikling av nettbaserte tjenester som gir oversikt over skadegjørere og bekjempingsmetoder.
 - Systemet VIPS, som gir produsenter og veiledere oversikt over skadeterskler, prognoser og varsling slik at plantevernmidler kun brukes ved behov, har blitt videreutviklet.
- Ordningen med obligatorisk funksjonstesting av alt traktormontert sprøyteutstyr har ført til at mye utstyr har blitt testet i planperioden, selv om det gjenstår en del før intensjonene i ordningen er helt oppfylt.
- Totalt har det blitt brukt 67 mill kr til tiltak over handlingsplanen i planperioden.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2010 – 2014)

Målsetting:

- Gjøre norsk landbruk mindre avhengig av kjemiske plantevernmidler. Dette skal blant annet nås gjennom økt bruk av integrert plantevern og satsing på økologisk produksjon i tråd med regjeringens målsetninger. Etter endt planperiode skal minst 70 % av brukerne av plantevernmidler i jordbruket ha gode kunnskaper om integrert plantevern, mens minst 50 % skal benytte integrert plantevern.
- Redusere risiko for helse- og miljø ved bruk av plantevernmidler, blant annet gjennom følgende:
- Forekomsten av plantevernmidler i norskprodusert mat og drikkevann skal reduseres, og skal ikke overskride vedtatte grenseverdier.
- Forekomsten av plantevernmidler i grunnvann, og overflatevann skal reduseres. Forekomsten av plantevernmidler i grunnvannet skal ikke overskride grenseverdien for drikkevann, og slik forurensning skal på sikt ikke forekomme. Forekomsten av plantevernmidler i overflatevann skal ikke overskride verdier som kan gi skade på miljøet.

Overordnede tiltak og virkemidler:

- Det skal satses på bedre kunnskap hos bruker og veiledningstjenesten om rett bruk av kjemiske plantevernmidler og alternative bekjempelsesmetoder, med særlig fokus på integrert plantevern og økologisk produksjon. Videre skal det legges til rette for økt bruk av alternativer til kjemisk plantevern, herunder integrert bekjempelse og økologisk produksjon.
- De godkjente plantevernmidlene skal ha en minst mulig ugunstig påvirkning på helse og miljø. Preparatene som omsettes skal være merket slik at de gir nødvendig informasjon
- Rammevilkårene skal legge til rette for optimal bruk av plantevernmidler, blant annet gjennom hensiktsmessige kompetansekrav og et avgiftssystem som stimulerer til valg av preparater med lav risiko for helse og miljø
- Det skal være et tilfredsstillende tilsyn med omsetning og bruk av plantevernmidler.

- Det skal være et tilfredsstillende tilsyn med rester av plantevernmidler i næringsmidler og drikkevann.
- Overvåkingen av rester av plantevernmidler i miljøet skal ha et tilfredsstillende omfang.
- Omsetning og bruk av plantevernmidler, samt risikoutviklingen, skal følges tett. Holdninger til plantevernmidler skal med jevne mellomrom kartlegges.
- Det skal satses på langsiktig kunnskapsoppbygging som kan bidra til å redusere bruk av og risiko ved bruk av plantevernmidler.

Jordbrukets forhandlingsutvalg forutsetter at arbeidet med videreutvikling og innføring av integrert planteproduksjon gjøres på en enkel og ikke-byråkratisk måte. Systemet må innarbeides innfor etablerte systemer med dokumentasjon, sprøytejournaler, miljøplan mv.

Forhandlingsutvalget vil presisere at det er viktig å få på plass en returordning for ikke-brukte plantevernmidler eller plantevernmidler som det ikke lenger er lov å bruke. Godkjente forhandlere av plantevernmidler skal ha plikt til å ta i mot utgåtte, forbudte og ukurante midler. Kostnaden til dette må dekkes inn av avgiftsmidlene som staten krever inn i forbindelse med omsetning av plantevernmidler og ikke belastes produsenten ved innlevering. Både miljømessig og sikkerhetsmessig vil dette være et viktig tiltak.

Det er i all hovedsak Bioforsk og Mattilsynet som hentet midler over den gamle handlingsplanen. Den største posten har vært midler til å utvikle et system for Varsling innen planteskadegjørere ”VIPS” og over 30 mill. kroner har blitt brukt til dette. VIPS er et nyttig system, og det aller meste av systemet er nå ferdig utviklet. Det trengs imidlertid betydelig med midler til drift. I fjor ble det satt av 4 mill. kroner til VIPS.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår:

- **Å overføre 2,5 mill. kroner fra jordbruksavtalen til Bioforsk sitt budsjett for drifting av VIPS**
- **Å sette bevilgningen til Handlingsplan for plantevernmidler til 8,5 mill. kroner for 2010 der midlene skal gå til videreføring av arbeidet med å redusere forbruket av plantevernmidler samt gjøre bruken av plantevernmidler mindre risikofylt.**

7.2.5 Nasjonalt pilotprosjekt for miljømessig håndtering av husdyrgjødsel

Etter at de nye pilotområdene for spredning av husdyrgjødsel ble iverksatt fra 2008 sesongen ser det ut til at dette har vært positivt. Fra 2009 er det satt av midler til 4 pilotområder i landet.

Det er satt av 5 mill. kroner til ordningen for 2009. Oppslutningen om ordningen har vært større enn forutsatt, og basert på foreløpige tilskuddssatser vil behovet være 7 mill. kroner i 2009.

For 2010 er det prognosert med et behov på 11 mill. kroner. Dette fordi partene i forrige jordbruksoppgjør ble enige om å utvide ordningen med et større område i Rogaland og starte opp et pilotprosjekt i Sogn og Fjordane. Bevilgningen ble derfor økt med 3 mill. kroner for 2009 med utbetaling i 2010.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å sette av 11 mill. kroner til nasjonalt pilotprosjekt for miljømessig håndtering av husdyrgjødsel i 2010.

7.3 Økologisk landbruk

I vinter la Regjeringen fram sin Handlingsplan "Økonomisk, agronomisk, økologisk!" for å nå målet om at 15 prosent av matproduksjonen og salget skal være økologisk. Handlingsplanen fokuserer på underskuddet av norske økologiske produkter, og tiltak for å øke produksjonen.

Etterspørselen etter økologiske produkter har økt i perioden 2006 til 2008. Det er et mål for Jordbruket at mest mulig av forbruket av økologiske produkter dekkes av norsk produksjon. Like viktig som å få flere bønder til å legge om til økologisk produksjon, er det å arbeide for at færrest mulig av de som allerede har lagt om faller fra. Fra 2004 til 2006 var antallet økologiske bønder tilnærmet stabilt fordi det i denne 3-årsperioden var nesten like mange utmeldinger som innmeldinger i Debios kontrollordning. Situasjonen endret seg i løpet av 2007 da 270 produsenter meldte seg inn i Debios kontrollordning, mens 160 meldte seg ut. Det gjenstår å se om dette er et varig trendskifte.

Lavere avlinger og til dels noe høyere arbeidsforbruk, gir merkostnader knyttet til økologisk produksjon. Det vesentligste av merkostnadene bør tas ut i markedet gjennom høyere priser på økologiske produkter. I en opptrappingsfase og for å stimulere til omlegging, bør en del av merkostnadene også dekkes over jordbruksavtalen.

Vi har i dag flere tilskuddsordninger som gis til økologiske produsenter som et tillegg til ordinære tilskudd. Dette er:

- Omleggingstilskudd
- Arealtilskudd
- Husdyrtilskudd
- Prisedskrivningstilskudd

Felles for alle ordningene er at de stimulerer til å dyrke areal økologisk eller holde økologiske husdyr. Det ligger imidlertid ingen direkte stimulans til produksjon i form av kilo vare. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener fokuset i økologisk landbruk må dreies mer over på stimulere til produksjon enn stimulans til økning i areal og dyr. Dette er også i tråd med Regjeringas målformulering, som er knyttet opp mot produksjon og ikke areal (som Stortingets mål har vært).

Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker en mest mulig balansert utvikling mellom produksjon og marked. Det tar imidlertid lang tid fra en bonde fatter interesse for å legge om til økologisk drift, til bonden kan levere økologiske godkjente varer til markedet. Det er derfor viktig å unngå store strategiske endringer basert på

kortsiktige markedsmessige svingninger, men ha kontinuerlig fokus både på produksjons- og markedssida.

Forhandlingsutvalget ønsker ikke en underdeknings situasjon der importerte økologiske varer tar over markedet for produkter vi har naturlig forutsetninger for å produsere. På den annen side er økologiske bønder heller ikke tjent med at en stor andel ikke omsettes og ikke anvendes som økologiske. Dette gir trykk på redusert merpris og virker i tillegg demotiverende.

Økonomien i økologisk landbruk

I rapporten ”Norsk landbruk - en situasjonsbeskrivelse 2009” (SLF) vises det til dekningsbidragskalkyler utarbeidet av Bioforsk som en indikasjon på økonomien i økologisk produksjon. Kalkylene viser følgende:

Tabell 19 Ddekningsbidragskalkyle for økologisk og konvensjonelt landbruk

	Økologisk	Konvensjonell	Prosent over/under konvensjonell	Relativ endring fra 2006
Korn: m. husdyrgjødsel	1087 kr/daa	680 kr/daa	+ 60 %	+ 250 kr/daa
Korn: u. husdyrgjødsel	996 kr/daa	680 kr/daa	+ 46 %	+ 190 kr/daa
Melk: 16 kyr. – 20 % avling, samme antall dyr og areal (dvs utnytter ikke kvota, går ned i produksjon)	644 995	616 645	+ 4,5 %	+45.000 kr
Melk: 16 / 19 kyr. -20 % avling, økt areal og dyr. (utnytter kvota, samme produksjon)	728 470	616 645	+ 18 %	+60.000 kr
Sau: 91 / 69 sau. -25 % avling, samme areal, færre dyr	249 485	248 335	+ 0,5 %	+13.500 kr
Sau: 91 sau. -25 % avling, økt areal, samme antall dyr	320 110	248 335	+ 29 %	+ 25.000 kr
Ammeku: 20 / 15 kyr. -25 % avling, samme areal, redusert produksjon	342 900	310 340	+ 10 %	+37.000 kr
Ammeku: 20 kyr. -25 % avling, økt areal, samme produksjon	444 180	310 340	+ 43 %	+ 72.500 kr
Egg: Frittgående.	649 878	360 811	+ 80 %	
Bær: Jordbær. -20 % avling	13 020	12 290	+ 6 %	+ 390 kr/daa
Potet: -30 % avling.	3457	2 163	+ 60 %	+ 350 kr/daa
Gulrot: -40 % avling	23 751	15 604	+52 %	+13.000 kr/daa

Tabellen viser at lønnsomheten i økologisk produksjon er fullt på høyde eller bedre enn konvensjonell når en bruker dekningsbidrag som grunnlag for vurderingen. Siste kolonne viser også at lønnsomhetsforholdet mellom økologisk og konvensjonell er betydelig styrket til fordel for økologisk siste år. Dette skyldes bl.a. høye kunstgjødselpriser, men også at avtalepartene har styrket virkemidlene for økologiske produsenter i de siste jordbruksoppgjørene. Dekningsbidrag har imidlertid sin begrensning i å få en fullgod oversikt, da verken arbeidsforbruk eller faste kostnader er inkludert.

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at lønnsomheten i økologisk landbruk målt etter dekningsbidragskalkyler er minst på høyde med konvensjonell, og i de fleste tilfeller langt over. Forskjeller i arbeidsforbruk er det ikke tatt hensyn til i kalkylen. Sammenlignet med konvensjonelt landbruk er økonomien relativt sett bedre for økologiske produsenter nå enn for 2 år siden. Tilgang på tilstrekkelig med areal er en nøkkelfaktor i lønnsomheten.

Jordbrukets forhandlingsutvalg legger til grunn at økologiske produsenter må gis rammevilkår som gir inntektsmuligheter minst på linje med det ordinære landbruket.

For å stimulere til økt omlegging, mener forhandlingsutvalget dette bør skje gjennom en kombinasjon av økt fokus på veiledning og styrking av de økonomiske virkemidlene.

Husdyrtilskudd

Det gis i dag et omleggingstilskudd på 250 kr/daa pr år. Tilskuddet gis i karenstiden. Den er normalt 2 år, slik at samlet omleggingstilskudd blir 500 kr/daa omlagt areal. Enkelte har valgt å legge om bare arealet uten å legge om husdyrholdet. Dette gir en miljøeffekt, men ingen glede for forbrukeren gjennom økologiske produkter.

Det er en større utfordring å legge om både areal og husdyrhold enn bare arealet. Ofte må det foretas investeringer for å tilfredsstille regelverket knyttet til økologisk husdyrhold. For eksempel for sau er det krav om større liggeareal pr sau enn i konvensjonell drift. I storfehold er det ikke lov med spalteplass. Også husdyra må gjennom en karenperiode før de blir godkjent som økologiske. I denne perioden får en ikke merpriser for produktene og heller ikke de ekstra tilskuddene til økologisk landbruk.

For å stimulere til mer omlegging av økologiske husdyr og få mer norsk produksjon av økologisk melk, kjøtt og egg, samt lette den økonomiske byrden i karenperioden foreslår **Jordbrukets forhandlingsutvalg at de økologiske husdyrtilskuddene gis under karenperioden.** Det anslås et behov på 4 mill. kroner.

I tillegg foreslår forhandlingsutvalget å styrke de økologiske tilskuddene til husdyrproduksjonen særskilt ved følgende satsendringer:

- Melkeku: 200 kr. pr. dyr i alle soner
- Ammeku: 100 kr pr. dyr i alle soner
- Andre stofe: 50 kr. pr. dyr i alle soner
- Sau over et år: 40 kr. pr dyr i alle soner
- Melke- og ammegeit: 10 kr. pr dyr i alle soner
- Økologisk lammeslakt 10 kr. pr. dyr

Omleggingstilskudd veksthus

Veksthusprodusenter har særlig store utfordringer i tomat og agurk med høye produksjonskostnader til arbeid, energi og gjødsling. For veksthus er det i dag ikke noe ekstra tilskudd som stimulerer til økologisk veksthusproduksjon. Arealtilskuddet på 1000 kr/daa treffer

ikke veksthusprodusenter, da arealet i dekar blir temmelig lite. **For å likestille veksthusproduksjon med frilansgrønnsaker og få flere veksthusprodusenter til å legge om til økologisk produksjon, foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg å innføre et omleggingstilskudd til økologisk veksthusproduksjon på 15 kr/kvm veksthusareal.**

Økologisk korn

For lite norskprodusert økologisk korn er fortsatt en flaskehals for det økologiske landbruket i Norge. Det er størst underskudd på økologisk kraftfôr, men det er også et behov for mer matmel av god kvalitet til bakerindustrien. Det blir i 2008 betalt en merpris for økologisk korn fra kr. 0,70,- til kr. 0,85,-, avhengig av kornsort og firma.

Det ble innført mange tiltak for å bedre vilkårene for økologisk kornproduksjon i jordbruksoppgjøret 2008. Dette innebærer økt arealtilskudd til grønngjødsling og arealer for krossing av korn, økt prisnedskrivningstilskudd for korn og etablering av kampanje for økt økologisk kornproduksjon gjennom en forhøyet sats på arealtilskuddet på 100 kr/daa i 2011 og 2012. Det meldes om økende interesse for å legge om til økologisk kornproduksjon. **For å stimulere til at flere faktisk legger om, og at det totale volumet av økologisk korn øker, mener Jordbrukets forhandlingsutvalg det nå bør legges insentiver på mengde produsert vare og i mindre grad på areal.**

I regelverket for grønngjødsling heter følgende:

”Inntil 50 pst. av foretakets økologisk drevne arealer i vekstgruppene korn, potet, grønnsaker, frukt og bær kan nyttes til grønngjødsling og samtidig være berettiget arealtilskudd. Foretak som finner det hensiktsmessig å bruke mer enn 50 pst. av økologisk drevet areal i vekstgruppen korn, potet, grønnsaker, frukt og bær til grønngjødsling kan søke Fylkesmannen om dispensasjon fra denne bestemmelsen, men det kan ikke gis arealtilskudd for grønngjødsling oftere enn hvert 3. år for samme areal.”

På arealer med stiv leire bør grønngjødselenga bli 2 år gammel for å gi god nok rotmasse og jordstruktur.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende for å stimulere til økt kornproduksjon og samtidig sikre økonomien blant økologiske husdyrprodusenter:

- **Arealtilskuddet for økologisk korn reduseres fra 300 kr/daa til 200 kr/daa. Det innføres et grunntilskudd for økologisk korn på 40 øre/kg korn. Dette vil stimulere til økt produksjon/god agronomi og samtidig dempe effektene av prisfall.**
- **Regelverket for bruk av grønngjødsling endres til at det ikke kan gis arealtilskudd for grønngjødsling oftere enn 2 av 6 år for samme areal.**
- **Videreføre og stimulere ytterligere for økt samarbeid mellom bruk med ensidig økologisk korndyrking og bruk med husdyr gjennom bruk av utviklingstiltaksmidler.**

Veiledning.

Det er viktig at de som legger om lykkes. Bedre kunnskap om hva økologisk landbruk innebærer i forkant av avgjørelsen om omlegging kan bidra til at bønder som ikke er skikkelig motivert lar være å legge om, samtidig som de som velger å legge om vet mer om hva de går til og dermed mestrer den økologiske driften bedre.

Det foregår en god del på veiledningssiden for økologiske bønder, mye i regi av Norsk Landbruksrådgiving (NLR) med støtte av midler over Utviklingstiltakene for økologisk landbruk. Veiledningstiltakene utgjør 13,5 mill. kroner i 2009, mot 7,7 mill. kroner i 2008. Ca 1/3 av midlene til utviklingstiltak går til veiledningsprosjekter.

Det største prosjektet er Økologisk veiledningsprosjekt, som omfatter Gratis førsteråd for omlegging til økologisk drift (GFR), Rådgivingsavtaler og dyrkingsgrupper, alt i regi av Norsk Landbruksrådgiving.

Gjennom GFR gis konvensjonelle bønder et tilbud om gårdsbesøk der en rådgiver vurderer muligheter og begrensninger på gården med tanke på økologisk drift.

Rådgivingsavtale er et tilbud til gårdbrukere som ønsker en tettere oppfølging i vurdering av, og arbeid med, økologisk drift på gården. Gårdbrukere som velger å legge om, eller har lagt om til økologisk drift, kan her få oppfølging med grundig og fullstendig rådgivning.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at:

- **Gratis førsteråd videreføres. Det avsettes 1,3 mill. kroner av ledige midler som ekstra bevilgning til GF for 2009.**
- **Tilbudet om rådgivingsavtaler utvides til å gjelde for 5 år.**
- **Tilbudet om dyrkingsgrupper videreføres**
- **Det utarbeides et enkelt ”faktaark” som viser til krav ved omleggelse**

Andre forslag

Økologisk drift er mer ekstensiv og fører til lavere avlingsnivå. Dette gir behov for større areal til fôrproduksjon og beite enn ved tilsvarende konvensjonell drift. Potensialet for å bli avkortet i tilskudsberettiget areal er større for økologiske produsenter enn andre.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende tiltak:

- **Mattilsynet må gjøre en faglig vurdering av om kravet til liggeareal for småfe er godt nok begrunnet med hensyn på dyrevelferd og norske forhold.**
- **Faktorene for avgrensninger i tilskudsberettiget grovfôrareal settes 20 prosent høyere for de som har Debiogodkjent areal- og husdyr.**
- **En ekstra kvoteramme i mjølkeproduksjon på 4 mill. liter også for 2010, til fordeling til økologiske bruk gjennom den statlige salgsordningen. Det åpnes i tillegg for nyetablering av økologiske melkeproduksjonsbruk. Deler av kvoterammen bør prioriteres til nyetableringer i husdyrfattige områder, ungdom og til rovdyrutsatte områder.**

7.4 Rekruttering/Ungdomspakke

Forhandlingsutvalget ønsker som en hovedsatsing ved dette jordbruksoppgjøret å prioritere unge og arbeidsvillige kvinner og menn som vil gå inn i jordbruket. Det er de unge som er fremtiden. Ved å gi unge bønder gode vilkår, vil effekten bli økt rekruttering, som igjen kan sikre landbruket og distriktene i hele landet.

Den nylig fremlagte odelsbarnsundersøkelsen fra Landbrukets Utredningskontor viser at stadig flere odelsbarn er usikre på om de skal ta over. I 1996 sa nærmere 70% at de skulle ta over gården, i dag er det kun 54% som svarer det samme. Gjennomsnittsalderen for å ta over landbrukseiendom er 52 år for kvinner og 45 år for menn. Unge mennesker i dagens samfunn sier at de ønsker å investere i fremtidsrettede produksjoner og produksjonsmåter, og de ønsker bedre ordninger for ferie, fritid og sykdom. Gode ordninger for tilleggs- og videreutdanning, gode svangerskaps- og barselsordninger, gode fagmiljø m.m. er også gjentatte ønsker fra ungdom.

Dette er tall og opplysninger som tilsier at noe må gjøres for at ikke norsk landbruk skal bli nedlagt pga manglende rekruttering. Konkrete virkemidler må settes inn for å øke inntektene, for å bedre velferdsgodene og for å bedre investeringsmulighetene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår

- **Et rekrutterings/ungdomstilskudd på 50 000 kroner pr. år i 5 år for nye brukere. Tilskuddet trer i kraft f.o.m. 2009. Eiendommen må være overdratt til ny bruker innen vedkommende fyller 35 år for å få rett på støtte i 5 år. Det settes av 25 mill. kroner for ordningen i 2010.**
- **Kravet om personlig bo- og driveplikt må være oppfylt.**
- **En generell styrking av velferdsordningene, jfr kap 6.4**
- **Et forsterka generasjonsskiftetilskudd/lån til personer under 35 år gjennom midler fra Innovasjon Norge, jfr. kap 6.3**

Tabell 20 Omsetning av landbrukseiendommer til aktive brukere under 35 år i 2007

	Omsetninger i alt 2007	Alder på ny bruker	
		1 - 29 år	30 - 34 år
Hele landet	8 746	809	763
Næringsaktivitet:			
Aktiv drift jord- og skogbruk	656	98	121
Aktiv drift bare jordbruk	802	111	127
Aktiv drift bare skogbruk	1 447	170	123
Uten aktiv drift	5 841	430	392

7.5 Korn, kraftfôr og mel

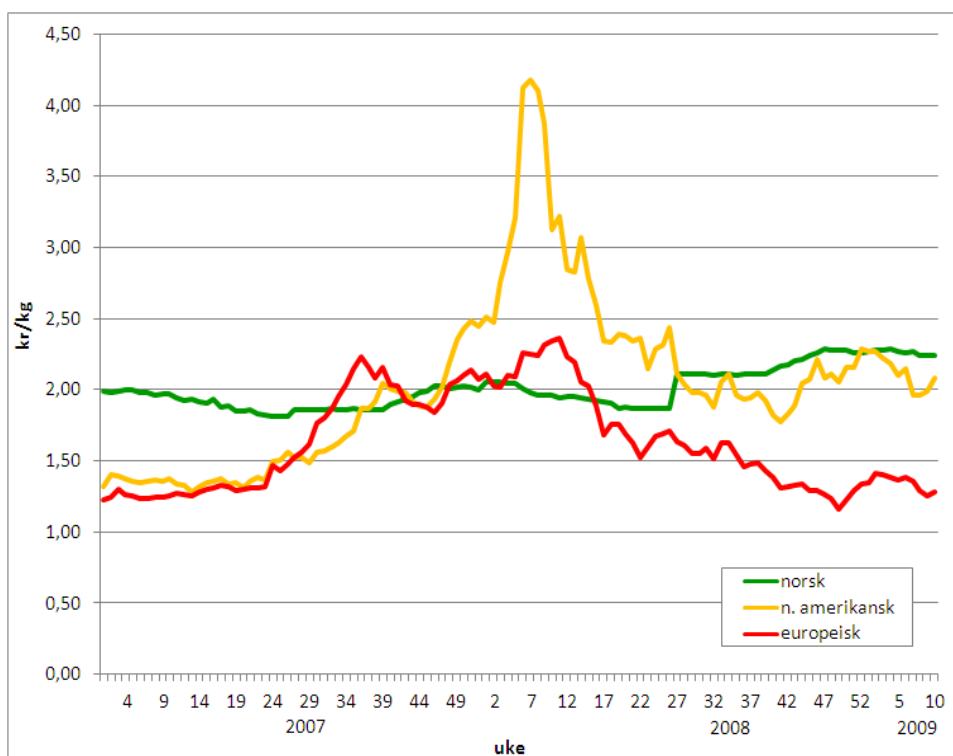
Markedssituasjonen

Variasjoner i dyrkingsforhold gir store utslag i avlingsmengder. Etter svært lave fôrkorn-avlinger i 2007/08-sesongen med kun 786.000 tonn fôr omdisponering av mathvete, prognoseres det for 2008/09 med 1.171.000 tonn forkorn. Årsaken er generelt sett høyt

avlingsnivå sammen med at ugunstige innhøstingsforhold ga svært lav matandel på hveten. Den høye tilgangen på førkorn vil trolig resultere i overlagering av et visst kvantum til neste sesong. Kornarealet er imidlertid svakt fallende. Overskuddet inneværende sesong skyldes ekstreme innhøstingsforhold og normalsituasjonen antas fortsatt å være underdekning av norsk korn.

Kornprisene internasjonalt har falt kraftig tilbake etter fjorårets rekordnoteringer men fortsatt er prisen høy sammenlignet med gjennomsnitt siste 10 år. 6.1 viser utvikling i hvetepreis

Alle priser er i NOK per kg. Internasjonale priser er omregnet til NOK ved bruk av valutakurser fra Norges Bank den aktuelle uken. Kornprisene er eksportpriser innhentet fra International Grains Council. Prisene er FOB, dvs. ikke tillagt fraktkostnader for skiping til Norge.

Figur 3 Utvikling i hvetepriser

Nordamerikansk hvete: Gjennomsnitt av pris på hvetesortene canadisk CWRS og amerikansk DNS.

Europeisk hvete: Gjennomsnitt av tysk B-hvete og fransk Grade 1 fra Rouen.

Norsk mathvete: Ukentlig oppnådd noteringspris, korrigert for PNS (prisnedskrivning) og håndteringskostnader. Noteringsprisen er innhentet fra Norske Fellekjøp (markedsregulator for korn)

Inntektsmuligheter for kornprodusenten

Referansebruksberegningene for korn viser at vederlag til arbeid og egenkapital inkludert inntektsvirkningen av jordbruksfradraget i 2009 vil være på om lag samme nivå som i 2007. Det er spesielt for de minste kornbrukene en ser en negativ utvikling.

Kornprodusentene får inntektene i stor grad fra to hold; pris per kg levert korn og arealtilskudd korn. Med den særskilte internasjonale markedssituasjonen som var i fjor, var det god anledning til å heve kornprisen og videreføre den ut i verdikjeden. I år ser vi derimot at det har vært en betydelig prisnedgang på det internasjonale markedet og det nasjonale markedet har stagnert. Dette har medført at det nå er vanskelig å ta ut i markedet de økte målprisene som følge av fjorårets forhandlinger på enkelte produkter. Det betyr videre at det i år er lite rom for å øke inntektene til kornprodusentene ved hjelp av økt målpris på korn som en må ta ut i en allerede prispressa verdikjede. Alternativet til å heve målpris i dagens system er da å heve arealtilskuddet for korn. Slik Jordbrukets forhandlingsutvalg ser det, kan også dette by på problemer. Per i dag er det allerede en stor differanse mellom tilskuddene til grovfôrareal og til kornareal. I områder der både korn- og grasproduksjoner er aktuelle, medfører de store differansene i arealtilskuddene en uønska tilpassning av produksjonen. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det blir produsert mer korn enn hensiktsmessig i forhold til jordas egenskaper i disse områdene. Forhandlingsutvalget ønsker derfor ikke å stimulere til en enda større differanse mellom gras- og kornarealene.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener en må finne nye løsninger som sikrer kornprodusentenes økonomi, men som samtidig hindrer at det går på bekostning av husdyrprodusentenes økonomi. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår derfor at det innføres et grunntilskudd for korn på 7 øre/kg fra 01.07.2009 som utbetales i 2010.

7.5.1 Prisnedskrivningstilskudd

I forskrift om pristilskudd i landbrukssektoren §1 står det at blant annet prisnedskrivningstilskuddet har som formål å:

”øke inntekter, redusere kostnader og utjevne distriktsforskjeller i produksjon og omsetning av jordbruksprodukter i tråd med de målsetninger Stortinget har fastsatt.”

Forhandlingsutvalget forutsetter at det skal være lønnsomt å produsere korn her i landet, men samtidig må det også være lønnsomt å ta i bruk det kornet vi produserer som innsatsfaktor i husdyr- eller matmelproduksjonen gjennom etablerte fordelingskanaler.

Landbrukets utredningskontor har på oppdrag fra Norges Bondelag, NHO Mat og Bio og Norske Felleskjøp gjennomført en spørreundersøkelse på omfanget av hjemmemaling. Omfanget per i dag utgjør om lag 1-2 % av den samla kornproduksjonen, noe som er relativt beskjedent. Undersøkelse viser derimot en vekst i interessen for hjemmemaling, og en kan spore en endringsvilje som vil føre til et økt omfang av hjemmemaling.

Prisnedskrivningstilskuddet for korn ble i fjorårets avtale redusert med 6 øre/kg og målprisen for korn økte med 20 øre/kg. Til sammen la dette grunnlag for økte kraftfôrpriser på 26 øre/kg som skulle betales av markedet. I tillegg vil målprisen på korn økes med 13 øre/kg fra 1. juli i år som følge av økte gjødselpriser. 1/3 av virkningen av denne økningen er allerede kompensert ved økte målpriser for kjøtt, melk og egg.

Dagens markedssituasjon gjør det vanskelig å oppfylle kravet om at kostnadsøkningene skulle videreføres ut til forbrukerne. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at prisnedskrivningstilskuddet er et godt og målrettet tilskudd som er helt i tråd med

forskriften om pristilskudd i landbrukets formål. For å hindre ytterligere kostnadsøkninger for husdyrprodusentene i 2010 foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg at prisnedskrivningstilskuddet økes med 8,7 øre/kg for å kompensere virkningen av økte kraftfôrpriser i 2010 og hindre økt interesse for og bruk av hjemmemaling. Gjennom dette tiltaket forutsetter forhandlingsutvalget at kraftfôrprisen i gjennomsnitt har samme pris i 2009 som i 2010.

7.5.2 Avgift på urea

Urea gir økt avsetningsmulighet for norsk korn og konkurrerer dermed ikke med norsk produksjon av karbohydratvare. Urea inneholder ikke protein men stimulerer dyras egen proteinsyntese gjennom tilførsel av nitrogen. Økt bruk av urea til drøvtyggere kan gi økt rom for norsk korn i kraftfôret og vil i en viss utstrekning redusere behovet for importerte proteinformidler og dermed også redusere problemer knyttet til tilgang av GMO-fri vare. Urea bør derfor likebehandles med vitaminer, enzymer og mineraler og ikke med proteinråstoff. Alle aktører har anledning til å benytte urea i sin kraftfôrproduksjon dersom de ønsker det. Avgiftsfritaket påvirker dermed ikke konkurranseforholdet mellom aktørene i kraftfôrbransjen.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å avvikle avgiften for urea.

7.5.3 Matkorntilskudd

Hensikten med matkorntilskuddet er å øke preferansen for norsk korn som råvare i industrien. Spesielt er dette tilskuddet viktig i perioder med overskudd av norsk korn. I et normalår er den norske andelen av matmel om lag 80 %. I fjor når verdensmarkedsprisene til tider lå over norske kornpriser, var interessen for norsk korn stor. Dette viser at det ofte er pris og ikke kvalitet som er avgjørende for avsetningen av norsk korn.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det ikke er behov for å endre matkorntilskuddet.

7.5.4 GMO-fritt kraftfôr

Norske myndigheter og norsk landbruk og næringsmiddelindustri har en omforent kvalitetspolitikk som blant annet innebærer at norsk planteproduksjon, husdyrproduksjon og matindustri ikke benytter genmodifiserte råvarer. Denne politikken ligger fast. Vi har i de siste år registrert at det i Europa er en utvikling der flere regioner velger samme strategi som Norge, og erklærer at all landbruks- og matproduksjon, herunder råvarer til husdyrfôr, skal være non-GMO. Videre registrerer vi at flere land, herunder Tyskland og Østerrike, etablerer "negativ" non-GMO merking, dvs. at matvarer merkes med at de ikke er produsert med genmodifiserte råvarer.

Disse utviklingstrekk er interessante. I Norge har vi god tilgang til informasjon om politikkutviklingen når det gjelder genmodifisering i regi av i EUs organer gjennom rapportering fra Brussel. Videre har vi gjennom norske markedsaktører i fôrproduksjon og handel god oversikt over tilgang og kostnader knyttet til tilbudssituasjonen for non-GMO landbruksråvarer (soya og mais). Imidlertid har vi liten helhetlig oversikt over

markedsutvikling og utviklingstrekk i forbrukerpreferanser mht til genmodifiserte matvarer i Europa, noe som over tid vil påvirke utviklingen i vårt marked.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår derfor at partene i jordbruksoppgjøret igangsetter et arbeid i regi av SLF og KSL Matmerk for å følge markedsutviklingen mht. non GMO i Europa og vurdere om det kan være aktuelt på myndighetsnivå eller på annen måte å knytte seg til nettverket av non GMO regioner som er under utvikling i Europa.

7.5.5 Oppsummert tiltak korn

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende tiltak for korn:

- **Det innføres et grunntilskudd for korn på 7 øre/kg**
- **Prisnedskrivningstilskuddet for korn økes med 8,7 øre/kg**
- **Det opprettes et beredskapslager, jfr. Kap 3**
- **Avgiften for urea avvikles**
- **Kulturlandskapstilskuddet økes med 6 kr/dekar.**

7.6 Frukt, grønt og potet

Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter

Ved siste jordbruksoppgjør ble kvantumsgrensene og maksimalbeløpene økt med 5 mill. kroner tilsvarende 25 %. Tilskuddet er viktig for å stimulere til kvalitetsproduksjon og for å opprettholde fordelingen av frukt- og grøntproduksjonene i Norge.

Forhandlingsutvalget foreslår å øke alle satser og maksimalbeløpet med 10 %.

Kvantumsavgrensingen skal ikke endres. Distriktstilskuddet til poteter i Nord-Norge på 1,05 kr/kg foreslås videreført.

Prisnedskrivning av potetsprit (73.21)

Gjennom avrensordningen har HOFF Norske Potetindustrier forpliktet seg til å avta avrenspoteter og reststivelse fra bedriftene som inngår i markedsordningen for poteter.

Utvalget mener at avrensordningen er viktig for norske potetprodusenter og at ordningen fortsetter på samme nivå som nå.

Når det gjelder nærmere bestemmelser om hvordan prisdifferensieringen i løpet av året skal håndteres jf. tilleggsprotokoll av 15. oktober 2008 foreslår Forhandlingsutvalget følgende:

- **Dagens maksimalsats på kr 9,50 videreføres og totalrammen opprettholdes**

Ved sesongslutt rapporterer HOFF til SLF gjennomsnittlig utbetalt avrenspris.

Dersom dette avviker fra det som er fastsatt i jordbruksavtalen etterbetaler HOFF dette til produsentene.

Etterbetaling av prisnedskrivingsbeløp på potetsprit for 2007-sesongen

Prisnedskrivingsbeløp potetsprit utbetales a-konto tre ganger pr år. Hoff dokumenterer i ettertid forbruket med revisorbekreftet oppgave innen 1. mars påfølgende år. Hoff har mottatt hele tilskuddet og videreført til Strand Brænderi for deres produksjon av råsprit og

til Arcus for rektifikasjon. I 2007 var det oppstart av vårt rektifikasjonsanlegg på Gjøvik og HOFF leverte både råsprit og rektifisert sprit. I HOFF sitt sluttregnskap for 2007 sesongen framgikk det ikke tydelig at deler av HOFF sitt eget volum var rektifisert. Fra SLFs side ble dette oppfattet som om en ikke hadde produsert det forutsatte kvantum og et beløp på kr 621.096 ble trukket i andre a kontoutbetaling i 2008. Den faktiske utbetalingen til prisnedskrivning av potetsprit i 2008 ble dermed 621.096 kroner lavere enn bevilgningen avsatt av avtalepartene. HOFF oppdaget først den manglende utbetalingen i forbindelse med revisjonen av regnskapet for 2008 februar 2009. HOFF har i ettertid tatt opp dette med SLF. SLF har i sin tur drøftet dette med LMD og melder tilbake at disponering av ubrukte midler fra 2008 er en jordbruksavtalesak og må behandles av avtalepartene. **Forhandlingsutvalget ber derfor om at det ved disponering av ubrukte midler fra tidligere avtaler blir påsett at manglende utbetaling til prisnedskrivning for potetsprit for sesongen 2008 etterbetales til HOFF i tråd med bevilgningen.**

Areal- og kulturlandskapstilskudd (74.17)

Det er ikke samme stordriftsfordeler for en som produserer et gitt areal frukt og bær i kombinasjon, som en som produserer det samme arealet med bare den ene veksten.

Forhandlingsutvalget foreslår at:

- 1. Arealtilskuddet for frukt og bær splittes i 2 ordninger, en for hver vekstgruppe.**
- 2. Arealtilskuddet for potet økes med 50 kroner i alle soner**
- 3. Arealtilskuddet for grønnsaker og frukt og bær økes med 75 kr/daa i hhv intervallet 0-60 dekar og 0-40 dekar**

Avsetningstiltak (70.11)

Mulighetene for markedsregulering på grøntsektoren omfatter i dag poteter og epler. Forhandlingsutvalget går inn for at midler til markedsregulering opprettholdes for å ha mulighet for å sikre en best mulig produsentøkonomi.

GrøntProdusentenes Samarbeidsråd (GPS) utfører etter Forhandlingsutvalget sin mening et svært viktig arbeid for grøntsektoren. Midler til virksomheten i GPS og markedsreguleringen finansieres gjennom postene kollektiv dekning av omsetningsavgiften på grøntsektoren på 10 mill. kr. og andre avsetningstiltak for hagebruk og poteter på 3,9 mill. kr.

Forhandlingsutvalget foreslår at bevilgningen til disse postene økes med 0,7 mill. kr.

Tilskudd til kvalitetstiltak (77.15)

Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker (OFG)

Forhandlingsutvalget prioriterer felles markedsføring av grønne produkter høyt, og er positive til jobben som OFG gjør. OFG finansieres hovedsakelig via den kollektive omsetningsavgiften og en egen post i jordbruksavtalen. **Utvalget foreslår å styrke OFG gjennom at de samlede bevilgninger til OFG økes med 1 mill. kr.** Så lenge OFG

finansieres av norske midler forutsettes det at deres arbeid rettes mot å profilere norske produkter.

Opplysningskontoret for Blomster og Planter (OBP) er i dag finansiert av produsentene selv. OBP er det eneste organ som driver systematisk markedsføring av norske blomster og planter. **Det foreslås derfor at det bevilges 0,5 mill. kr til dette arbeidet.**

Forhandlingsutvalget er videre opptatt av at de ulike opplysningskontorene i landbruket samarbeider godt.

Utvikling av plantemateriale

For 2008 er det bevilget 9,2 mill. kr til denne posten over jordbruksavtalen.. Formålet med midlene er å sikre norsk hagebruk tilgang på plantemateriale av høy kvalitet som er kontrollert for skadegjørere og med egenskaper tilpasset norske forhold.

Forhandlingsutvalget ber om at bevilgningen økes med 0,5 mill. kr til 10 mill. kr. I forhold til organisering av virksomheten er utvalget opptatt av at man må få mest mulig igjen for de innsatte midler.

Statskontrollert settepotetavl

Bevilgningen til statskontrollert settepotetavl over jordbruksavtalen er på 5,74 mill. kr. i 2008. Formålet er å bidra til høy bruk av statskontrollerte settepoteter av god kvalitet.

Utvalget ber om at bevilgningen økes med 0,5 mill. kr slik at potetprodusentene kan sikres tilgang på friske settepoteter av de ønskede sorter til en akseptabel pris.

Produsentsammenslutninger

Det brukes 0,8 mill. kroner for å stimulere til etablering og drift av produsentsammenslutninger innen potet- og grønnsakproduksjonen. Forhandlingsutvalget er positive til dette, og **foreslår at denne bevilgningen holdes uendret.**

Epler til industriell foredling.

Forbruket av norske epler i industrien lå i 2008 på vel 7000 tonn/år. Dette inkluderer både epler til konsentrat og til fersk juice. Gjennom Konservesordningen importeres det ca 9000 tonn eplekonsentrat i året, og dette tilsvarer omtrent 72 000 tonn epler. I tillegg importeres det både konsentrat og drikkeklar eple- og annen fruktjuice utenfor Konservesordningen.

Det vises til sluttprotokoll fra fjorårets jordbruksoppgjør:

”I forbindelse med fjorårets jordbruksoppgjør ble det foretatt en utredning om alternative produksjonsformer og teknologier, markedsmessige forhold og interessen i næringen for produksjon av epler til industriell foredling. Utredningen viser at etterspørselen etter ferskpresset juice øker i markedet og at det er identifisert betalingsvillighet i alle ledd i verdikjeden. Det er likevel behov for ytterligere avklaringer bl.a. knyttet til økonomi og interesse for denne produksjonsformen blant produsenter og industrien. Partene er derfor enige om at det nedsettes et utvalg der produsenter og industri er representert, og der Norges Bondelag leder utvalget.”

Utvalget har i sin rapport konkludert med følgende:

- norsk produksjon må i større grad enn i dag kunne ta del i veksten i forbruket av fruktbaserte drikkevarer.
- det er behov for en generell styrking av fruktdyrkernes økonomi.
- norsk frukt må kunne videreføres i Norge og fruktneringa bør bidra i utviklingen av nye merkevarer og produkter
- det er realistisk å øke forbruket av frukt til industrien fra ca 7 000 til minst 10 000 tonn pr år i løpet av en 5-10 års periode ved
 - en økt andel av den totale fruktproduksjonen går til industrien,
 - ved at den totale fruktproduksjonen øker
 - ved at det satses på spesialplantinger.

Som tiltak foreslår utvalget følgende:

- en generell styrking av økonomien i fruktproduksjonen gjennom
 - økte arealtilskudd, herunder fjerne grensen på 40 dekar
 - splitte vekstgruppen frukt og bær
 - etablere innfraktilskudd for frukt og bær både på konsum og industrifrukt (fra produsent til foredlingsanlegg
 - investeringstilskudd til kjølelager
- innføring av pristilskudd til industrifrukt
- etableringstilskudd til fruktfelt.
- endringer Konserverforskriftens innhold og praktiseringen av denne.
 - *med enten et kvotetak eller en bedre sammenheng mellom bruk av norsk råvare og størrelsen på den tollfrie kvoten,*

Jordbrukets forhandlingsutvalg er på nåværende tidspunkt ikke innstilt på å innføre andre nye tilskudd enn etableringstilskudd til fruktfelt, jfr. Kap 6.3, for å stimulere til ny spesialisert press-eple produksjon. Forhandlingsutvalget ønsker primært å styrke konsumepleproduksjonen, for på den måten også få bedre og mer epler til industriell bearbeiding.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende:

- **7 mill. kroner til etableringstilskudd til frukttrefelt, jfr. Kap 6.3**
- **Arealtilskuddet for frukt og bær splittes i 2.**
- **Etablering av investeringstilskudd til kjølelager innenfor LUF. Det avsettes 3 mill kr i 2010. Tilskuddet kan dekke inntil 30 % av kostnadene og gis til fruktlager godkjent for fruktlagertilskudd (post 77.17). Dette vil**
 - **Bedre kvaliteten**
 - **Øke mulighetene for å levere egnet frukt til industriell formål**
- **Tilskudd til fruktlager økes med 1 mill. kroner fra 8 mill. kroner til 9 mill. kroner**

7.7 Kjøtt og egg

Vi har i 2009 en betydelig underdekning i det norske markedet på norskprodusert mørkt kjøtt – sau/lam og storfekjøtt. Dette har medført import av produkter som vi har de beste forutsetninger for å produsere i Norge. Landet vårt er et gras og beiteland, men vi tar ikke ut det potensialet vi har. I 1950 tok vi ut om lag 700 mill forenheter på utmarksbeite, mens vi i dag tar ut om lag 300 mill. forenheter. Det er store forverdier som ikke utnyttes i dag, ikke minst i fjellet. Dette er sterkt medvirkende til at Norge gror igjen.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener den viktigste årsaken til underdekningen av de mørke kjøttslagene storfe- og sau, ligger i den svake økonomien. Det er en stor utfordring å få opp produksjonen. Dette forholdet må vies spesiell oppmerksomhet ved årets forhandlinger. **Forhandlingsutvalget vil også i årets oppgjør prioritere de grovfôr-baserte kjøttslagene.**

7.7.1 Storfekjøtt

Innenfor storfeholdet går antall mordyr svakt nedover, noe som igjen fører til et stadig mindre antall kalver til påsett og kjøttproduksjon. I rapport 03/2007 fra Landbrukets Utredningskontor har en prognosert storfekjøttmarkedet fram til 2012. Rapporten indikerer at underdekningen vil øke til et sted mellom 16.500 tonn og 20.500 tonn.

I tillegg til rene økonomiske forhold kan underdekningen forklares med:

- mange bruk som kjøpte inn kalv for å føre fram til slakt, sluttet med denne produksjonsformen da det var overproduksjon i 1999/2000
- en rekke melkeprodusenter har solgt melkekvota, og også sluttet med kjøttproduksjon
- melkeprodusenter har kjøpt kvote, der de innenfor et gitt bygningsareal har økt antallet melkekyr og redusert antall okseslakt
- melkeprodusenter som bygger nytt er i ferd med å spesialisere seg på melkeproduksjonen, dyr som ikke trengs til egen rekruttering selges som livkalv
- økt etterspørsel av storfekjøtt pga. økt privat konsum og et høyere innbyggertall. Denne forventes å bli noe dempet kommende år.

Forhandlingsutvalget ser meget alvorlig på den dårlige forsyningen av norsk storfekjøtt. En av de politiske hovedsatsingsområdene i Stortingsmelding nr. 19 (1999-2000) er å *”produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser”*

”Jordbruket er en langsiktig næring som utnytter naturressurser og biologiske prosesser i produksjon av mat og andre goder. Oppbygging av en jordbruksproduksjon vil være avhengig av kompetanse, egnede areal, egnet teknologi, innsatsfaktorer og infrastruktur. En oppbygging av dette er vanskelig og svært tid- og kostnadskreven. Kontinuitet er derfor viktig. Regjeringen vil internasjonalt arbeide for å ivareta disse interessene. Det innebærer å sikre et nasjonalt politisk handlingsrom som gir muligheter for jordbruksproduksjon i hele Norge.”

Forhandlingsutvalget mener det fortsatt må stimuleres til økt produksjon av storfekjøtt. Det er vanskelig å få rask effekt av tiltakene, fordi det tar lang tid å få

frem flere mordyr og lang tid fra mordyr bedekkes til kjøttet ligger tilgjengelig i handledisken for forbrukeren.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende tiltak i storfekjøttproduksjon:

- Målprisen økes med 1 kr/kg
- Husdyrtilskuddet til storfe økes med 113 kr/dyr til 900 kr/dyr
- Driftstilskudd for ammeku for foretak med mer enn 50 ammekyr økes med 18.000 kroner til 100.000 og øker med 360 kr/dyr for foretak med 6-49 ammekyr
- Distriktstilskudd kjøtt videreføres på samme nivå som i dag
- Utmarksbeitetilskuddet økes med 110 kr/dyr og det øvrige beitetilskuddet med 90 kr/dyr.
- Bunnfradraget på 3000 kr/foretak fjernes
- Kulturlandskapstillegget økes med 6 kr/daa til 197 kr/daa
- Arealtilskudd grovfôr økes med 13 kr/daa i intervallet 0-200 dekar for sone 1 og sonene 3-7.

I tillegg kommer betydelige økninger i bevilgningene til velferdsordninger og investeringsvirkemidler som også storfekjøttneringa vil nye godt av.

7.7.2 Sau og lam

Det er prognosert en underdekning i 2009 på 500 tonn av norsk sau/lam. Det er da korrigert for de fastsatte importkvoter. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at det må skapes økonomisk grunnlag for å produsere nok av de kjøttslagene vi har de beste forutsetningene for. Det betyr kjøtt produsert på gras- og beiteressurser. **Forhandlingsutvalget ønsker å stimulere ytterligere til beitebruk, spesielt i utmark.**

Gjennomsnittsbetsetningen i det norske saueholdet har 50 dyr over 1 år. Dette gjennomsnittet skyldes ikke først og fremst at norske saueholdere ikke har et ønske om å øke antall dyr i sine besetninger. Årsaken til at besetningene fortsatt holder seg på dette nivået er i hovedsak at mange saueprodusenter på Vestlandet og i dal- og fjellbygdene ikke har det nødvendige arealgrunnlaget eller ledig fjøs plass for å øke dyretallet. Vi vet riktignok at det etter hvert blir ledige jordbruksarealer fordi noen slutter, men i mange tilfeller er det i praksis ikke mulig å nytte disse arealene på en økonomisk hensiktsmessig måte i saueholdet. En økning i dyretallet som vil kreve investeringer i større bygningskapasitet, større maskinkapasitet for høsting av arealer og lengre transport av fôr er ikke mulig å forsvare i en produksjon med så begrenset økonomisk evne som saueholdet faktisk har. I tillegg vil færre, men ”større” produsenter sitte igjen med det samme ansvaret og arbeidet med ettersyn på beite, gjerdning, sanking osv.

Det er mulig å effektivisere saueholdet, akkurat som i andre produksjoner. Problemet er imidlertid at denne effektiviseringen må skje andre plasser enn der hoveddelen av dagens produksjon drives. Det er fullt mulig å drive med sau i stort omfang der arealgrunnlaget i gjennomsnitt pr. bruk er større enn der saueholdet drives i dag. Utfordringen er at da må saueholdet konkurrere med produksjoner som i lang tid har hatt en langt bedre lønnsomhet

enn saueholdet sjøl har hatt og har. Saueholdet vil neppe fortrenge mjølkeproduksjonen i de områder av landet der denne produksjonen drives og saueholdet vil definitivt ikke fortrenge effektiv planteproduksjon på flatbygdene med en helt annen arealproduktivitet og lønnsomhet. I tillegg vil tilgang på gode utmarksbeiter bli langt dårligere.

Saueholdet er først og fremst en produksjon for distriktene og da må også virkemiddel-systemet for å opprettholde produksjonen innrettes deretter.

Rovdyrutsatt områder og husdyrtilskudd sau

Besetninger som har store rovdyr tap taper ikke bare dyr på beite, men også husdyrtilskudd. Disse foretakene vil få en vesentlig høyere påsettprosent, slik at andelen av besetningen med voksne dyr over 1 år pr 1. januar er mye mindre enn for andre besetninger.

Eksempel:

Et foretak har en besetning med 100 v.f.sau. Pr. 1/1 har da besetningen 75 søyer over 1 år og 25 påsettlam. Husdyrtilskuddet utgjør 46.800 kroner og avløsertilskuddet ved ferie og fritid 29.100, til sammen 75.900 kroner. En sommer blir besetningen utsatt for store rovdyrangrep. 40 % av dyra (både lam og søyer) blir tatt av rovdyr. Pr 1/1 har besetningen fortsatt 100 v.f.sau, men den består av 45 søyer og 55 påsettlam. Husdyrtilskuddet blir nå 28.080 kr og avløsertilskuddet ved ferie og fritid 17.460, til sammen 45.900 kroner. Foretaket taper 30.000 kroner i forhold til en normalsituasjon.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende tiltak:

- **Målprisen for lam økes med 1 kr/kg**
- **Tilskudd til lammeslakt øker med 25 kr/lammeslakt for kvaliteter O eller bedre**
- **Distrikts- og grunntilskudd kjøtt videreføres på samme nivå som i dag**
- **Utmarksbeitetilskuddet økes med 40 kr/dyr og det øvrige beitetilskuddet med 30kr/dyr**
- **Bunnfradraget på 3000 kroner pr foretak fjernes**
- **Kulturlandskapstillegget økes med 6 kr/daa til 197 kr/daa**
- **Arealtilskudd grovfôr økes med 13 kr/daa i intervallet 0-200 dekar for sone 1 og sonene 3-7.**
- **Foretak med mer enn 30 % rovdyr tap gis unntak fra at kun voksne dyr er tilskuddsberettiget. For slike foretak settes antall tilskuddsberettigede dyr til 75 % av alle lam og voksne dyr pr 1. januar.**

Fotråte

Fotråte er en alvorlig smittsom sykdom som har store konsekvenser for dyrevelferd og økonomi i småfeholdet. Sykdommen er av myndighetene klassifisert som en B-sykdom fordi den kan ha stor samfunnsmessig betydning. Fotråte ble i 2008 påvist i Norge for første gang siden 1948. Fotråte forårsakes av bakterien *Dichelobacter nodosus*, i samspill med bl.a. faktorer som andre bakterier og fuktig miljø. Det finnes mange varianter av bakterien og det er stor variasjon i dens evne til å fremkalle sykdom (lav- og høyvirulente bakterier).

Næringa var tidlig ute med å ta et ansvar for bekjempingen av fotråte etter at stadig flere kliniske tilfeller med fotråte ble funnet utover sommeren i fjor. Avtalepartene sikret høsten 2008 finansiering av det prosjektet som næringa utviklet (Friske føtter) med i alt 18,6 mill. kroner fram til 01.07.2009. Det ble fordelt med en omdisponering av 4,6 mill. kroner over jordbruksavtalen og 14 mill. kroner finansiert med omsetningsavgiftsmidler. Omsetningsavgifta kan ikke brukes til sanering.

Prosjektet Friske føtter består av:

- Kartlegging av fotråte hos sau i hele landet.
- Sanering i flokker med fotråte.
- Gjennomføre forpliktende tiltak for å hindre resmitte av fotråte og generelt bedre smittebeskyttelsen og hindre spredning av andre smittsomme sjukdommer.

Resultater

Kartlegging som har skjedd i regi av Snu sauene og Mattilsynet fra mars 2008 til april 2009 har resultert i påvisning av bakterien *D. nodosus* i 453 flokker av totalt 4263 undersøkte flokker, med 278 117 søyer.

De svært alvorlige kliniske symptomene som ble observert i enkelte saueflokker i 2008 er et nytt klinisk bilde, som indikerer nye og aggressive (høyvirulente) varianter av fotråtebakterien. På den annen side er funn av bakterien i mange flokker over store områder, samt at bakterien påvises i flokker med lite eller ingen klinikk, en indikasjon på at mindre sjukdomsfremkallende (lavvirulente) varianter av bakterien er relativt utbredt i saueholdet og mest sannsynlig har vært til stede over lengre tid.

Videre er det foretatt undersøkelser av storfe i utvalgte flokker som viser en hyppig forekomst av *D. nodosus* i disse flokkene.

Resultatene av kartleggingen hos sau så langt, kombinert med at *D. nodosus* er utbredt hos storfe i undersøkte flokker, får konsekvenser for valg av strategi for prosjekt *Friske føtter* framover. **I den videre strategien for prosjekt Friske føtter vil hovedfokus være å stoppe utbredelsen av og bekjempe varianter av bakterien *D. nodosus* som gir klinisk sjukdom hos sau.** En viktig endring sammenlignet med det som var ambisjonen/målsettingen med prosjektet i oppstarten er synet på muligheten/behovet for å kunne utrydde bakterien som forårsaker fotråte. En har etter hvert innsett at det er en svært stor og trolig umulig oppgave og at det er mer å hente i å utvikle en såkalt differensiert forvaltningsmodell. Dette betyr at kartleggingsarbeidet må endres i retning av å avdekke de alvorlige kliniske tilfellene og bekjempe disse tilfellene først samt å drive forskning på hvorfor fotråtebakterien i noen tilfeller utvikler seg til klinisk sjukdom og i andre tilfeller ikke gjør det.

I det videre tar prosjektet sikte på å:

- kartlegge 1500 flokker både høsten 2009 og høsten 2010
- å kunne starte sanering i 65 nye flokker til høsten. Evaluering av resultatene i de 35 som er påbegynt er et viktig grunnlag for videre prosess. Neste år tas det sikte på å kunne sanere 125 flokker for fotråte.

I forhold til opprinnelig prosjektplan er budsjettet for 2009 redusert fra 25,7 mill.kr til 18,6 mill. kr, herav 7,3 mill. kr til sanering. Det skyldes hovedsakelig at prosjektet ønsker å evaluere og lære av erfaringene fra sanering som er påbegynt i 35 flokker, og starte opp sanering i 65 nye flokker til høsten i mot 295 i opprinnelig prosjektbeskrivelse. Budsjettet for 2010 er mer i samsvar med opprinnelig budsjett og er på 16,8 mill kroner, herav 9,1 mill. kr til sanering.

Prosjektet har nå gjennomført fase 1 og det er foretatt en foreløpig evaluering. Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter opp hovedtrekkene i evalueringsrapporten fra prosjektet Friske føtter, men gjennom den nye kunnskapen som prosjektet har gitt, ser forhandlingsutvalget et behov for å foreta noen ytterligere justeringer av kursen framover:

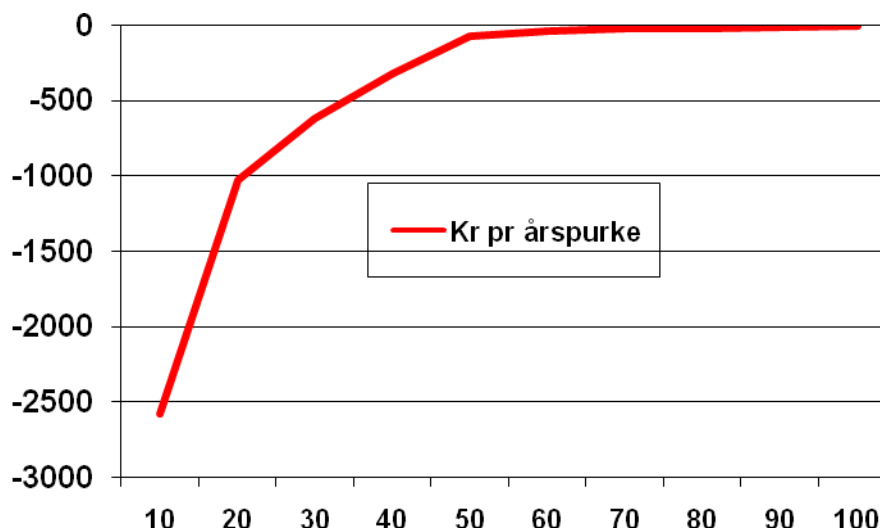
- **Bakterien er her og har sannsynligvis vært her i lengre tid. Den vil det ikke være mulig å utrydde. Sanering av hele besetninger bør kun skje helt unntaksvis, der noe annet ikke er dyrevelferdsmessig forsvarlig og/eller det ikke er mulig å bekjempe kliniske utbrudd uten en fullstendig sanering. Forhandlingsutvalget foreslår derfor å sette av 1 mill. kroner til sanering i 2009 (utover de 4,6 mill. kroner som allerede er bevilget) og 2 mill. kroner til sanering i 2010..**
- **Hovedfokuset framover bør være å sette inn tiltak/rådgivning for å**
 - bedre produksjonsmiljøet
 - unngå alvorlige kliniske tilfeller.
- **Det må forskes mer intensivt på hvorfor fotråtebakterien i noen tilfeller utvikler seg til klinisk sjukdom og i andre tilfeller ikke gjør det.**
- **På bakgrunn av den nye kunnskapen bør prosjektet foreta en ny vurdering av om det fortsatt er behov for å kartlegge fotråte hos sau i hele landet.**
- **Mattilsynet bør foreta en faglig vurdering av om det er mulig å oppheve båndlegging av besetninger som er fri for kliniske symptomer og som har gjennomført tiltak initiert av prosjektet (fotbad etc), selv om bakterieprøver fortsatt kan være positive.**

Ammegeit

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at ammegeiter telles som egen dyregruppe ved utmåling av produksjonstilskudd husdyr. Satsene for denne dyregruppen settes lik satsen for sau over 1 år.

7.7.3 Gris

I svineproduksjonen er det store skalaulemper. Store og rasjonelle enheter krever langt mindre arbeid per enhet, inntektene blir større grunnet puljetillegg og/eller spesialavtaler og kraftfôrkostnadene er lavest på grunn av kvantumsrabatter. Mindre besetninger får mindre betalt for kjøttet. Bare puljetillegget utgjør ca 1,60 kr/kg i prisforskjeller mellom små og store besetninger med smågrisproduksjon. En besetning på 20 årspurker vil ha 1.000 kr lavere dekningsbidrag per årspurke enn en besetning på 50 årspurker. I tillegg kommer langt høyere faste kostnader (avskrivninger) og høyere arbeidsforbruk per enhet hos de små enhetene.

Figur 4 Forskjeller i dekningsbidrag per årspurke i kombinert produksjon ut fra besetningsstørrelse

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at dagens tilskuddsystem langt fra kompensere for strukturulempene i norsk svineproduksjon. Dette kan være en viktig årsak til at mange mindre besetninger av svin har lagt ned produksjonen de siste åra.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at statistikken taler for en sterkere strukturprofil på tilskuddene til gris. Spesielt må en sette fokus på ”struktur”- og distriktsgrisen som er områder som har hatt en sterk nedgang i antall bruk og besetninger. Struktur- og distriktsgrisen er svært viktig for å opprettholde dagens slakteri- og tjenestestruktur.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår følgende tiltak i svinekjøttproduksjonen:

- **Husdyrtilskuddet for avlsgris i intervallet 1-35 avlsgris økes med 135 kr/avlsgris i Sør-Norge og med 138 kr i Nord-Norge.**
- **Distriktstilskuddet økes med 0,50 kr/kg på Vestlandet og Agder**
- **Bunnfradraget på 3000 kr/foretak fjernes**
- **Representantvaren for gris endres til å gjelde klasse E og S. Målprisen økes teknisk med 1,10 kr/kg, jfr kap 5.6.**

7.7.4 Fjørfe

Fra 01.01.07 ble målprisen for fjørfekjøtt fjernet og ble erstattet av en referansepris. I jordbruksoppgjøret i 2008 ble partene enige om at referanseprisen på kylling kun skal fastsettes med basis i prisuttaket på engrosnivå i foregående år, beregnet av SLF. Øvre prisgrense for kylling er + 10 %. Overstiges øvre prisgrense i mer enn 2 uker på rad, skal SLF innføre administrativ tollnedsettelse.

Siden ordningen startet og fram til nå, har det vært en sterk etterspørselvekst i markedet, noe som gjør det vanskelig å si noe om effektene på markedsregulering og priser. Prognosen for 2009 viser et styrt produksjonsunderskudd på -4.000 tonn kylling, som vil bli dekket opp ved hjelp av oppbygd lager. Nortura regner med at lageret for kylling har ønska balanse ved utgangen av 2009. Referanseprisen for kylling for avtaleåret 2008-2009

er 25,75 kr/kg. I følge SLF har noteringsprisen f.o.m uke 27 til uke 13 i snitt vært 27,24 kr/kg, med andre ord godt under øvre prisgrense som i samme periode er 28,33 kr/kg.

Nåværende situasjon viser at det også kan bli turbulent i markedet for kylling, selv om en i år har valgt å redusere volum framfor pris, er dette ikke nødvendigvis løsningen i eventuelt framtidige overskuddssituasjoner. Da vil kyllingen stå helt uten noen form for tiltak som kan hindre prisene i å falle og raskt etableres på tidligere nivå ved kontroll over markedsbalansen.

I rapporten som ble utarbeidet av arbeidsgruppen om markedsordningene for kjøtt og egg har en sett på prisstabiliteten når målprisen eventuelt blir fjernet for ett eller flere produkter og erstattet av en referansepris. Det vil si en tilsvarende situasjon som det er for kylling i dag. Arbeidsgruppa har foreslått en sikkerhetsmekanisme for å hindre at referanseprisen ikke blir påvirket i særlig grad av ett års ustabilitet i markedsbalansen. For dersom øvre prisegrense ble flyttet vesentlig ned som følge av betydelig overproduksjon i foregående år, og derav stor reduksjon i noteringsprisen, ville det hindre Nortura i å bruke noteringsprisen i markedsbalansering. Overproduksjon ett år bør ikke hindre høyere priser for jordbruket påfølgende år, dersom markeds situasjonen normaliseres igjen.

Arbeidsgruppa konkluderer med at det bør etableres et ”bunnfradrag” som trekkes fra før ny øvre prisgrense fastsettes.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at kyllingen får opprettet samme ”bunnfradrag” som er foreslått for de kjøttslagene som må ut av dagens målprisordning for å sikre prisstabilitet også for kyllingprodusentene og mulighet til å utnytte markedspotensialet optimalt.

7.7.5 Egg

Etter 31/12-2012 vil ikke de tradisjonelle bursystemene være tillatt brukt. Erfaringer fra Sverige og Finland viser at en omfattende omstilling av produksjonen gir utfordringer for markedsbalansen. I Sverige valgte mange produsenter å produsere med tradisjonelle bursystemer inntil de ble forbudt. Det skapte store svingninger i markedet. I Finland er det etablert et omstillingsprogram i samarbeid mellom myndighetene og produsentene for å unngå at man kommer i samme situasjon som i Sverige.

Hovedutfordringen er å begrense overproduksjonen før 2012 samtidig som en har tilstrekkelig produksjon etter 2012. Det er 630 produsenter som leverer egg til godkjente pakkerier. Gjennomsnittsbesetningen for disse er om lag 5000 høner. Fra 2012 blir tillatte driftsformer høns i løsdrift og høns i miljøinnredning. Pr oktober 2008 har om lag halvparten av produsentene lagt om til disse driftsformene. De aller fleste som legger om driftsformen øker produksjonsomfanget til den nye konsesjonsgrensa på 7.500 tonn. I en spørreundersøkelse foretatt blant Norturas produsenter hadde de omstilte produsentene en produksjon på i gjennomsnitt 7.170 høner.

	Omstilte høner	Gamle bursystemer	Totalt
Antall produsenter til godkjente pakkerier	243	387	630

Besetningsstørrelse	7.200	3.490	4.920
Produksjon, 1000 t	30	23	53

Forutsetter man at de som omstiller produksjonen framover produserer på i gjennomsnitt 7.200 høner, trengs det 190 bygninger til omstilte høner fram mot 2012, dvs ca 60 pr år for årene 2009, 2010 og 2011, forutsatt samme totalproduksjon som i 2008. I 2008 innvilget Innovasjon Norge støtte til 31 eggprodusenter til nybygg. Disse fikk 12,5 mill. kroner i investeringstilskudd (kr 400.000 i snitt) og 48,7 mill. kroner i rentestøttelån (1,57 mill. kr i snitt). For 2009 er det øremerket 10 mill. kroner til investeringstilskudd for eggprodusenter. **Innvilges like mange støtte de neste årene som i 2008 og ingen andre bygger uten tilskudd, vil en være i stand til å dekke opp en god del av eggmarkedet med norske egg etter 2012.**

Prognose 2009-2013

For 2009 er det utarbeidet en prognose for salg og produksjon på 53.250 tonn egg.

Forutsetter følgende:

- 1 % årlig vekst i etterspørselen etter egg
- 30 produsenter legger om til 7.200 høner årlig t.o.m. 2012
- Ingen omstilte produsenter slutter
- 20 ikke omstilte produsenter legger ned produksjonen årlig t.o.m. 2011
- 30 produsenter setter inn nye bur i eksisterende anlegg i 2011 og går ned 10% i produksjon.
- Ikke omstilte produsenter produserer 50 % i 2012

	Salg	Omst	Ikke omst	Produksjon	Avvik
2008	52,7	243	387	52,9	0,2
2009	53,3	273	337	53,6	0,4
2010	53,8	303	287	54,3	0,5
2011	54,3	363	187	54,6	0,3
2012	54,9	393	147	51,5	-3,3
2013	55,4	423	0	50,8	-4,6

Det vises til sluttprotokoll fra fjorårets jordbruksoppgjør:

”Landbruks- og matdepartementet vil endre forskriften slik at det blir forbud mot innsett av høner i tradisjonelle bur fra 01.07.11 og slik at alle verpehøns må holdes i bur som tilfredsstillende de nye kravene innen 31.12.12.

Partene er på dette grunnlaget enige om at aktørene i markedet har ansvar for at overgang til de nye bestemmelsene blir gjennomført på en smidig måte.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil ikke sette inn spesifikke tiltak knyttet til omlegging til nye bursystemer. Forhandlingsutvalget forventer at Innovasjon Norge fortsatt gir tilskudd og rentestøtte til eggprodusenter som ønsker å investere i nye anlegg.

Forhandlingsutvalget viser til at produksjonskostnadene knyttet til nye bursystemer er høyere enn i gamle system. Nortura har på grunnlag av dette, og ønske om å stimulere til omlegging, gitt pristillegg til produksjon fra de nye bursystemene. Dette er imidlertid ikke tatt ut i markedet, reflektert i målprisen eller rapportert inn til SLF. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at målprisen heves slik at kostnaden knyttet til produksjon i nye bursystemer kan reflekteres i målprisen.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår at målprisen økes med kr. 1,25 pr. kg. Den reelle virkningen av målprisøkningen for produsentene blir om lag 0,50 kr/kg, jfr. justeringen knyttet til nye bursystemer. På denne måten vil en legge til rette for at aktørene i markedet kan gjennomføre overgangen til de nye bestemmelsene på en smidig måte, jfr. Sluttprotokollen fra fjorårets oppgjør.

7.8 Birøkt

Det blir årlig omsatt 1570 tonn honning gjennom 3000 produsenter og 60 000 kuber.

Honningprodusentene i Norge har i flere år slitt med synkende lønnsomhet.

Pollineringsverdien som birøkterne genererer, utgjør anslagsvis 150 millioner i året, og er svært viktig for fruktproduksjonen. Dersom norsk honningproduksjon skal ha en framtid må det settes inntiltak for å bedre lønnsomheten i næringa. Dette vil være svært viktig for å kunne sikre fortsatt rekruttering til en næring der gjennomsnittsalderen på produsentene er faretruende høg.

Forhandlingsutvalget foreslår at det opprettes et kubetilskudd til birøktere etter samme modell som ammeku. Det gis et tilskudd på 30.000 kroner for mer enn 100 kuber. For produsenter med færre enn 100 kuber utmåles tilskuddet etter antall kuber, med en nedre grense på 5 kuber, Det settes en sats på 300 kr/kube. Det forutsettes at en oppfyller samme vilkår som er stilt i forskrift om erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon.

7.9 Produksjonstilskudd

7.9.1 Bunnfradrag

Jordbruksavtalen er en næringsavtale. For å avgrense at foretak uten næringsmessig tilknytning ikke skal kunne få tilskudd, trekkes alle foretak som mottar produksjonstilskudd 3.000 kroner gjennom et bunnfradrag, etter en reduksjon på 1.000 kr i 2007 og 1.000 kr i 2008. I tillegg ble det i 2004 innført krav om at foretaket må ha hatt minst 30.000 kroner pr år i omsetning for at jordbruksforetaket skal være berettiget produksjonstilskudd. Dette er senere redusert til 20.000 kroner. Gjennom

omsetningsgrensa har man definert hva som er næringsvirksomhet og jordbruksavtalens virkeområde.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det er unødvendig med 2 avgrensinger for jordbruksavtalens virkeområde. Forhandlingsutvalget foreslår derfor at bunnfradaget fjernes ved årets oppgjør

7.9.2 Avgrensing i produksjonstilskudd for pensjonister

I sluttprotokollen fra forhandlingsmøte 16.mai 2008 står det:

”Ved beregning av produksjonstilskudd til enkeltpersonforetak reduseres, med gjeldende regelverk, tilskuddet med 5 000 kr per år dersom foretakets innehaver er 68-70 år, og med 25 000 kroner per år dersom foretakets eier er over 70 år i utbetalingsåret. For 2008 utgjør denne reduksjonen 23 mill. kroner.

Partene er enige om å redusere avgrensingen i tilskuddet med 5 000 kroner per foretak. Det innebærer at avgrensingen fjernes for enkeltpersonforetak med innehaver 68-70 år, mens den reduseres til 20 000 kr per foretak hvor innehaver er over 70 år. Partene tar sikte på å avvikle denne avgrensningen ved forhandlingene i 2009.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår med bakgrunn i overstående tekst, å fjerne avgrensingen i produksjonstilskudd for pensjonister. Dette utgjør om lag 15 mill. kroner.

7.9.3 Husdyrregisteret som grunnlag for utbetaling av produksjonstilskudd

Ved jordbruksoppjøret i 1999 og 2000 ble det vedtatt at de skulle utredes hvordan husdyrregisteret (HR) kunne nyttes til utmåling av produksjonstilskudd for storfe. I jordbruksoppjøret 2008 ble partene enige om å følge tidsplan utarbeidet av Mattilsynet og SLF, for utvikling av hhv. en pilot for bruk av Husdyrregisteret og det forvaltningsopplegg for produksjonstilskudd som er nødvendig for bruk av registeret i tilskuddsutmålingen.

SLF har i sin ”Utredninger til jordbruksavtalepartene” for 2009 skissert en tidsplan for gjennomføring som følger:

01.12.08	Forslag til pilot er utarbeidet
Vår 2009 (jordbruksoppgjør)	Pilot bestemmes i jordbruksoppgjøret: avvik mellom antall storfe i husdyrregisteret og i søknad om produksjonstilskudd skal medføre trekk i tilskudd (i pilotområdet)
Feb 2010	Utbetaling av produksjonstilskudd etter søknadsomgangen august 2009 med trekk for avvik i pilotområdet
Vinter 2010	Erfaringshøsting og utarbeiding av opplegg for fullskala gjennomføring
Vår 2010 (jordbruksoppgjør)	Fullskala trekk for avvik mellom antall storfe i husdyrregisteret og i søknad om produksjonstilskudd bestemmes i jordbruksoppgjøret
Feb 2011	Utbetaling av produksjonstilskudd etter søknadsomgangen august 2010 med trekk for avvik
Høst 2010/Vinter 2011	Utarbeiding av opplegg for bruk av Husdyrregisteret som direkte utmålingsgrunnlag for produksjonstilskudd til storfe
Vår 2011 (jordbruksoppgjør)	Regler for utmåling av tilskudd for storfe på basis av Husdyrregisteret bestemmes i jordbruksoppgjøret. Det kan være behov for å gjennomføre en pilot for et avgrenset område i første omgang.

SLF foreslår hele DK Bergen og omland som pilotområde. Dette omfatter 15 kommuner, hvorav 14 med storfe, fra Hardangerfjorden til Sognefjorden. Alle kommunene ligger i Hordaland bortsett fra Gulen som ligger i Sogn og Fjordane. Distriktet har allsidig storfehold og stor variasjon i besetningsstørrelser fra melkesamdrifter med melkerobot og 200 dyr til små besetninger på 4-5 okser. Til sammen er det om lag 561 produsenter med dyrehold (storfe), 242 er melkeprodusenter, 38 er i samdrift og ca 90 har ammeku. Det er dyreholder som skal være ansvarlig for registrering i husdyrregisteret.

SLF beregner kostnaden til gjennomføring av pilotprosjektet til 200 000 kr, som SLF ønsker å belaste kap. 1150 post 74.14 *Tilskudd til husdyr*.

SLF har følgende forslag til tekst som tas inn i kap 6.1.2 i jordbruksavtalen:
 ”For foretak med driftssenter i kommunene Askøy, Bergen, Fjell, Os, Osterøy, Øygarden, Sund, Austrheim, Gulen, Lindås, Masfjorden, Meland, Modalen og Radøy gjelder følgende:

Dersom det er avvik mellom det antall storfe (sum alle kategorier, inkl. kyr, okser, ungdyr) som foretaket har oppgitt i søknaden om produksjonstilskudd og antallet storfe for den aktuelle registreringsdatoen i de registreringene i husdyrregisteret som foretaket er ansvarlige for, reduseres produksjonstilskuddet ved den aktuelle søknadsomgangen med 500 kroner per dyr i avvik. Dette gjelder med mindre foretaket til tross for avvik har oppfylt de relevante forpliktelser til registreringer i Husdyrregisteret og opplysninger i søknaden om produksjonstilskudd.”

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener forslaget til tidsplanen er noe ambisiøst. Forhandlingsutvalget foreslår derfor at 2. trinn utsettes til søknadsomgangen januar 2010, for å gjennomføre pilotprosjektet. Det bør også legges inn en sikkerhetsventil for produsenter som opplagt ikke har mulighet til å delta i pilotprosjektet. Forhandlingsutvalget forutsetter at brukerne gis tilstrekkelig tid og muligheter til å rette opp feil, slik at en unngår trekk ved avvik.

7.9.4 Ajourhold av digitale markslagskart

Diskusjonen rundt kartlegging av jordressursene i Norge startet allerede i begynnelsen av 1800-tallet, men ca 150 år før markslagskartleggingen tok til for alvor. Denne prosessen har utviklet seg fra tungvint feltarbeid på 60-tallet til digitalisering og ajourhold via ortofoto (flybilder) i dag.

Ved forhandlingene i 2005 ble det bestemt at siste avsetning til DMK på 10 mill. kroner over underpost 74.17 skulle skje i 2008 for 2009.

Det ble videre bestemt å gjennomføre en utredning av hvordan arbeidet med DMK skulle videreføres og finansieres. Statens landbruksforvaltning gav konsulentfirmaet Asplan Viak oppdraget med å utrede videreføring av arbeidet med DMK.

På bakgrunn av Asplan Viak sin rapport har Statens landbruksforvaltning foreslått følgende:

Det anbefales at et løpende ajourhold gjennomføres i kommunene, knyttet til registrering av nedbygd mark i både jord- og skogbruksområder.

Vi vil særlig trekke fram behovet for kvalitetssikring av utbetalingene av arealtilskuddsmidlene. Riksrevisjonen har ved flere anledninger etterspurt dokumentasjon på utbetaling av i overkant av 3 milliarder kroner. Foruten påpekninger fra Riksrevisjonen er det avgjørende å kunne dokumentere virkemiddelbruken godt ovenfor folk flest. Et godt grunnlag for utbetaling av arealtilskudd vil også bidra til en mer effektiv saksbehandling som igjen fører til lavere kostnader knyttet til arealtilskuddet.

Det har lenge vært etterlyst et overvåkningsprogram for jordvern. Dersom ajourholdet av DMK gjøres systematisk og i pressområder kanskje oftere en hvert 5. år vil dette kunne være et verktøy for å gi sikker status for nedbyggingstakten for både på dyrka og dyrkbar jord.

Den enkelte bonde har også god bruk for korrekte kart i sin hverdag. Dette gjelder særlig for bønder i avrenningsutsatte områder. Dagens erosjonsrisikokart som er et resultat av kartleggingsarbeidet de siste årene gir nødvendig informasjon for å planlegge hvilke områder en bør vise ekstra hensyn til jordarbeiding. Det kommer til å bli et økt fokus på avrenningsproblematikken i tiden fremover (vannrammedirektivet) og det vil derfor være nødvendig med god dokumentasjon av erosjonsrisikoen og jordarbeiding.

Det kan også tenkes at praktiseringen av ny naturmangfoldlov kan kreve større grad av kartdokumentasjon for landbruket, og det er derfor helt nødvendig med oppdatert kartgrunnlag.

Dersom markslagskartene ikke blir ajourholdt vil dette kunne medføre at landbruket ikke kan ta del i Geovekst-samarbeidet som sikrer bonden tilgang til forskjellige kartbaser (eks vann og avløp, ledningsnett etc).

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at det er brukt i alt 135 mill. kroner over jordbruksavtalen til utvikling av DMK i perioden 1995-2009. I tillegg er det brukt noen midler over LUF, men det skal visstnok være ganske begrenset. Forslaget fra Statens

landbruksforvaltning innebærer i realiteten at DMK heretter vil bli en fast post på jordbruksavtalen sjøl om signaler fra både Landbruks- og matdepartementet og Statens landbruksforvaltning tidligere har vært at bevilgningen til DMK ville bli sluttført på et eller annet tidspunkt.

Forhandlingsutvalget mener det er viktig med en god kartlegging av nasjonale naturressurser. En god kontroll på ressursgrunnlaget er avgjørende for en bærekraftig forvaltning og er derfor et nasjonalt ansvar. Finansiering av ajourholdet av digitale markslagskart er derfor et nasjonalt ansvar og skal finansieres utenfor jordbruksavtalen.

7.9.5 Kantsonetillegg

Den enkelte produsent har betydelige strukturulempet dersom jordene er små og mange. For bedre å utjevne strukturulempet i planteproduksjonen foreslår Jordbrukets forhandlingsutvalg at det til neste års jordbruksforhandlinger foretas en utredning av mulighetene for å etablere et kantsonetillegg basert på det digitale kartverket. Oppdraget gis til SLF i samarbeid med Skog og Landskap.

Forhandlingsutvalget vil komme tilbake med en nærmere presisering av mandatet i den videre prosess.

7.9.6 Avkorting av AK-tilskudd for medlemmer i samdrift

Medlemmer i samdrift som driver med samme husdyrslag som samdrifta på eget bruk, er per i dag ikke berettiget dyretilskudd dersom dyra ikke er av minst 50 % kjøttferase. Når dyra ikke er tilskuddsberettiget, blir drifta regnet som ekstensiv, og foretaket blir dermed heller ikke er berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd eller andre produksjonstilskudd for disse dyrene.

Forhandlingsutvalget foreslår at samdriftsmedlemmer som har dyr på eget foretak og som ikke kvalifiserer til kravet om minst 50 % kjøttferase, blir berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd.

7.10 Landbruksrådgiving

Norsk landbruksrådgiving, tidligere Landbrukets forsøksringer, er et viktig bindeledd mellom forskning og de aktive jordbruksforetakene. Rådgivningen sørger for at ny kunnskap kommer ut til bonden på en effektiv måte. Med klimautfordringene vil NLRs rolle bli enda viktigere i det jordbruk både skal slippe ut mindre pr. produsert enhet, men også tilpasse seg et sannsynlig varmere, våtere og villere klima. Dette vil kreve kontinuerlig kunnskapsutvikling for å tilpasse dyringsmetoder, bedre sykdomsbekjempelse og ta vare på jordressursen. Her vil NLR spille en viktig rolle. Ikke minst gjelder dette for grøntnæringen, som har store og sammensatte utfordringer knyttet til bortfall av sprøytemidler og klimaendringer. Dessuten mangler disse produsentene et samvirkebasert veiledningsapparat. Det medfører stadig høyere kontingenter på et fallende antall medlemmer.

Fra 1. januar 2010 skal NL også ta over teknisk planleggingstjeneste for landbruket fra FMLA, noe som ytterligere vil styrke deres rolle i forhold til å kunne gi norsk bønder faglige råd. Det er svært viktig at NLR er i stand til å fylle denne rollen ikke minst fordi norsk landbruk står overfor store investeringsutfordringer i årene framover. Vedtaket om overføring fra FMLAene til NLR ble gjort og det ble bestemt at NLR skulle motta et driftstilskudd på 6 mill. kroner i tillegg til et tilskudd til sjølve prosessen med overføring av tjenestene. Av driftstilskuddet på 6 mill. kroner skal 2,5 mill. kroner komme fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet mens resten (3,5 mill. kroner) skal bevilges på vanlig måte over jordbruksavtalen.

Det har kommet opp en sak vedr. pensjonsforpliktelser for de planleggerne som nå skifter arbeidsgiver fra en statlig etat til en privat virksomhet. Denne forpliktelsen ble ikke nøye nok behandlet i utredningen som gjennomgikk virksomhetsoverdragelsen i fjor. NLR angir at det er kostnad på 1 mill. kroner som må dekkes opp for 2010 utover driftstilskuddet på 6 mill. kroner.

NLR angir også at det er et par fylker som vil gjennomføre overdragelsen allerede i år og at det av den grunn vil være behov for et ekstra beløp til dette på 1 mill. kroner i 2009.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å øke bevilgningen til NLR med 8,5 mill. kr, der 2,5 mill. kroner forutsettes overført fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet. hvorav 6,5 mill. kr går til styrking av regional planlegging, herunder pensjonsforpliktelser og 2,0 mill. kroner til en generell styrking av NLR, herunder spesielt veiledning innen hagebrukssektoren.

7.11 Skadefondet

I 2008 hadde fondet et resultat på 21,2 millioner. Fondets egenkapital ble således økt fra 45,2 mill. kr til 66,4 mill. kr. Utbetalingene var større enn i et gjennomsnittså, som følge av utbetalinger knyttet til flomskader i Buskerud og Vestfold i 2007, men en hadde tilført fondet ekstra med midler for å unngå at fondet skulle tappes for midler i 2008. Avlingsåret 2008 førte til færre avlingsskader enn i et gjennomsnittså. For 2009 tilføres fondet 30 mill. kroner og prognosert utbetaling er 40 mill. kroner. Fondskapitalen vil mao være stor nok til å dekke forventede utbetalinger. **Jordbrukets forhandlingsutvalg går inn for å videreføre avsetningen på 30 mill. kroner til Skadefondet.**

Statens Landbruksforvaltning (SLF) har foretatt en gjennomgang av beregningsmetodene i avlingsskadeordningen med særlig vekt på grøntproduksjonene. Det er særlig prisforutsetningene som er vurdert. I dag har man et system med vektall basert på gjennomsnittspriser og avlinger pr produksjon og region. SLF har vurdert et alternativt system med å bruke foretakets oppnådde priser i erstatningsberegningen. SLF konstaterer at både kvalitet og markedsmessige forhold påvirker hvilke reelle priser foretaket oppnår i sin produksjon. Disse kan variere mye. NILF har beregnet nye vektall for gulrot, kål, purre, rosenkål, jordbær og bringebær for region Østlandet. Det er påvist betydelig forskjell i produktverdi mellom de fleste av vekstene. SLF anbefaler at det bør lages nye vektall for industri og konsum for flere av grøntkulturene samt tidlig- og lagringspotet. SLF ønsker å utrede enda nærmere mulighetene for å bruke foretakets reelle priser. **Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter SLFs konklusjoner. De store forskjellene gjør at det beste hadde vært å gå over til et system med reelle priser for at erstatningen skal være mest mulig**

rettferdig. Forhandlingsutvalget ønsker at SLF utreder et slikt system fram til neste års forhandlinger.

SLF har også utredet en midlertidig erstatningsordning for epleprodusenter med store avlingsskader forårsaket av angrep av rognebærmøll. Bakgrunnen er at en ikke lenger har tilfredsstillende bekjempningsmetoder til rådighet. SLF konkluderer med at:

- Det bør etableres en midlertidig ordning som kan gi epleprodusenter som får store avlingsskader forårsaket av rognebærmøll en økonomisk sikkerhet inntil det er tilgjengelig metoder som kan gi en tilfredsstillende beskyttelse mot slike angrep.
- Det fastsettes egen forskrift for ordningen
- En forutsetter at arbeidet med å finne metoder eller midler som kan gi beskyttelse mot angrep av rognebærmøll videreføres.

Jordbrukets forhandlingsutvalg støtter SLF sine konklusjoner om å etablere en egen midlertidig ordning for epleprodusenter som får store skader forårsaket av rognebærmøllangrep. Dette er i tråd med partenes beslutning under jordbruksforhandlingene i 2008. Vi forutsetter at ordningen gjøres gjeldende fra og med avlingsåret 2009 slik at epleprodusentene har en sikkerhet ved et eventuelt angrep i sommer. Vi forutsetter videre at ordningen utformes etter samme mal som den ordinære avlingsskadeerstatningen i forhold til egenandeler osv.

7.12 Tilskudd til RÅK

Norsk landbruk er helt avhengig av en sikker avsetning av våre produkter på vårt hjemmemarked. RÅK-industrien er en viktig avtaker av norske jordbruksråvarer. RÅK-industrien forbruker 80 prosent av produksjonen av matkorn, 21 prosent av frukt og bær, 16 prosent av melk og 11 prosent av egg. Denne produksjonen omfatter grovt sett 10 prosent av sysselsettingen i primærjordbruket.

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil sterkt understreke betydningen av å opprettholde en konkurransekraftig norsk næringsmiddelindustri som avtar norske råvarer.

Prisnedskrivingsatsene for RÅK-varer må ligge på et nivå som gir kompensasjon. I en situasjon der verdensmarkedsprisene svinger mye, må satsene justeres oftere enn tidligere slik at man unngår perioder med enten underkompensasjon eller overkompensasjon.

Ved fjorårets jordbruksoppgjør var prisene på verdensmarkedet høye. Behovet for tilskudd til RÅK var da relativt lite. I år er situasjonen helt annerledes. Prisene på verdensmarkedet har falt mye, samtidig som at vi økte målprisene med nær 2 mrd. kroner gjennom fjorårets jordbruksoppgjør og justeringsforhandlinger. Det er satt av 195 mill. kroner til ordningen i 2009. SLFs prognoser viser et behov på 223 mill. kroner. Forhandlingsutvalget mener det er viktig å unngå underkompensasjon i 2009, og vil derfor omfordele midler slik at en dekker opp det prognoserte behovet (jfr. Kap 5.8 Ledige midler). For 2010 er det prognosert med et behov på 247 mill. kroner. Dette er svært usikkert.

Jordbrukets forhandlingsutvalg går inn for å øke bevilgningen til RÅK med 52 mill. kroner, for å dekke opp behovet i 2010. Til neste års jordbruksoppgjør vil en ha bedre prognose for behovet i 2010. Forhandlingsutvalget er innstil på å justere

bevilgningen opp eller ned i neste års forhandlinger gjennom omdisponeringer mellom poster på kap 1150.

7.13 Andre virkemidler over jordbruksavtalen

7.13.1 Kadaverhåndtering

Formålet med ordningen er å stimulere til forsvarlig håndtering av kadaver av storfe, sau og gris i hele landet og utrangerte verpehøns i Nordland, Troms og Finmark. Av bevilgningen på 5 mill. kroner går 1 mill. kroner til henting av utrangerte høner i Nord-Norge.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å videreføre bevilgningen med 5 mill. kroner.

7.13.2 Post 70.13 Eksportrestitusjon – post 70.13

Ordningen skal bidra til at norsk næringsmiddelindustri kan levere kjøttvarer bearbeidet i Norge til eksport- og spesialmarkeder basert på norske kjøttråvarer, og samtidig opparbeide eksportkonkurranse.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å redusere bevilgningen med 1,6 mill kroner til 5 mill. kroner i tråd med SLFs prognoser.

7.13.3 Post 77.11 Tilskudd til dyreavl med mer

Posten inneholder tilskudd til å utjevne seminkostnadene for storfe og svin, nedskrivning av veterinære reiser og tilskudd til avlsorganisasjoner. Tilskuddet til inseminering m.m. skal utjevne kostnader til inseminering og veterinærtjenester, slik at nivået blir tilnærmet likt over hele landet. Midlene sikrer også at det gis lik mulighet og tilgang til det beste avlsmaterialet til en pris uavhengig av bosted. Disse tilskuddene er viktige i forhold til målet om å opprettholde produksjonsfordelingen og en variert bruksstruktur over hele landet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å øke bevilgningen til avlsorganisasjonene med 0,5 mill. kroner innenfor posten tilskudd til dyreavl med mer.

7.13.4 Post 77.12 Tilskudd til frøavl m.m

Tilskudd til frøavl gis til sertifisert frøavl av godkjente norske sorter av gras, belgvekster, rotvekster og grønnsaker. Bevilgningen for 2009 er på 7,52 mill. kroner. SLF har prognosert med samme behov i 2010.

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener det er viktig å bruke offentlige midler for å sikre tilgang på frøsorter tilpasset norske klimaforhold. Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å videreføre bevilgningen til frøavl med 7,52 mill. kroner i 2010.

7.13.5 Post 77.14 Pelsdyrfôrlag og pelsdyrfôr

Tilskudd til pelsdyr gis til 9 pelsdyrfôrlag over hele landet. Fôrrefusjonsordningen blir utbetalt til Norges Pelsdyrsalslag.

Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslår å videreføre bevilgningen på 23,2 mill. kroner for 2010 i tråd med SLFs prognoser. Bevilgningen foreslås fordelt med 17,8 mill. kroner til tilskudd til pelsdyrfôrlag og 5,4 mill. kroner i tilskudd til pelsdyrfôrrefusjon. Det forutsettes at det kan foretas overføringer mellom de to delordningene på posten som beskrevet i pkt 7.4 i jordbruksavtalen.

Vedlegg:**Jordbruksavtalen, fordeling på priser og tilskudd**

	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	1 552
- Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	-8
= Nettoeffekt av tilskudd	1 560
+ Avtalepriser fra 1.7.2009	440
Avtalepriser fra 1.1.2010	0
= Sum avtalepriser og tilskudd 2009/10	2 000
+ Krisepakke	200,0
= Ramme	2 200
+ Omdisponering overførte midler fra 2008 til 2009	53,5
+ Omdisponerte ledige midler i 2009 utenfor rammen	60,7

Målpriser	Målprisendring				
	Kvantum	Målpris	Fra	Endring	Endring
Produkt	Mill. l/kg	Kr / kg	1.7.2009	fra 1.7.09	fra 1.1.10
			Kr/l / kg	mill. kr	mill. kr
Melk , ku og geit *	1530,7	4,41	0,10	153,1	0,0
Storfe	83,8	47,78	1,00	83,8	0,0
Gris	122,6	27,96	0,00	0,0	0,0
Sau/lam	23,6	56,75	1,00	23,6	0,0
Egg	58,0	15,25	1,25	72,5	0,0
Poteter	219,4	2,81	0,15	32,9	0,0
Grønnsaker	1311,3		5,1%	66,9	0,0
Frukt	142,1		5,1%	7,2	0,0
Norsk matmel	256,0		0,00	0,0	0,0
Sum markedsprisutslag				440,0	0,0
Sum markedsprisutslag, helårsvirkning av oppgjøret					440,0

* 10 øre/l forutsatt overgang til prosenttoll

Endringer på kap. 1150 og 4150		Endring	Budsjett
Post		mill. kr	2009
			mill. kr
50	Fondsavsetninger	121,500	915,753
70	Markedsregulering	51,100	220,600
73	Pristilskudd	247,781	2 148,400
74	Direkte tilskudd	955,900	7 234,919
77	Utviklingstiltak	12,000	202,430
78	Velferdsordninger	163,755	1 693,954
SUM KAP. 1150		1 552,037	12 416,056
KAP. 4150 Post 80		-8,000	-79,200

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:

Post	Benevning	Endring mill. kr	Budsjett 2009 mill. kr
50.11	Tilskudd til LUF	121,500	885,753
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	0,000	30,000
50	Fondsavsetninger	121,500	915,753
70.11	Avsetningstiltak	0,700	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	52,000	195,100
70.13	Eksportrestitusjon	-1,600	6,600
70	Markedsregulering, kan overføres	51,100	220,600
73. 11	Tilskudd til norsk ull	0,000	145,200
	Grunntilskudd korn	1221,2 0,07	85,481
73.13	Pristilskudd melk	8,100	551,400
73.15	Pristilskudd kjøtt	3,600	711,500
73.16	Distriktstilskudd egg	0,000	6,700
73.17	Distrikt- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	6,100	61,000
73.18	Fraktilskudd	35,800	222,600
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning korn ²⁾	108,700	343,700
73.20	Tilskudd til matkorn	0,000	86,300
73.21	Tilskudd til potetsprit	0,000	20,000
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	247,781	2 148,400
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	297,600	985,200
	Kubetilskudd honning	10,000	
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	189,900	2 161,100
74.16	Beitetilskudd	229,700	459,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	177,700	3 121,419
74.19	Regionale miljøprogram	10,000	390,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	10,000	113,200
74.22	Tilskudd til miljøvennlige spredemåter husdyrgjødsel	6,000	5,000
74.23	Ungdoms- og rekrutteringstilskudd	25,000	
74	Direkte tilskudd, kan overføres	955,900	7 234,919
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	2,500	86,070
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	0,000	7,520
77.13	Tilskudd til forsøksringer og teknisk planlegging	6,000	37,900
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	2,500	39,740
77.17	Tilskudd til fruktlager	1,000	8,000
77	Utviklingstiltak, kan overføres	12,000	202,430
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	149,152	1 112,619
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	5,100	168,500
78.13	Medlemsavgift til folketrygden		130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket		88,000
78.15	Tilskudd til øvrige velferdstiltak	-1,500	84,000
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	11,004	110,035
78	Velferdsordninger, kan overføres	163,755	1 693,954
SUM KAP. 1150		1 552,037	12 416,056

Markedsordningen for korn

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Målpris Kr / kg	Endring Kr / kg	Mill. kr
Hvete, matkorn	286,0	2,48		0,0
Rug, matkorn	26,8	2,32		0,0
Bygg	476,0	2,14		0,0
Havre	254,7	1,98		0,0
Fôrhvete og fôrrug	100,6		0,00	0,0
Erter til modning	10,0		0,00	0,0
Såkorn	58,0		0,00	0,0
Sum norsk korn	1212,2		0,00	0,0
Oljevekster	9,0	4,67		0,0
Sum korn og oljevekster	1221,2		0,00	0,0

Kap. 4150 Markedsordningen for korn

Post 80	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Sildemel	17	0,00		0,0
Soyamel	140	0,25		0,0
Urea	4,0	2,00	-2,00	-8,0
Fôrhvete	0,0	0,00		0,0
Andre fôrstoffer	0,0	0,00		0,0
Mel av hvitfiskavfall (refusjon)	0,0	0,00	0,00	0,0
Sum kap 4150.80				-8,0

Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, kr/kg **-0,01**

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull

	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Sats- endring Kr / kg	Total endring mill. kr
Ull	4,891	31,00		0,0

<u>Post 73.13 Pristilskudd, melk</u>		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. l.	Kr / l	Kr / l	mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	20,2	2,91	0,40	8,1
<u>Distriktstilskudd</u>				
Sone A og 0	183,2	0,00		0,0
Sone B	324,3	0,11		0,0
Sone C	246	0,28		0,0
Sone D	517	0,37		0,0
Sone E	115	0,47		0,0
Sone F	52,1	0,60		0,0
Sone G	56	0,85		0,0
Sone H	1,9	1,06		0,0
Sone I	10,9	1,64		0,0
Sone J	11,8	1,73		0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 518,2		0,00	0,0
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				8,1

<u>Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt</u>		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
<u>Grunntilskudd, kjøtt</u>				
Sau	23	3,81		0,0
Geit	0,3	5,15		0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	23,3			0,0
<u>Distriktstilskudd, kjøtt</u>				
Sone 1	21,5	0,00		0,0
Sone 2	55,8	4,55		0,0
Sone 3	18,8	7,05		0,0
Sone 4	7,5	11,00		0,0
Sone 5	1,0	11,60		0,0
Sau, sone 4	3,2	13,00		0,0
Sau, sone 5	0,6	13,50		0,0
Gris Agder	0,9	0,94	0,50	0,5
Gris Vestlandet	6,2	0,94	0,50	3,1
Gris, sone 4 og 5	6,1	5,40		0,0
Kylling og kalk., Agd./Vestl./Trl.	25,4	0,40		0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	147,0			3,6
Sum pristilskudd kjøtt				3,6

Post 73.16 Distriktstilskudd egg		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
Vestl., Trøndelag	13,0	0,45		0,0
Nord Norge	1,8	1,05		0,0
Sum distriktstilskudd egg				0,0

Post 73.18 Fraktilskudd	Endring
	Mill. kr
Innfrakt korn	
Mellomfrakt korn	0,0
Stedsfrakt kraftfôr	10,0
Fraktilskudd slakt	25,0
Fraktilskudd potet i nord norge	0,8
Fraktilskudd egg	
Sum	35,8

Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn		Sats	Endring	Endring
	Kvantum	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
	1.000 tonn			
Prisnedskrivning norsk korn	1233,8	0,258	0,087	107,3
Prisnedskrivning norsk oljefrø	9,5	1,59	0,087	0,8
Prisnedskrivning norske fôrarter	7,1	0,67	0,087	0,6
Økologisk korn	10,0	0,80		0,0
Sum				108,7

Post 73.20 Tilskudd til matkorn		Sats	Endring	Endring
	Kvantum	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
	1.000 tonn			
Tilskudd matkorn	364,0	0,232		0,0

<u>Post 74. 11 Driftstilskudd, melk og ammeku</u>		Antall	Sats kr/bruk/dyr	Sats- endring	Ny sats kr/bruk/dyr	Endring mill. kr
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	439	70 700	29 000	99 700	12,7
	Antall dyr:	12	14 140	5 800	19 940	0,1
Kumelk rest Sør-Norge	Antall bruk:	9490	65 800	29 000	94 800	275,2
	Antall dyr:	263	13 160	5 800	18 960	1,5
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1308	71 600	29 000	100 600	37,9
	Antall dyr:	41	14 320	5 800	20 120	0,2
Geitemelk	Antall bruk:	418	71 600	29 000	100 600	12,1
	Antall dyr:	152	2 652	1 074	3 726	0,2
<i><u>Samdrifter kumelk etablert før 1.7.2004</u></i>						
Oslofjorden	Antall medlemmer: 2	21	104 800	-5 100	99 700	-0,1
	Flere enn 2 medl.	7	128 700	-15 000	113 700	-0,1
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	631	94 800	0	94 800	0,0
	Flere enn 2 medl.	173	113 700	-15 000	98 700	-2,6
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	41	104 800	-4 200	100 600	-0,2
	Flere enn 2 medl.	7	128 700	-15 000	113 700	-0,1
<i><u>Samdrifter geitemelk etablert før 1.7.2004</u></i>						
	Antall medlemmer: 2	2	104 800	-4 200	100 600	0,0
	Antall medlemmer: 3	1	128 700	-15 000	113 700	0,0
<i><u>Ammekyr</u></i>						
6-49 kyr	Antall bruk	3235				
6-49 kyr	Antall dyr	48160	1 640	360	2 000	17,3
50 og flere kyr	Antall bruk	82	82 000	18 000	100 000	1,5
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-58,0
Sum driftstilskudd, melk og ammeku		16 323				297,6

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Bunnfradrag 35 pst ¹⁾			46 780	3 000	3 000	0	49,1
Mjølkeku	1	16	173 564	3 340	325	3 665	56,4
	17	25	39 988	1 584	516	2 100	20,6
	26	50	27 682	396		396	0,0
Sum			241 234				77,0
Storfe ²⁾	1	250	577 102	787	113	900	65,2
Mjølkegeit	1	125	36 299	1120		1 120	0,0
	126	250	1 868	412		412	0,0
Sum			38 167				0,0
Ammekyr ²⁾	1	25	53617	3 340		3 340	0,0
	26	50	4701	1 000		1 000	0,0
Sum			58 318				0,0
Sau over 1 år pr 1.jan	1	50	500 151	900	40	940	20,0
	51	75	105 218	704	40	744	4,2
	76	100	54 394	704	40	744	2,2
og ammegeiter	101	200	52 187	270	40	310	2,1
	200	300	4 860	133	0	133	0,0
Utegangersau (alle)	1	300	29 552	180	0	180	0,0
Sum			746 362				28,5
Lammeslakt	kval. O og bedre		890 927	175	25	200	22,3
	kval. O-		38 354	63		63	0,0
	Kval P+ og dårligere		36 067	0		0	0,0
	Små slakterier uten klassifisør		3 977	164		164	0,0
	Kjeslakt f.o.m 3,5 kg		9 527	80		80	0,0
Tillegg:	Økologiske lammeslakt		28 198	30	10	40	0,3
Sum			1 007 050				22,6
Avlsgris Sør-Norge	1	35	36 443	915	135	1 050	4,9
Avlsgris Nord- Norge	1	35	2 496	1 202	138	1 340	0,3
Avlsgris landet	36	70	11 868	0		0	0,0
Sum			50 807				5,2
Slaktegris	1	1400	1 357 152	28		28	0,0
	1401	2100	77 453	0		0	0,0
Sum			1 434 605				0,0
Verpehøner Sør- Norge	1	1 000	687 657	12		12	0,0
Verpehøner Nord- Norge	1	1 000	29 072	26	0	26	0,0
Verpehøner, landet	1001	5 000	1 957 654	12	0	12	0,0
Sum			3 451 583				0,0
Unghester < 3 år			6 043	1000		1 000	0,0
Beløpsavgrensing				240000		240000	
Pensjonistavkorting, 35 pst.				15 mill. kr			5,3
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-63,0
Sum produksjonstilskudd, husdyr				5 780 406			189,9

1) Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst tilskudd husdyr og 65 pst arealtilskudd

2) Ammekyr/storfe det gis tilskudd for som slike dyr, jf. jordbruksavtalen pkt. 6.4.2

Post. 74.16 Beitetilskudd		Antall	Sats	Endring	Nye	Endring
		dyr	kr/dyr	kr/dyr	satser	mill. kr
					kr/dyr	
Utmarksbeite:	Kyr, storfe, hest	231 429	250	110	360	25,5
	Sau, lam, geit	1 949 803	85	40	125	78,0
	Beitetilskudd					
	Sone 1-4 Småfe m.m.	422 921 1 843	35	30	65	12,7
	Sone 5-7 Småfe m.m.	109	35	30	65	55,3
	Sone 1-4 Storfe m.m.	219 011	250	90	340	19,7
	Sone 5-7 Storfe m.m.	394 115	250	90	340	35,5
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						3,0
Sum beitetilskudd						229,7

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd		Sats	Endring	Ny sats	Endring
		Ant.	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
		9 522			
Kulturlandskapstilskudd alt areal		547	191	6	197
Bunnfradrag, 65 pst ¹⁾		46 780	3 000	3 000	0
Pensjonistavkorting, 65 pst.		15	kr		
		6 099			
Arealtilskudd, grovfôr		147			59,0
		3 176			
Arealtilskudd, korn		139			0,0
Arealtilskudd, potet		142 923			7,0
Arealtilskudd, grønnsaker		59 555			2,2
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal		44 783			2,4
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					
		9 522			
Sum, AK-tilskudd		547			177,67

1) Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst tilskudd husdyr og 65 pst arealtilskudd

Arealtilskudd, grovfôr

			Sats	Endring	Ny sats	
			Ant. daa	kr/daa	kr/daa	
Sone 1	0 - 200	dekar	263 236	75	13	88
	over 200	dekar	89 047	50		50
Sum			352 282			
Sone 2	0 - 200	dekar	216 355	0		0
	over 200	dekar	95 884	0		0
Sum			312 238			
Sone 3	0 - 200	dekar	434 732	99	13	112
	over 200	dekar	139 225	50		50
Sum			573 957			
Sone 4	0 - 200	dekar	361 767	99	13	112
	over 200	dekar	136 919	50		50
Sum			498 685			
Sone 5	0 - 200	dekar	2 858 695	208	13	221
	over 200	dekar	635 570	50		50
Sum			3 494 265			
Sone 6	0 - 200	dekar	533 839	236	13	249
	over 200	dekar	210 935	50		50
Sum			744 774			
Sone 7	0 - 200	dekar	82 942	266	13	279
	over 200	dekar	40 003	50		50
Sum			122 945			
Sum grovfôr alle soner			6 099 147			

Arealtilskudd, korn

			Sats	Endring	Ny sats	Endring	
			Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone							
1	0-800	dekar	1283162	107		107	0,0
	801-	dekar	73708	0		0	0,0
Sone							
2	0-800	dekar	31896	159		159	0,0
	801-	dekar	0	146		146	0,0
Sone							
3	0-800	dekar	1126842	159		159	0,0
	801-	dekar	47665	146		146	0,0
Sone							
4	0-800	dekar	418104	247		247	0,0
	801-	dekar	2140	232		232	0,0
Sone							
5	0-800	dekar	185180	247		247	0,0
	801-	dekar	2654	232		232	0,0
Sone							
6	0-800	dekar	4277	247		247	0,0
	801-	dekar	0	232		232	0,0
Sone							
7	0-800	dekar	511	247		247	0,0
	801-	dekar	0	232		232	0,0
Sum korn, alle soner			3 176 139		0,0		0,0

Arealtilskudd, potet

			Sats	Endring	Ny sats	Endring	
			Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1			36846	50	50	100	1,8
Sone 2			8839	50	50	100	0,4
Sone 3			60355	50	50	100	3,0
Sone 4			13980	50	50	100	0,7
Sone 5			15886	50	50	100	0,8
Sone 6			6671	900	50	950	0,3
Sone 7			346	900	50	950	0,0
Sum poteter, alle soner			142 923				7,0

Arealtilskudd, grønnsaker

			Sats	Endring	Ny sats	Endring	
			Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1	0 - 60	dekar	14058	400	75	475	1,1
	over 60	dekar	18364	0		0	0,0
	Sum		32 422				1,1
Sone 2	0 - 60	dekar	3162	400	75	475	0,2
	over 60	dekar	4086	0		0	0,0
	Sum		7 248				0,2
Sone 3	0 - 60	dekar	5030	400	75	475	0,4
	over 60	dekar	5743	0		0	0,0
	Sum		10 773				0,4
Sone 4	0 - 60	dekar	3561	400	75	475	0,3
	over 60	dekar	1224	0		0	0,0
	Sum		4 785				0,3
Sone 5	0 - 60	dekar	3046	400	75	475	0,2
	over 60	dekar	830	0		0	0,0
	Sum		3 876				0,2
Sone 6	0 - 60	dekar	441	1 500	75	1575	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		441				0,0
Sone 7	0 - 60	dekar	10	1 500	75	1575	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		10				0,0
Sum grønnsaker, alle soner			59 555				2,2

Arealtilskudd, frukt og bær

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 40	dekar	7 846	550	75	625	0,6
	over 40	dekar	6 295	0		0	0,0
	Sum		14 141				0,6
Sone 2	0 - 40	dekar	436	550	75	625	0,0
	over 40	dekar	215	0		0	0,0
	Sum		651				0,0
Sone 3	0 - 40	dekar	4 923	550	75	625	0,4
	over 40	dekar	3 199	0		0	0,0
	Sum		8 122				0,4
Sone 4	0 - 40	dekar	893	550	75	625	0,1
	over 40	dekar	416	0		0	0,0
	Sum		1 309				0,1
Sone 5	0 - 40	dekar	17 879	800	75	875	1,3
	over 40	dekar	2 263	0		0	0,0
	Sum		20 142				1,3
Sone 6	0 - 40	dekar	403	1 150	75	1225	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		403				0,0
Sone 7	0 - 40	dekar	15	1 150	75	1225	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		15				0,0
Sum frukt og bær, alle soner			44 783				2,4

Post. 74.20 Tilskudd til økologisk jordbruk

		Sats	Endring	Ny sats	Endring	Behov
	Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr	Mill.kroner
Arealtilskudd						
Korn til modning	66 882	300		300	0,0	20,1
Grønnsaker, frukt og bær	3 858	1 000		1000	0,0	3,9
Poteter	2 151	500		500	0,0	1,1
Grønngjødsling	6 015	500		500	0,0	3,0
Innmarksbeite	40 415	75		75	0,0	3,0
Annet økologisk areal	240 876	75		75	0,0	18,1
Sum arealtilskudd økologisk areal					0,0	49,1
Omleggingstilskudd						
Karensareal år 2 og 3	51 964	250		250	0,0	13,0
Karensareal år 1	50 913	250		250	0,0	12,7
Sum omleggingstilskudd økologisk areal					0,0	25,7

Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring mill. kr
Melkekyr	AK-sone 1-4	4 214	1 550	200	1750	0,8
	AK-sone 5-7	3 259	1 802	200	2002	0,7
Ammekyr	AK-sone 1-4	1 940	995	100	1095	0,2
	AK-sone 5-7	1 444	1 370	100	1470	0,1
Andre storfe	AK-sone 1-4	8 447	300	50	350	0,4
	AK-sone 5-7	6 161	435	50	485	0,3
Sau over 1 år	AK-sone 1-4	8 697	220	40	260	0,3
	AK-sone 5-7	24 774	280	40	320	1,0
Melkegeit og ammegeit	AK-sone 1-4	40	70	10	80	0,0
	AK-sone 5-7	817	90	10	100	0,0
Avlsgris	Landet	219	300		300	0,0
Slaktegris	Landet	1 837	200		200	0,0
Sum tilskudd til økologisk husdyrproduksjon						3,8
Tilskudd til husdyr i karensperioden						4,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						2,2
Sum tilskudd til økologisk jordbruk						10,0

Post 78.11 Tilskudd for avløsning til ferie og fritid

	Intervall dyr	Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr
Mjølkeku (bruk med melkeprod)	1 - 8	96 498	3 240	486	3 726
	over 8	152 642	2 199	330	2 529
	Sum		249 140		
Ammekyr	alle	61 082	600	600	1 200
Andre storfe	alle	579 257	468	70	538
Melkegeit og melkesau (bruk med melkeprod)	1 - 40	16 649	770	116	886
	over 40	20 888	515	77	592
	Sum		37 537	0	
Sau, ammegeit	alle	716 810	407	61	468
Avlsgris	alle	58 679	926	139	1 065
Slaktegris	alle	1 474 158	33	5	38
Verpehøner, -ender, - kalkuner, -gjess	alle	3 886 110	8,1	1	9,3
Hester	alle	30 711	926	139	1 065
Avlskaniner	alle	1 691	231	35	266
Gjess, kalkuner	alle	1 147 943	2,84	0	3,27
Ender, livkylling	alle	2 714 017	2,84	0	3,27
Slaktekylling	alle	59 595 500	0,34	0	0,39
Økologisk slaktekylling	alle	597 409	1,36	0	1,56
Revetisper	alle	55 044	255	38	293
Mink- og ildertisper	alle	109 468	75	11	86
Hjort	alle	4 450	315	47	362
Sum effekt av satsendringer					
Avkorting		antall foretak m. maks. utbetaling	Makssats kr/foretak	Endring kr/foretak	Nye satser kr/foretak
Sum effekt av maksimalsatsen		8 214	58 000	8 700	66 700
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-42,5
Sum tilskudd til avløsning for ferie og fritid					-42,5